

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ROMANLARDA ÇOCUK YOKSULLUĞU:
KOCAELİ TAVŞANTEPE MAHALLESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rukiye TURGUT

**Enstitü Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Elvan OKUTAN

MAYIS- 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

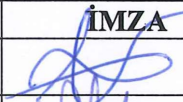
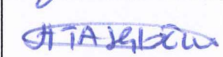
**ROMANLAR'DA ÇOCUK YOKSULLUĞU:
KOCAELİ TAVŞANTEPE MAHALLESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rukiye TURGUT

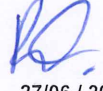
Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset

“Bu tez 31/ 05/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç. Dr. Cihan SELEK ÖZ	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Elvan OKUTAN	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Hümeysra TAŞÇIOĞLU BAYSAL	Başarılı	

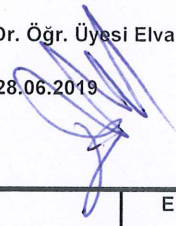
 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
--	---	-------------

Öğrencinin	
Adı Soyadı	: Rukiye TURGUT
Öğrenci Numarası	: 1660Y05026
Enstitü Anabilim Dalı	: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı	: Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset
Programı	: ☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	: ROMANLAR'DA ÇOCUK YOKSULLUĞU; KOCAELİ TAVŞANTEPE MAHALLESİ ÖRNEĞİ
Benzerlik Oranı	: % 12

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.	
 27/06 / 2019 Öğrenci İmza	

☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.	
Bilgilerinize arz ederim.	
...../...../20.... Öğrenci İmza	

Uygundur	
----------	--

Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Elvan OKUTAN	
Tarih: 28.06.2019	
İmza: 	

☐ KABUL EDİLMİŞTİR ☐ REDDEDİLMİŞTİR EYK Tarih ve No:	Enstitü Birim Sorumlusu Onayı
--	-------------------------------

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının yürütülmesinde bana sabır ile yardımcı olan her aşamamı takip eden tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Elvan OKUTAN'a, tezin konusunun belirlenmesinin ardından Romanlar hakkında bilgi ve tecrübeye sahibi olan ve bu tecrübelerini bana aktararak tezin şekillenmesinde büyük katkı sağlayan Sayın Arş. Gör. Akın ÖZDEMİR'e, diğer asistan hocalarım Arş. Gör. Büşra YİĞİT'e, Arş. Gör. Özge Alev SÖNMEZ ÇALIŞ'a ve bu aşamaya gelmemde büyük katkıları bulunan hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

Her zaman olduğu gibi yine yanımda olan ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, geçirdiğim bu stresli süreçte bana destek olan sevgili Nuran Teyze'me ve sevgili anneme, babama, kardeşlerime ayrıca teşekkür ederim.

Rukiye TURGUT

31.05.2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM : ÇOCUK YOKSULLUĞUNUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ6

1. 1. Yoksulluk Kavramı	6
1. 2. Yoksulluk Türlerinin Genel Görünümü	8
1. 2. 1. Mutlak Yoksulluk	8
1. 2. 2. Göreli (Nispi) Yoksulluk	9
1. 2. 3. Subjektif (Öznel) Yoksulluk	9
1. 2. 4. Çalışan Yoksulluğu.....	10
1. 2. 5. Kır-Kent Yoksulluğu.....	10
1. 2. 6. Kadın Yoksulluğu.....	11
1. 2. 7. Yaşlı Yoksulluğu	12
1. 2. 8. Genç Yoksulluğu	12
1. 3. Çocuk ve Çocuk Yoksulluğu Kavramı.....	13
1. 3. 1. Çocuk.....	13
1. 3. 2. Çocuk Yoksulluğu Kavramı	14
1. 4. Çocuk Yoksulluğunun Nedenleri	17
1. 4. 1. Çocuk Yoksulluğunun Bireysel Nedenleri.....	18
1. 4. 1. 1. Aile Hayatının Düzensizliği	18
1. 4. 1. 2. Çok Çocuk Sahibi Olmak	18
1. 4. 1. 3. Tembellik.....	19
1. 4. 1. 4. Eğitim Durumu	20
1. 4. 1. 5. Etnisite	20
1. 4. 1. 6. Göç.....	20
1. 4. 1. 7. Hesabını Bilememek	21
1. 4. 2. Çocuk Yoksulluğunun Toplumsal Nedenleri.....	21
1. 4. 2. 1. Kapitalizmin Yoksulluğa Etkisi.....	22
1. 4. 2. 2. Küreselleşmenin Yoksulluğa Etkisi	22

1. 4. 2. 3. Nüfus Artışı	23
1. 4. 2. 4. İş Piyasaları	24
1. 5. Çocuk Yoksulluğu Boyutları	25
1. 5. 1. Dünyada Çocuk Yoksulluğu	25
1. 5. 2. Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu	28
1. 6. Çocuk Yoksulluğunun Sonuçları	29
1. 6. 1. Çocuk İşçiliği	29
1. 6. 2. Sokak Çocukları	31
1. 6. 3. Korunmaya Muhtaç Çocuklar	32
1. 6. 4. Suça İtilen Çocuklar	34
1. 7. Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu İle Mücadele Politikaları	36
1. 7. 1. Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (ILO/ IPEC)	36
1. 7. 2. Şartlı Nakit Transferi ve Şartlı Eğitim, Sağlık ve Gebelik Yardımları	37
1. 7. 3. Kız Çocuklarına Pozitif Ayrımcılık: Haydi Kızlar Okula ve Baba Beni Okul Gönder Kampanyaları	37
1.7.4. Türkiye – UNICEF Ülke İş birliği Programı 2016-2020	38
1.7.5. UNICEF Kayıp Kuşak Olmasın Stratejisi	38
1. 7. 6. Yatılı İlköğretim Bölge Okulları	39
2. BÖLÜM: ROMAN TOPLULUĞU	40
2. 1. Roman Kimliği ve Kökeni	40
2. 1. 1. Dünya’da Romanlar	42
2. 1. 2. Türkiye’de Romanlar	43
2. 2. Romanların Yapısı	46
2. 2. 1. Demografik Yapıları	46
2. 2. 2. Aile Yapıları	46
2. 2. 3. Yerleşim Yapıları	46
2. 2. 3. 1. Göçebe Romanlar	47
2. 2. 3. 2. Yarı Göçebe Romanlar	48
2. 2. 3. 3. Yerleşik Düzendeki Yaşayan Romanlar	48
2. 2. 4. Hane Yapıları	49
2. 2. 5. Dini İnançları	49
2. 2. 6. Roman Meslekleri	50
2. 2. 7. Örgütlenmeleri	52
2. 3. Roman Çocuklar ve Yoksulluk	53

2. 3. 1. Roman Çocuklar.....	53
2. 3. 2. Roman Çocuk Yoksulluğu ve Beraberinde Gelen Sorunları	53
2. 3. 2. 1. Eğitim.....	53
2. 3. 2. 2. Barınma.....	56
2. 3. 2. 3. Sağlık.....	57
2. 3. 2. 4. Erişim	58
2. 3. 2. 5. Madde Bağımlılığı.....	59
2. 4. Dünyada ve Türkiye’de Romanlara Yönelik Politika ve Çalışmalar	59
2. 4. 1. Dünyada Romanlara Yönelik Politika ve Çalışmalar	60
2. 4. 2. Türkiye’de Romanlara Yönelik Politika ve Çalışmalar	62
2. 4. 2. 1. İlerleme Raporlarında ve Irkçılık ve Hoşgörüsüzlük Avrupa Komisyonu Raporları Işığında Türkiye’de Roman Sorunu.....	63
2. 4. 2. 2. Roman Çalıştayı.....	65
2. 5 Roman Çocuk Yoksulluğu Konusunda Son 15 Yılda Yapılmış Çalışmalar	66
3. BÖLÜM: ROMAN ÇOCUKLARININ YOKSULLUĞU: KOCAELİ TAVŞANTEPE MAHALLESİ ÖRNEĞİ	70
3. 1. Araştırmanın Amacı	71
3. 2. Araştırmanın Önemi	73
3. 3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	73
3. 4. Araştırmanın Yöntemi	74
3. 5. Araştırmanın Sınırlılıkları	75
3. 6. Bulgular	75
3. 6. 1. Demografik Özellikler	75
3. 6. 2. Roman Çocuk Yoksulluğunun Bireysel Nedenleri	77
3. 6. 2. 1. Tembellik.....	77
3. 6. 2. 2. Hesabını Bilememek	80
3. 6. 2. 3. Aile Hayatının Düzensizliği	81
3. 6. 2. 4. Çok Çocuk Sahibi Olmak	88
3. 6. 2. 5. Etnik ve Kültürel Özellikler	89
3. 6. 2. 6. Eğitim Durumu	92
3. 6. 2. 7. Göç.....	96
3. 6. 3. Roman Çocuk Yoksulluğunun Toplumsal Nedenleri	97
3. 6. 3. 1. Kapitalizm ve Küreselleşme.....	97
3. 6. 3. 2. Nüfus Artışı	99
3. 6. 3. 3. İş Piyasaları	101

SONUÇ VE ÖNERİLER	104
KAYNAKÇA	114
EKLER	127
ÖZGEÇMİŞ	134

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AGİT	: Avrupa Güvenlik İş Birliği Teşkilatı
AVR	: Avrupa
BM	: Birleşmiş Milletler
DFID	: Uluslararası Kalkınma Departmanı
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
ECRI	: Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu
EDÇİNKAY	: Edirne Çingene Kùltürünü Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
EDROM	: Edirne Roman Kùltürünü Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
GSS	: Genel Sağlık Sigortası
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
RAM	: Rehberlik ve Araştırma Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SGK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SİROMA	: Romanların Yoğun Olarak Yaşadığı Yerlerde Sosyal İçermenin Desteklenmesi Operasyonu
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : TÜİK Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı Verileri	7
Tablo 2 : TÜİK Gini Katsayısı Verileri	7
Tablo 3 : Dünyada Çocuk Yoksulluğu.....	25
Tablo 4 : AB’de Çocuk Yoksulluğu ve Dışlanma Riski (0-17).....	25
Tablo 5 : Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu Ve Dışlanma Riski (0-17).....	28
Tablo 6 : Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Hizmet İstatistikleri	33
Tablo 7 : Çocuk Suçlu İstatistikleri.....	34
Tablo 8 : Mülakatta Görüşülen Hanelerin Demografik Bilgileri	75
Tablo 9 : Hane Gelir Seviyesi ve Yardım Alma Durumu	79
Tablo 10 : Hane Gelir Seviyesi ve Gider Durumu	80
Tablo 11 : Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Okula Başlama Zamanı	82
Tablo 12 : Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Okula Geç Başlama Sebebi	82
Tablo 13 : Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Sosyal Yardım Alma Durumu.....	83
Tablo14 : Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Eğitime Düzenli Olarak Devam Etme Durumu.....	84
Tablo 15 : Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Okula Devam Etmeme Sebebi	85
Tablo 16 : Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Eğitimi Konusunda Ailenin Görüşü	86
Tablo 17 : Hane Gelir Seviyesi ve Evle İlgili Yaşadıkları Sorun Durumu	87
Tablo 18 : Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Düzenli Okul Harçlığı Alma Durumu	88
Tablo 19 : Hane Gelir Seviyesi ve Çocukların Sağlık Sigortasından Yararlanma Durumu	
Tablo 20 : Hane Gelir Seviyesi ve Roman Olmasının Çocuğa Okuldaki Etkisi.....	90
Tablo 21 : Hane Gelir Seviyesi ve Roman Topluluğunun En Büyük Sorununun Ne Olduğu Konusundaki Görüşler	91
Tablo 22 : Hane Gelir Seviyesi ve Roman Çocuğun Aile Geçimine Katkı Sağlama Görüşü	
Tablo 23 : Anne, Baba, Babaanne ve Dedenin Çocukların Evlenme Yaşı Konusundaki Görüşü	93
Tablo 24 : Anne ve Babanın Kız Çocuğunun Eğitim Konusundaki Düşüncesi.....	94
Tablo 25 : Hane Gelir Seviyesine Göre Kız Çocuğu Eğitimi	95
Tablo 26 : Hane Gelir Seviyesi ve Hane Sahiplerinin Göç Durumu	96
Tablo 27 : Çocukların Pahalı Şeyler İstemesi Durumu.....	98

Tablo 28 : Hane Gelir Seviyesi ve Ailenin Geçim Kaynağı	98
Tablo 29: Hane Büyüklerinin Çocuklar Yönünden Mahallenin Tehlikeli Olması Konusundaki Görüşü	99
Tablo 30 : Hane Gelir Seviyesi ve Hanenin Aileden Kalan Meslekleri Devam Ettirme Durumu	101
Tablo 31 : Sahip Olunan Araçla Yapılan İş	102

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Suç Mağduru Çocukların Mağduriyet Nedenleri, 2016 (%)	35
Şekil 2: Araştırmanın Soruları	72
Şekil 3: Hanede Çalışma İsteğine Sahip Bireyin İstihdam Durumu	77
Şekil 4: Görüşülen Hane Sahibi Bireylerin Evlilik Yaşı	94

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı : Romanlar 'da Çocuk Yoksulluğu: Kocaeli Tavşantepe Mahallesi Örneği			
Tezin Yazarı : Rukiye TURGUT Danışman: Dr.Öğr. Üyesi Elvan OKUTAN			
Kabul Tarihi : 31.05.2019 Sayfa Sayısı : x (ön kısım)+135(tez)			
Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset			
ÖZET			
Yoksulluk, bireyin hayatını idame ettirebilmesi için gerekli olan maddi kaynaklara kısıtlı erişmesi veya hiç erişememesi durumudur. Yoksulluk birçok alanda karşılaşılan bir olgudur ve bu sebeple birçok alanda ayrıca incelenmektedir. Yaşlı, engelli, kadın, göçmen yoksulluğu gibi başlıklar altında ayrıca incelenen yoksulluk kavramına daha pek çok konu ve alanda rastlanmaktadır. Bunlardan biri de çocuk yoksulluğu olarak özellikle incelenen bir yoksulluk türüdür. Çocuk yoksulluğu, ailenin yoksulluğu ile bağlantılı olup ailenin içinde bulunduğu yoksul durumdan çocuğun birçok alanda mahrumiyet ve yoksunluk yaşaması halidir. Etnik ve kültürel özelliklerden kaynaklı yaşanan bir başka yoksulluk türü de vardır. Roman yoksulluğu bu türden bir yoksulluktur. Roman çocukların içinde bulunduğu bu yoksul durum ise ayrıca Roman çocuk yoksulluğu olarak incelenmektedir. Bu çalışma, Kocaeli ili, Tavşantepe Mahallesinde bulunan Roman kesiminin içinde bulunduğu yoksulluk ve bu yoksulluk karşısında direnç göstererek büyümeye çalışan Roman çocukların maruz kaldığı yoksunluk durumunun nedenlerini ve sonuçlarını araştırmak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sahasındaki yoksulluğun bireysel nedenlere mi yoksa toplumsal nedenlere mi bağlı olduğu incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda, temelinde ailenin yoksulluğu olan çocuk yoksulluğunun nedenleri ve buna bağlı olarak meydana gelen sonuçları araştırmak amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda “Yoksulluk, Çocuk Yoksulluğu, Roman Yoksulluğu, Roman, Çingene” anahtar kelimeleri kullanılarak literatür taraması yapılmış ve önceden gerçekleştirilmiş çalışmalar incelenmiştir. Saha araştırması mülakat görüşmeleri ile ve araştırma analizinde NVIVO12 nitel veri analizi yönteminden faydalanılmıştır. Araştırmanın evreni; Kocaeli’de bulunan İzmit İlçesi’nin bir Roman Mahallesi olan Tavşantepe Mahallesi’dir. Örneklem; bu mahallede ikamet eden Roman etnik ve kültüründen olan ve 7- 18 yaş arası okul çağındaki çocuk veya çocuklara sahip olan hanelerdir. Araştırma sonucunda; Roman çocuk yoksulluğunun nedeninin hem bireysel hem de toplumsal nedenlerden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bireysel nedenlerde en etkili olan nedenin, sahip olunan etnik ve kültürel özellikler olduğu aslında diğer sebeplerinde buna bağlı olduğu sonucuna varılmıştır. Bireysel sebeplerin dışında olan, bireylerin ellerinde olmayan nedenlerden ötürü gerçekleşen toplumsal olaylar neticesinde yoksul kalmaları durumu ise daha çok kapitalizm ve küreselleşme sebebi ile sahip oldukları mesleklerin yok olması sonucundan ötürü kaynaklanmaktadır.			
Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Çocuk Yoksulluğu, Roman Yoksulluğu, Roman, Çingene			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis : Child Poverty In Romans: An Example Of Tavşantepe Neighborhood, Kocaeli			
Author of Thesis : Rukiye TURGUT Supervisor : Assist. Prof. Elvan OKUTAN			
Accepted Date : 31.05.2019 Umber of Pages : x (pre text)+135(main body)			
Department : Labour Economics and Industrial Relations Subfield : Labour Economics and Social Politics			
ABSTRACT Poverty is the situation where the individual has limited or no access to the financial resources necessary to sustain his or her life. Poverty is a phenomenon that emerges in a variety of fields, and therefore it is circulating in various fields. By examining what is under the headings such as elderly, disability, women and immigrant poverty, poverty is seen in the picture in many more subjects and areas. One of them is child poverty as a special examination of poverty. Child poverty, family poverty and the presence of family within the family is a state of poverty and deprivation. There is a historical type of poverty due to ethnic and cultural characteristics. Roma poverty is such poverty. The Roman child is interpreted as a poor child while the child is poor. The aim of this study was to investigate the causes and consequences of the abstinence of the Roma children in the Tavşantepe neighborhood. It was examined whether poverty in the research area is related to individual or social reasons. As a result of this study, it was aimed to investigate the causes of child poverty and consequent consequences of the poverty of the family. For the purpose of the study, the literature was searched by using the keywords önceden Poverty, Child Poverty, Novel Poverty, Novel, Gypsy Roman and previous studies were examined. Field research was conducted through interview interviews and NVIVO12 qualitative data analysis method was used in the research analysis. The universe of research; It is a district of Tavşantepe which is a Roma neighborhood of İzmit District in Kocaeli. Sample; the Roma who reside in this neighborhood are ethnic and cultured households with children and children aged between 7 and 18 years. As a result of the research; It is understood that there are individual reasons and social reasons as the cause of Roma child poverty. It was concluded that the most effective reason for individual reasons is the ethnic and cultural characteristics that are owned by it. It is due to the result of the disappearance of the occupations they have because of capitalism and globalization rather than individual reasons.			
Keywords: Poverty, Child Poverty, Romans Poverty, Romans, Gypsy			

GİRİŞ

Birçok tanımla açıklanmaya çalışılan yoksulluk kavramı her coğrafya ve kültürde farklı tanım kalıplarına sokulmaktadır. Yoksulluk kavramı; bir görüşe göre sistemsal bir sorundan ötürü, güç ve servetin adil ve eşit dağıtılmadığından kaynaklandığı savunulmaktadır. Diğer bir görüşe göre ise yoksulluğun bireyin eğitimsizliği ve belirli yeteneklere sahip olmamasının neticesinde piyasadaki iş imkanlarından yararlanamamasının sonucunda meydana gelmesi olarak değerlendirilmektedir (Gündoğan, 2008:43). Yoksulluk kavramı birçok alt dalda işlenmektedir. Bu alt dallardan bir tanesi olarak da çocuk yoksulluğu kavramı kendini göstermektedir. Çocuk yoksulluğu ailenin içinde bulunduğu yoksul durumun neticesinde oluşan bir yoksulluk türüdür. Korunmaya muhtaç ve dezavantajlı bir sınıfta yer alan çocuğun birtakım gereksinimlerden yoksun kalması durumudur.

Birleşmiş Milletler tanımına göre Türkiye’de; 0-17 yaş grubu içinde bulunan çocuk nüfus, 1970 yılında toplam nüfusun %48,5’ini kapsarken, bu oran 1990 yılında %41,8 ve 2017 yılında ise %28,3 olarak TÜİK tarafından belirlenmiştir (TÜİK, 2018). Çocuk sayısındaki bu düşüş temelinde köyden kente göçün artmış olması ile birlikte aile tipinin geniş aileden çekirdek aileye geçmesi ve böylece şehir hayatındaki ekonomik sıkıntılardan ötürü çocuk sayısında azalmaya gidilmesi rol oynamaktadır. Ekonomik yetersizlikler ailede en fazla çocuğu etkisi altına almaktadır ve bu noktada çocuk yoksulluğunu meydana getirmektedir. Çocuk yoksulluğunun temelinde yatan hane yoksulluğu çocuğun çocukluk döneminde gerekli olan pek çok ihtiyaçlarının karşılanamamasına neden olmaktadır. Bunun yanında çocuğun çocuk olmasından ötürü istediği çocuksu isteklerin karşılanamaması hâlinde ise zor bir çocukluk dönemi yaşamaktadır. Eğitim alma sebebi ile okula başlama döneminde gerekli ihtiyaçları alınamayan çocuk okul ortamında eziklik yaşamakta ve içinde bulunduğu durum sebebi ile diğer çocuklar ile eşit seviyede olmamaktadır. Diğer yandan ülke genelinde, Milli Eğitim istatistiklerine göre; ilkokul seviyesinde net okullaşma oranı 2016/17 öğretim yılında %91,2 olmuştur (TÜİK, 2018). Net okullaşma oranı cinsiyet bazında karşılaştırıldığında, cinsiyetler arasında önemli bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Fakat bu istatistikler etnik özelliklere göre ayrılıysaydı sonuçların daha farklı çıkacağı aşikârdır. Araştırma konusu olan Roman topluluğunda yetişen okul çağındaki çocukların eğitim düzeyleri ve okula devam durumları diğer etnik özellikteki topluluklara göre aşağı seviyelerde ka

lmaktadır. Günümüzde aile fertlerinin fikirlerinde değişim meydana gelmiştir ve kendilerinin eğitimsizliklerinden ötürü yaşadıkları sorunları çocuklarının yaşamasını istememektedirler. Bundan dolayı çocukların eğitim hayatında aktif olmasına olumlu açıdan bakmaktadırlar. Roman topluluğuna genel olarak bakılacak olunursa, Hindistan'dan göç ederek dünyanın çeşitli yerlerine yayılmış bir toplumdur. İlk başlarda gittikleri ölkelerde farklı ve ilgi çekici olarak karşılanmış olsalar da ölkelerin kurallarına uymadıkları, sahip oldukları kültürel özellikler ve yaşam tarzları sebebi ile dışlanan bir toplum haline gelmişlerdir. Onlara özel iyileştirme politikaları uygulanmış olsa dahi bu uygulamalara cevap vermemişler ve bunun neticesinde gittikleri o ölkelerden de başka yerlere gitmeye zorlanmışlardır. Türkiye'de de her ilde varlıklarını sürdürmekte ve geçmişten beri edindikleri alışkanlıklar doğrultusunda yaşamlarına devam etmektedirler. Bu etnik özellikleri sebebi ile girdikleri ortamlardan dışlanmaktadırlar. Sosyal yaşamdan dışlanan Roman birey sadece kendi ortamında, kendi mahallesinde sosyal olmaya itildiği için toplumdan izole bir şekilde yaşam sürmektedir. Bu özellikleri, istihdam edilmelerinde de önlerine engel olarak çıkmakta ve onları yoksulluğa sürükleyen bir adım olmaktadır. Temelinde eğitimsizliklerinden ötürü iş bulamamaları da diğer taraftan bakıldığında sahip oldukları kötü alışkanlıklar ve davranışlar onları iş piyasalarına katılmalarına engel teşkil etmektedir. Böyle olunca da bir etnik yoksulluk türü olarak Roman yoksulluğu kavramı oluşmakta ve beraberinde de Roman çocuk yoksulluğunu meydana getirmekte ve bu yoksulluk karşısında belirli haklarından mahrum kalan yoksul bir Roman çocuk profili oluşmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Yoksulluk türlerinden biri olan çocuk yoksulluğu, son dönemlerde fark edilmiş olan bir yoksulluk türüdür. Farklı kültür ve yaşam tarzına sahip olan Roman topluluğunda yetişen çocuk ise yoksulluğu daha farklı yaşamakta ve bu sebeple gelecek nesillere de bunu aktarmaktadır. Roman çocuğun içinde bulunduğu yoksul durumdan ötürü yaşadığı yoksulluklar araştırılması ve incelenmesi gereken bir konudur. Bu düşünceyle hareketle yapılan çalışmada, Roman mahallesi olan araştırma sahasında bulunan Roman çocukların içinde bulunduğu yoksulluğun beraberinde getirdiği sorun ve eksikliklerin nedenlerini ve sonuçlarını araştırmak, incelemek ve değerlendirmek amaçlanmıştır.

Çalışmanın Konusu

Yoksulluk, toplumların bir sorunu olarak yıllardır mücadele edilen sosyal bir olgudur. Belli etnik ve kültürel özelliklerinden ötürü Roman topluluğunun yoksulluğu yoksulluk türlerinden birini oluşturmaktadır. Bu grupta yer alan ve dezavantajlı grup özelliği taşıyan çocukların yoksunluklarını içeren, temelinde aile yoksulluğunun bulunduğu, özel bir inceleme gerektiren çocuk yoksulluğunun bir türü olarak Roman çocuk yoksulluğu incelenmek üzere konu olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın Önemi

Çocuk yoksulluğu konusu, araştırma alanlarında seyrek rastlanılan bir konu iken, Roman topluluğunda çocuk yoksulluğu ise ayrıca özel bir değere ve araştırma azlığı sebebi ile öneme sahip bir konudur. Bundan hareketle araştırma, yoksulluğun özel bir türü olan çocuk yoksulluğu konusunda belli bir kültürel özelliklere sahip olan Roman kesiminin üzerinde incelenmesi ve bu konuda literatüre katkı sağlayacağı düşüncesi ile önem taşımaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada ilk aşamada, Roman topluluğu, yoksulluk ve çocuk yoksulluğu konusunda literatür taraması yapılmıştır. Çalışmanın uygulama aşamasında nitel araştırma türünden faydalanılmıştır. Yapılan saha çalışmasında yarı biçimsel mülakat yönteminden yararlanılmış ve yapılan görüşmelerde birbirini tekrar eden cevaplar alınması sebebi ile 15 hane sahibi ile yapılan görüşmeler dikkate alınmıştır. 15 hane ile gerçekleştirilen çalışmada görüşülen hanelerin okul çağında, yani 7-18 yaş arasında çocuklara sahip olması esas kriter olarak belirlenmiştir.

Hane sahiplerine, başta demografik veriler olmak üzere, Roman çocuk yoksulluğunun bireysel ve toplumsal nedenlerinin incelenmesi için iki başlık altında sorular yöneltilmiştir. Araştırma bitiminde verilen cevaplar ses kayıtlarından bire bir deşifre edilmiştir. Görüşme yapılmaya başlanırken de isimleri yerine isim ve soy isimlerinin baş harfleri alınarak kodlamalar yapılmıştır bu kodlamalar deşifre edilen mülakatlara eklenmiştir. Araştırma konusunun temelinde yoksulluk olgusu olduğu için yapılan meslek ve çalışılan işe göre kategorize edilmiştir. Mülakatlar NVIVO12 nitel araştırma analizi

programı ile asgari ücret¹ üzerinden ve anne-baba görüşleri üzerinden analiz edilmiştir. Bulgular incelenirken gelir seviyesi ile meslek ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırma Kocaeli ili İzmit ilçesi Tavşantepe Roman Mahallesi'nde 15 kişilik hane odaklı yarı yapılandırılmış mülakat görüşmesi ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler çocuk yoksulluğunun incelenmesi adına aileler ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde çocuklar ile görüşülmemiş ve çocuklara herhangi bir soru yöneltilmemiştir. Hanede bulunan çocuk veya çocukların yaşlarının 7-18 yaş arası olmalarına dikkat edilerek görüşmeler yapılmıştır. Bu yaş aralığında olup okula gitmeyen veya gönderilmeyen çocuğa sahip ailelerde bu kapsamda yer almaktadır. Okula başlamamış ve okul hayatı bitmiş olan çocukların olduğu hanelerle görüşülmemiştir. Görüşmeler hanelere girilmeden kapı önünde, mahalle içinde ve bakkal ortamında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma 28.05.2018 ve 02.02.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Uzun bir zaman aralığına sahip olmasının nedeni ise, olumsuz hava koşulları, bireylerin görüşmek istememeleri, hanelere girilemediği için kışın hava koşullarından ötürü hane sahiplerinin evlerinde bulunmaları sebebi ile kısıtlı sayıda hane bireyine ulaşılmış fakat ulaşılan bu bireyler de mülakata katılım sağlamak istememişlerdir.

Çalışmanın İçeriği

Çalışma üç bölümden oluşturulmuştur. İlk bölümde çocuk yoksulluğu ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmuş, ikinci bölümde Roman topluluğu ve özellikleri incelenmiş ve üçüncü bölümde de saha araştırması bulgu ve sonuçlarına yer verilmiştir.

Çocuk yoksulluğunun kavramsal çerçevesinin içeren birinci bölümde ilk önce yoksulluk kavramı ve türleri incelenmiş ve ardından yoksulluğunun özel bir türü olan çocuk yoksulluğunun bireysel ve toplumsal nedenlerinden bahsedilmiş, toplumsal yansımalarına yer verilmiştir. Beraberinde çocuk yoksulluğunun boyutları dünyada ve

¹Araştırmaya başlanılan dönemde asgari ücret 1604 lira iken araştırma bitiminde 2020 lira olmuştur. Mülakat yapılma aşamasında asgari ücret 1604 lira olması sebebi ile bu rakama göre inceleme yapılmıştır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/asgari-ucret/asgari-ucret-2019/>).

Türkiye ‘de çocuk yoksulluğu olarak incelenmiştir. İkinci bölümde Roman topluluğunun kökeni incelenerek dünyada ve Türkiye’deki durumlarına bakılmıştır. Romanların yaşamsal yönden yapıları incelenmiş, Roman çocuğun içerisinde bulunduğu yoksul durumlkık ve beraberinde gelen sorularından bahsedilmiştir. Dünyada ve Türkiye’de Romanlara yönelik yapılmış çalışmalara ve politikalara yer verilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise araştırma konusu olan Tavşantepe mahallesinde bulunan Roman çocukların yoksulluğu, saha araştırması yaparak incelenmiştir. Romanlarda çocuk yoksulluğunun temelinde yatan bireysel ve toplumsal yoksulluk başlıkları altında bulgular incelenmiş ve sonuçlandırılmıştır. Son kısımda ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1. BÖLÜM : ÇOCUK YOKSULLUĞUNUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1. 1. Yoksulluk Kavramı

Belirlenen yoksulluk sınırının altında yaşayan insanlar, temel ihtiyaçlarını karşılayacak gelire sahip olmayanlar yoksul olarak tanımlanmaktadır. Dünya Bankası'nın belirlediği sınıra göre günlük 1.90 doların altında harcama yapan bireylerin bulundukları ülkeler aşırı yoksul olarak kabul edilmektedir (www.worldbank.org).

Yoksulluk beraberinde yoksunluğu da getirmektedir. Yoksunluk; genel olarak maddi veya manevi bir olgudan mahrum kalmak olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk ile kullanılması halinde bahsedilen yoksunluk; bir eşya, konut, eğitim veya duygusal ilgi gibi temel insani gereksinimlerin karşılanmaması anlamına gelmektedir (Aksan, 2009: 5).

16. yüzyılda modern yoksulluk kavramı oraya çıkmıştır. Kapitalizme özgü bir tabirdir ve geleneksel tarım toplumlarının değişime uğramasıyla birlikte gerçekleşen mekânsal hareketliliğin sonunda ortaya çıkan belirsizlik ve beraberinde getirdiği huzursuzlukla tanımlanabilmektedir. O dönemden günümüze kadar olan zamanda çalışmayan yoksul, tehlikeli bir yabancı olarak görülmeye başlanmıştır (Buğra, 2018: 24-36).

Yoksulluk genel manada bir halkın veya onun belirli bir kesiminin azami yaşam düzeyini sürdürebilmesi için gıda, giyim ve barınak gibi sadece en basit ihtiyaç malzemelerini karşılayabilmesi durumudur (Uzun, 2003: 156).

Yoksulluk iki şekilde tanımlanabilir. Birinci olarak dar anlamda yoksulluk; bireyin açlıktan ölme ve barınacak yeri olmaması durumudur. İkinci olarak ise geniş anlamda yoksulluk; bireyin gıda, giyim ve barınacak yer gibi gereçlerinin olması fakat toplumun genel seviyesinden düşük olmasıdır (Kiren Gürler, 2011: 4).

Dünya Bankası yoksulluğu genelde parasal gelir açısından tanımlamaktadır ve yoksul kelimesi, belirli bir gelir düzeyinin altında kalanlar için kullanılmaktadır (Uzun, 2003: 156).

Dünya bankası yoksulluğu, çok boyutlu yönünü göz önüne alarak mutlak ve göreceli yoksulluk olmak üzere iki şekilde sınıflandırmıştır (Avşar Kurnaz, 2007: 48).

İnsanların yoksulluğu algılama ve açıklama tarzları yoksullara karşı duygu ve

davranışlarını da belirlemekte ve sosyal politikalar, yoksullara yardım etme ile ilgili tutumlarını da etkilemektedir (Solak ve Göregenli, 2009: 75).

Gelişmekte olan ülkelerde ve sanayi ülkelerinde yoksulluk yapısal olarak görülmektedir. Fakat ABD, Almanya ve İngiltere’de yapılan araştırmalarda yoksulluğun geçici bir süreç olarak kabul edildiği anlaşılmıştır. Bu görüşe sahip bireyler, yoksulluk sınırının altında veya dışında kalan kısa süreli bir yoksulluk geçirmenin ardından tekrar eski düzenlerine dönen bireylerdir (Baulch ve McCulloch, 1998: 3).

Tablo 1:
TÜİK Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı Verileri

%50	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Yoksulluk Oranı	18,6	16,3	16,7	17,1	16,9	16,1	16,3	15,0	15,0	14,7	14,3
Yoksulluk Açığı	31,7	26,4	25,6	28,0	26,6	26,3	26,9	26,0	24,4	25,3	24,3

Kaynak: TÜİK (2018), Yoksulluk İstatistikleri 2006-2016

2006-2016 yılları arası TÜİK istatistiklerine bakıldığında, Türkiye’deki yoksulluk oranı giderek düşme eğilimi göstermiştir ve 2016 yılında %14,3 seviyesine kadar inmiştir. Yoksulluk açığı, yoksulluk derecesi hakkında bilgi vermektedir ve 100’e yaklaşması yoksulluk derecesinin çok fazla olduğunu, 100’den aşağı seviyelere inmesi ise yoksulluk riskinin az olduğunu göstermektedir. Türkiye’deki yoksulluk açığı yine yoksulluk oranı gibi 2006-2016 yılları arasında %31,7’den %24,3’e düşme eğilimi göstermiştir (Tablo 1) (TÜİK, 2018).

Tablo 2:
TÜİK Gini Katsayısı Verileri

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Gini Katsayısı	0,428	0,406	0,405	0,415	0,402	0,404	0,402	0,400	0,391	0,397	0,404

Kaynak: TÜİK (2018), Gini Katsayısı Verileri 2006-2016

Lorenz Eğrisi ile gelir dağılımındaki eşitsizlikler ölçülmektedir. Bu ölçümlerde Gini Katsayısı kullanılmaktadır. Gini Katsayısı 0(sıfır) ile 1(bir) arasında değerler almaktadır. Bu katsayı eğer sıfıra eşitse bu durumda ülkedeki gelir dağılımının adaletli olduğu kabul edilirken, bire eşit olma durumunda ise o ülkedeki gelir dağılımının tamamen adaletsiz olduğu kabul edilmektedir (Karaman ve Özçalık, 2007: 27). TÜİK istatistik verilerine bakıldığında, ulaşılan en son veri yılı olarak 2016’daki verilere ulaşılmıştır. Bu verilere

göre Türkiye'nin Gini katsayısının 0,404 olduğu tespit edilmiş ve 1'e yaklaşmaya başladığı dikkat çekmektedir. Yıllara göre dağılımına bakıldığında ise 10 yıllık bir süreç açısından 2006 yılında 0,428 seviyesinde olan katsayı 2016 yılında 0,404 seviyesine doğru olumlu bir şekilde gerilemiş olsa da tam olarak azalma gösterdiğini söylemek mümkün değildir (Tablo 2) (TÜİK, 2018).

1. 2. Yoksulluk Türlerinin Genel Görünümü

Burada yoksulluğun genel türlerinden olan; mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk ve subjektif yoksulluk türleri incelenmiştir.

1. 2. 1. Mutlak Yoksulluk

Kişi başına tüketilen kalori miktarına bağlı olup hane ya da kişilerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları asgari gelir ve harcama düzeyine göre hesaplanmaktadır. Geliri, bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarını almaya yetmeyen kişiler mutlak yoksul olarak tanımlanmaktadır (Doğan,2014: 32).

Birinci dereceden yardıma muhtaç olarak algılanması gereken bir yoksulluk türüdür ve temel insani ihtiyaçların dahi karşılanması güçtür. Dışarıdan yardım ile müdahale edilmediğı takdirde ölüm riski ile karşı karşıya kalınma ihtimali yüksektir (Özcan ve Taş, 2012: 424).

Mutlak yoksulluk, ulusal gelir seviyesinden ayrı olarak günlük bir dolardan aşağı olan gelir düzeyine sahip olanların sayısı olarak belirlenmektedir. Mutlak yoksulluğun dünyanın her yerinde varlığı bellidir fakat bunun genel nüfusa oranlandığında önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Uluslararası yoksulluk sınırı mutlak yoksulluk seviyesine giren nüfusu tahmin etmek için kullanılmaktadır ve genel olarak ABD doları ile ifade edilmektedir (Uzun, 2003: 156).

Mutlak yoksulluk türünde, bireyin ihtiyaçlarının asgari seviyede karşılanıp karşılanmaması durumuna bakılarak yorum yapılmaktadır ve bu ihtiyaçlarını karşılayamaması halinde yoksul olarak kabul edilmektedir. Mutlak yoksullukta yoksulluk sınırı iki şekilde ökcülmektedir:

Gıda Yaklaşımı: Bu yaklaşıma göre, önceden belirlenmiş olan ve sadece yeterli miktarda temel gıda maddesinden oluşan gıda sepetinin maliyeti veya bir bireyin günlük alması

gereken kalori miktarına bakılarak yoksulluk belirlenmektedir.

Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı: Bu yaklaşıma göre asgari gıda tüketiminin dışında; giyinme, barınma ve ısınma gibi temel ihtiyaçların giderilmesi söz konusudur. Gıda yaklaşımındaki gibi dar bir yoksulluk tanımı değil de daha kapsamlı bir yoksulluk tanımı olarak değerlendirilmektedir (Tokol ve Alper, 2017: 184-185).

1. 2. 2. Göreli (Nispi) Yoksulluk

Adam Smith'e göre göreli yoksullar, temel ihtiyaçlarını karşılayabilen fakat kaynağın yetersizliği sebebi ile toplumun genel refah seviyesinin gerisinde kalan ve sosyal açıdan toplumdan soyutlanmış olan kesim olarak tanımlanmaktadır (Akt. Şenses, 2014: 91).

Görelî yoksulluk; ikinci derece seviyesinde dar gelire sahip, asgari yaşam düzeyinde olsalar da ortalama refah seviyesinin altında olan yoksul gruptur. Temel ihtiyaçlarını kısıtlı bir şekilde karşılarlar ve eğitim, sağlık, sosyal katılım yönünden yetersiz kalmaktadırlar (Özcan ve Taş, 2012: 424).

Görelî yoksulluk, kişinin kendi yaşam standartlarını, kendinden daha yüksek seviyedeki bir gelir grubu ile karşılaştırması durumunda ortaya çıkan bir sonuçtur. Görelî yoksullar, temel ihtiyaçlarını mutlak olarak karşılayabilen fakat sosyal açıdan toplumun refah seviyesinin gerisinde kalan ve genel olarak refah yönünden bazı haklara ulaşmaları engellenmiş insanlardır (İncedal, 2013: 21).

Yaşanılan toplumda kabul gören bir hayat standardının altında yaşayan bireyler yoksul olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple, göreli yoksulluk tanımı ve anlayışı ülkeden ülkeye değişim göstermektedir. Görelî yoksulluğun ölçümünde refah ölçüsü olarak gelir ya da tüketim düzeyi seçilebilmektedir (Gündoğan, 2008: 43).

Gelişmekte olan ülkelerde mutlak yoksulluk kavramına daha çok rastlanırken, gelişmiş ülkelerde ise göreli yoksulluk kendini daha çok belli eden bir olgudur (Tokol ve Alper, 2017: 185)

1. 2. 3. Subjektif (Özel) Yoksulluk

Bu yoksulluk türü; insanların kendileri için yeterli olarak görebilecekleri tatmin seviyesine ulaşılacak bir gelire sahip olup olmadıklarına dair düşüncelerine bağlı olarak tanımlanmaktadır (Aksan, 2009: 29).

Yoksulluk tanımları genel olarak gelir ve tüketim odaklı yapılmaktadır. Bu nedenle bireysel özellikler göz ardı edilmiştir. Subjektif yoksulluk ise yoksulluk kavramını bir süreç olarak ele almaktadır. Yoksulların, ihtiyaçlarının karşılanması konusundaki düşünceleri öznel yoksulluğu yansıtmaktadır. Bu yoksulluk türü, bireylerle karşılıklı bir şekilde görüşmeler yaparak temel unsur ve temel kaynaklarının belirlenmesi amaçlanmaktadır (Özdemir, 2014: 8).

Yoksulluk tanımında son yıllarda kavramsallaştırılma konusunda zorlanılmaktadır. Bu konuda zorlanılmasına sebep olarak yoksuluğun geniş bir kavram olması ve ölçüt olarak koşullara, kültürlere, kişilere ve önceliklere göre farklılık göstermektedir (Şener, 2012: 53).

Burada özel yoksulluk türlerinden olan; çalışan yoksulluğu, kır-kent yoksulluğu, kadın yoksulluğu, yaşlı yoksulluğu ve genç yoksulluğu gibi yoksulluk türleri incelenmiştir.

1. 2. 4. Çalışan Yoksulluğu

İlk çağlarda çalışma kavramı küçük düşürücü bir durum olarak görülmüş ve bir nevi kölelik olarak itibarsız bir yaşam biçimi şeklinde algılara yerleşmiştir. Çalışmanın zorunluluk gereği olması ve beden gücü gerektirmesi insanın özgürlüğünü kısıtlayan bir durum olarak karşılanmıştır ve boş zaman bir saygınlık göstergesi olarak görülmüştür (Özdemir, 2014:4)

Çalışabilir bir durumda olduğu halde düşük eğitim seviyesi ve yetersiz dil ve beceriye sahip olması sebebi ile istihdam edilemeyen ve çalışma hayatında aktif olamayan yoksulları kapsamaktadır (Teber, 2017:4)

Çalışan yoksulluğu en genel tanımı ile, çalışan bireyin harcanabilir net gelir açısından yoksul olma halidir. Çalışan yoksulluğu iki farklı düzeyde analiz edilmektedir. Bunkardan ilki bireysel düzeydir. Bireysel düzeyde kişilerin iş gücü içindeki durumuna bakılmaktadır. İkinci düzey ise kolektif düzeydir. Kolektif düzey kişilerin yaşadıkları hâne içindeki gelir düzeyini esas almaktadır ve bu iki analiz düzeyinin birleşimi ile çalışan yoksulluğu kavramı oluşturulmaktadır (Erdoğan ve Kutlu, 2014: 69)

1. 2. 5. Kır-Kent Yoksulluğu

Kırsal yoksulluk, tarım sektörünün ön planda olduğu yerlerde görülmektedir. Kentsel yoksulluk ise köyden kente göç edilmesi sonucunda kent yaşamına uyum sağlamakta

zorlanan, eğitim düzeyi düşük ve vasıfsız özellikleri nedeni ile istihdam edilemeyen bireylerin oluşturduğu yoksulluk türüdür. Kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluğa göre daha derin yaşanan bir yoksulluk türüdür (Teber, 2017: 5)

Türkiye’de tarıma üretiminde bulunan kırsal bölgelerde, toprak mülkiyeti küçüktür ve eşitsiz bir şekilde dağılmıştır. Yatırımların azlığı, sulama olanaklarının yetersizliği, üretim yapısının hava koşullarına bağlı oluşu, düşük verimlilik, faizle borçlanma gibi sebepler, küçük toprak sahiplerinin zamanla topraklarını kaybederek kiracı ya da ücretli işçi olarak çalışmalarına, düşük verimlilik ve beraberinde gelen düşük ücret döngüsü içinde yoksullaşmalarına yol açmaktadır. Türkiye’de kırdan kente göç olgusu 1950’li yıllarda başlamıştır. Tarımın makineleşmesi, kırdan emek fazlalığına yol açmıştır ve bunun sonucunda kente doğru göç hareketi başlamıştır. Bunda kent çevresinde gelişen sanayi sektörünün emek talebinin artması ve kırsal bölgeden gelecek iş gücüne gereksinim duyması da diğer bir sebeptir (Öztürk, 2008: 13-15).

Kapitalizm, modernleşme, globalleşme ve buna bağlı olarak sınıfsal eşitsizliklerin meydana gelmesi sonucunda en önemli sorun alanı olarak da köyden kente göçün artışı ile kentsel yoksulluk meydana gelmiştir (Sipahi, 2006: 176).

1. 2. 6. Kadın Yoksulluğu

Kadın yoksulluğu çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Her kadın yoksulluğu farklı zamanlarda, farklı mekanlarda ve farklı biçimlerde yaşamaktadır. Genel olarak, kadın ile erkek arasında olan yapısal eşitsizlikler kadının yoksulluğu deneyimleme şeklini ve göreceli yoksulluğu farklılaştırmaktadır (Şener, 2012:54).

Günümüzde aile ve toplumda kadın ve erkek emeğinin cinsiyete bağlı olarak erkek lehine farklılık göstermesi, kadın emeğinin azımsanmasına ve görünmez bir hâl almasına sebep olmaktadır. Bu da beraberinde farklı sosyal sorunları beraberinde getirmektedir (Tokol ve Alper, 2017: 321). Kadınların iş gücü piyasasına katılma ihtimalleri erkeklerden daha azdır ve çoğu ülkede kadınların işsiz olma olasılıkları erkeklere göre daha yüksektir. Kadınların işgücüne katılım oranı 2018 yılında % 48,5 olarak belirlenmiştir. Bu oran erkek çalışanların oranının % 26,5 puan altındadır. Bunun yanında, 2018 için kadınların küresel işsizlik oranı % 6’dır. Bu oran yine erkeklerin küresel işsizlik oranından yaklaşık 0,8 puan daha yüksek. Toplamda, bir işte her 10 erkek için sadece 6 kadının istihdamda olduğu anlamına gelmektedir (ILO, 2018).

Kadın emeğinin karşı karşıya kaldığı eşitsizlikler şu şekilde sıralanmaktadır: ücret eşitsizliği, çalışma saatleri ve çalışma yoğunluğundaki eşitsizlik, sektörel eşitsizlik, istihdam biçimlerindeki eşitsizlik, temsil ve karar alma sürecindeki eşitsizlik. Tüm bu eşitsizlikler kadın emeğinin dünyada ve Türkiye’de ortak sorunlarından sadece bir kısmını içermektedir (Tokol ve Alper, 2017: 322). Kadınlar genellikle düşük ücretli ve vasıfsız işlerde istihdam edilmektedir ve ücretli çalışan kadın aynı işi yaptığı başka bir erkekten daha az bir ekonomik gelire sahip olmaktadır. Kadın evde de dışarıda da çalışması halinde her zaman yoksulluğu erkeklere göre daha derin bir şekilde yaşamaktadır. Bu süreç yoksulluğun kadınlaşması olarak görülmektedir (Duyan, 2010: 21).

1. 2. 7. Yaşlı Yoksulluğu

Yaşlılık; bireylerin fiziksel ve ruhsal güçlerini bir daha yerine gelemeyecek şekilde yavaş yavaş kaybetmesi olarak tanımlanmaktadır. Yaşam sürecinin çocukluk, gençlik ve yetişkinlik evreleri gibi doğal bir süreçtir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010: 17).

Yoksulluk konusunda yapılan araştırmalar, yoksulluk olgusunun yaş ve cinsiyete göre belirli risk gruplarını daha fazla etkilediğini ortaya koymaktadır. Özellikle yaşlı nüfusun genel nüfus içindeki payının artması, bir risk grubu olarak yaşlıların ve onlara yönelik oluşturulacak sosyal politikaların önemini arttırmaktadır (Karadeniz ve Öztepe, 2013:77).

Yaşlılık dönemi ekonomistlerce; genellikle barınma, gıda ve tıbbî bakım için yeterli miktarda para ayırlanamaması nedeniyle düşük gelirli yaşlı bireyler açısından sıkıntılı bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple yaşlılık dönemi; ekonomik yönden gelir kaybının ve sağlık giderlerinin artmasından dolayı gider artışının yaşandığı, aynı zamanda toplumsal açıdan sosyal güvenlik ihtiyacının arttığı uzun bir toplumsal olgu olarak görülmektedir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010: 127).

1. 2. 8. Genç Yoksulluğu

Gençlik; literatürde pek çok tanımla bulunan toplumdan topluma değişkenlik gösteren, psikolojik, biyolojik ve sosyolojik açıya sahip bir kavramdır. Herkes tarafından kabul edilen genel bir tanımla bulunmamaktadır. Genç yaş aralığı, UNESCO’ya göre 15-25 yaş aralığında olarak belirlenmiştir. Diğer yandan Birleşmiş Milletler ise gençlik dönemini 12-24 yaş aralığı olarak kabul etmektedir (Korkut ve Uysal, 2017:566-567).

Genç yoksulluğu, literatüre yeni giren bir kavram olduğu için belirli bir özellikler ve ölçüler ile sınırlandırmayan bir kavramdır. Genellikle ailenin yoksulluğu ile beraber ele alınmaktadır (Erikli, 2016:285).

Gençlerin çalışma hayatında karşılaştıkları sorunların başında işsizlik gelmektedir. Cinsiyet açısından bakıldığında ise genç erkek nüfus, genç kadın nüfusa oranla daha çok emek piyasasında yer almaktadır (Tokol ve Alper, 2017: 420-421). Gençlerin işsiz kalmaları hem bireysel hem de toplumsal açıdan önemli sorunları beraberinde getirmektedir. İstihdam, bireylerin özellikle de gençlerin sosyal kimliğini şekillendiren, bağımsızlığının gelişmesini ve kendine saygısının oluşmasını sağlayan bir olgudur (Kelleci ve Türk, 2016: 12).

Yetişkinliğe adım atan yoksul genç, çocukluktan devraldığı sorunların yanında bir de bu dönemde karşılaşacağı ekonomik ve toplumsal sıkıntılar ile de baş etmek zorunda kalmaktadır (Erikli, 2016: 285).

Literatürde, bunların dışında yoksulluğun pek çok daha türü mevcuttur. Bu çalışmada çocuk yoksulluğu çalışılmış olup, etnik bir grup olan Roman topluluğunda çocuk yoksulluğu üzerinde inceleme yapılmıştır.

1. 3. Çocuk ve Çocuk Yoksulluğu Kavramı

1. 3. 1. Çocuk

Günümüzde evrensel olarak kabul görmüş bir çocuk tanımı mevcut olmamakta ve ülkelerin gelişmişlik seviyesine, sosyal ve kültürel yapılarının yanında zamana bağlı olarak farklı tanımlar çocuk kavramını açıklamaya çalışmaktadır. Genellikle, çocuk kavramı yaş sınırı ile tanımlansa da bu sınır; ülkeye, cinsiyete, kır-kent farklılığına ve uluslararası belgelere göre değişkenlik göstermektedir (Tokol ve Alper, 2017: 404).

Birleşmiş Milletler'e göre erken yaşta reşit olma durumu hariç on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır (BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989: madde 1). Çocukluk, doğum ile yetişkinlik arasında geçen bir dönemle sınırlandırılacak kadar dar bir anlama sahip değildir. Bu dönemde çocuğun içinde bulunduğu yaşam koşulları çocukluk döneminin kalitesini gösterir. Çocukluk dönemi, yetişkinlerin yaşadığı ortamdan farklı vakit geçirip oyun oynayabilecekleri ve büyüyip gelişebilecekleri ayrı bir ortam gerektirmektedir (UNICEF, 2005: 3).

Çocuklara dair ilk adım 1900’lü yıllarda Milletler Cemiyeti tarafından yayımlanan 5 maddelik Çocuk Hakları Sözleşmesi olmuştur. Ardından gerçekleşen 2. Dünya Savaşı ile Milletler Cemiyeti’nin yerine Birleşmiş Milletler kurulmuştur. İnsan hakları konusunda önemli adımlar atılırken çocuklar da unutulmamış, Milletler Cemiyeti tarafından yayınlanan Çocuk Hakları Sözleşmesi genişletilerek yeniden kabul edilmiştir. Fakat bu sözleşmenin bir yaptırımı olmadığı için üye devletler tarafından itibar görmemiştir. Çocuk hakları konusunda farkındalık oluşturan diğer bir adım ise 1989 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi olmuştur. Bu sözleşme ile çocuklara; yaşama, eğitim ve sağlık konularından özellikle yararlanma hakkı tanınmıştır ve üye devletlerin bu konuda özen göstermeleri ve bu sözleşmeye uymaları amaçlanmıştır (Tekdemir, 2019: 56).

Çocuk; hem masum, duyarlı, bağımlı ve gelişmekte olan bir varlık hem de meraklı, heyecanlı ve umutludur. Çocukluk çağını oynayarak, öğrenerek ve gelişerek kat ederse kendisi mutlu olacağı gibi toplumun gelecekteki refah ve mutluluğuna katkı sağlayacaktır (Akyüz, 2012: 2).

Çocuk gelişiminin en önemli evrelerinin başında erken çocukluk dönemi gelmektedir. Bu dönemde çocukların bilişsel ve sosyal yetenekleri açığa çıkmakta ve çocuk kendi yeteneklerinin farkına varmaktadır (Tekdemir, 2019: 139). Erken çocukluk dönemi 0-8 yaş arası dönemi kapsayan, fiziksel, mental ve sosyal gelişimi ile birlikte beslenme, sağlık ve zihinsel gelişimlerinin yanında çocukların sosyal gelişimlerinin olduğu bir dönemi içermektedir (Özmert, 2005: 179).

Batılı tarihçilere göre çocukluk kavramı oldukça yenidir ve çocukluk düşüncesi son 400 yıla ait bir Avrupa buluşudur. Daha önce çocuk, birinin sürekli ilgisi olmadan yaşayabilmeye başlar başlamaz, yetişkinler toplumuna ait olmaya başlamaktaydı. Rönesans’tan önce çocuklar küçük yetişkinler olarak tanımlanmaktaydı ve yedi yaşındaki bir erkek çocuk, savaşmak ve aşık olmak gibi olgunluk gerektiren şeylerin haricinde her yönüyle bir erkekti (Çatak, 2006: 2).

1. 3. 2. Çocuk Yoksulluğu Kavramı

Çocuk ve yoksulluk kavramlarının birleşmesi ile meydana gelen çocuk yoksulluğu olgusu UNICEF’in 2005 yılında yayımladığı “Dünya Çocuklarının Durumu” isimli raporda şu şekilde tanımlanmıştır (Kahraman ve Sallan-Gül, 2015: 343): “Çocuğun; yaşama,

büyüme ve gelişmesi açısından gerekli maddi, manevi ve duygusal kaynaklardan yoksun olmasıdır. Yoksullukla yaşayan çocuklar, yaşama, büyüme ve gelişmeleri açısından gerekli maddi, manevi ve duygusal kaynaklardan yoksun biçimde yaşamakta ve bununla birlikte haklarından yararlanamamakta, potansiyellerini tam olarak gerçekleştirememekte ve topluma tam ve eşit üyeler olarak katılım sağlayamamaktadır” (UNICEF, 2005: 18).

Yoksulluk, büyüme çağında olan çocuklara zarar verebilmektedir. Yoksulluk sebebi ile kötü beslenme ve hastalık gibi sorunlar meydana gelebilmekte, eğitim hayatı yarıda bırakılabilmekte ve çocuklar şiddetin, sömürünün ve ihmalin her şekline maruz kalabilmektedir. Yoksul çocukların ileride yoksul bireyler olma ihtimali yüksektir (UNICEF, 2011: 4).

Biyolojik, psikolojik ve sosyolojik açıdan çocukluk döneminin günümüzde önemli bir gelişim dönemi olduğu dikkat çekmektedir. Üretken bir bireyin yaşamına ulaşmak için çocukluk yılları büyük bir öneme sahiptir. Bu durum yetişme döneminde olan çocukların birçok açıdan özel ihtiyaçlarının varlığını ve gerekliliğinin önem taşıdığına dikkat çekmektedir. Bu eksikliklerin giderilmesi, bireysel ve toplumsal mânâda, geleceğin tekrardan inşâsı açısından önemlidir. Dünyada bulunan çocukların önemli bir kısmı yeterli seviyedeki yaşam standardından yoksun bir şekilde yaşam sürmektedir. Özellikle ekonomik kalkınma açısından zayıf olan veya gelir dağılımında sorunlar yaşanan ülkelerde çocukların destek hizmetlerinden yararlanamadığı bilinmektedir (Acar, 2010: 5).

Çocuk yoksulluğu kavramının ortaya çıkmasında ve yoksulluk sorununun çocuklar açısından özel olarak irdelenmesinin nedeni olarak çocukluk kavramı algısında meydana gelen değişimin olduğu düşünülmektedir. Modern çocukluğun kavramsallaştırılması çocuğun yetişkinlerden giderek ayrılan, kendine has ihtiyaçları olan, özel bir toplumsal konum olarak değer kazanmasıyla olmuştur (Öztürk, 2008: 18).

Çocuk yoksulluğu, bazılarına göre, çocukların gelire sahip olmamasından ötürü “yoksul” olarak kabul görmeseler de çoğunlukla onları yetiştiren ailelerinin yoksulluğunun bir sonucudur. Yoksul aileler çocukların; yaşama, zihinsel ve bedensel gelişme açısından ihtiyaçlarını karşılayamadıkları gibi istismara, şiddete ve ayrımcılığa uğramasının da önüne geçememektedirler (Durgun, 2011: 145).

Yoksulluk riski altında olan çocuklar; tek ebeveynli, çok çocuklu, etnik ya da ırksal azınlığa ait olan, göç etmiş, işsiz, çalışamayan aileler ile engelli ve kronik hastalığa sahip bireylerin bulunduğu hanelerin çocuklarıdır. Bu özelliklere sahip ailelerle birlikte, asgari ücretle, kayıt dışı sektörde ve sosyal güvenceden yoksun bir şekilde çalışan ailelerin çocukları da yoksul çocuklardır (Öztürk, 2008: 17).

Her ülkenin savunmasız durumdaki vatandaşını ve kendi geleceğini koruması büyük bir öneme sahiptir. Çocuklar hem savunmasız hem de bir ülkenin geleceği olarak görülmektedir. Fakat yoksulluk içinde büyüyen çocuklar bir takım risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bunlar; düşük eğitim durumu, madde bağımlılığı, sağlık sorunları, düşük gelir, suç işlemeye eğilim, işsiz ve uzun süre devlet yardımına bağımlı yaşama gibi sorunlar baş göstermektedir (UNICEF, 2006: 2).

Çocuklukta yoksulluk, gelecekteki üretim kapasitesi ve yaşam standardı üzerinde uzun vadeli etkiye sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerde çocuklukta yoksulluk, genellikle yetersiz beslenmeye ve bodurluğa yol açmakta, yetersiz beslenen kızlarda erişkinlikte düşük yapma eğilimleri daha fazladır. Bu da yaşam şanslarını tehlikeye atmaktadır ve çocukluk döneminde beslenme eksiklikleri, kuşaklar arası etkilerle daha düşük öğrenme sonuçlarına yol açmaktadır. Çünkü annelerin eğitiminin çocukların refahı için özellikle önemli olduğu görülmektedir (Barrientos and Dejong, 2006: 538).

Çocuk; anlam itibariyle korunmaya muhtaçlığı da içermektedir. Çocuk; yaşça küçüklüğü, boyca kısalığı, olgun olmamayı, fiziksel ve ruhsal olarak güçsüz olmayı, yetişkinliğe erişmede yolda olmayı, hukuksal anlamda sınırlılığı, ahlâki anlamda sınırsızlığı, bedensel ve düşünsel olarak ‘tam’ olmamayı temsil etmektedir. Bu sebeple her çocuk korunmaya muhtaçtır, her çocuk genele göre ‘farklı’dır, her çocuğun gelişim süresince desteklenmesi ve korunması doğal bir zorunluluktur (Suntekin, 2008: 20).

UNICEF'e göre yoksulluk çocukların bedenleri ile birlikte zihinlerini tahrip eder ve sonuç olarak yoksulluk daha sonraki nesillere akatarılan bir “kısır döngü” halini alır. Bundan hareketle yoksullukla mücadeleye çocukluk döneminden itibaren başlanılmalıdır (Akt: Hatun, 2002: 15).

Yoksulluğun erken yaşlarda görülmesi ve çocukluktan itibaren birey olma sürecinde de devam etmesi, tüm yaşamı boyunca zararlı etkilere yol açtığı aynı zamanda nesiller arası yoksulluğun sürekliliğini arttırabileceği ya da güçlendirebileceği görüşü birçok kişi

tarafından desteklenmektedir (Barrientos and Dejong, 2006: 538).

Çocukluk döneminde yaşanan yoksulluk yetişkinlikte de etkilerini sürdürür. Sosyal güvenceden yoksun ailelerde yetişen çocukların sağlık ve eğitim gibi toplumsal kaynaklara ulaşmada yaşadıkları zorluklar, çocukların birey olarak toplumla ilişkilerini zedelemekte ve yetişkin yaşlarında onları toplumsal dışlanma ile karşılaştırabilmektedir (Öztürk, 2008: 22).

Çocukların büyüyüp genç bireyler haline geldiklerinde oluşan genç yoksulluğu da ayrıca incelenmesi gereken büyük bir sorun teşkil etmektedir (Durgun, 2011: 150).

UNICEF, çocuk yoksulluğu göstergelerini şu şekilde sıralamıştır;

Bebek ve çocuk ölüm oranları

Beş yaş altında düşük ağırlık

Beş yaşın altında boy uzunluğu

Temiz içme suyuna ulaşan nüfus oranı

Tam aşıları çocuk oranı

İlköğretime başlayan çocuk oranı (UNICEF,2005).

Gelişmekte olan ülkeler için bebek ölümlerinin görülme sıklığı, yoksulluğun ve savunmasızlığın sadece yaşam kalitesi üzerinde değil, aynı zamanda yaşama süresi üzerinde de bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Barrientos and Dejong, 2006: 537).

1. 4. Çocuk Yoksulluğunun Nedenleri

Yoksulluğun nedenleri makro ve mikro olarak ayrıldığında; ekonomik koşullar, kültür, yaş, cinsiyet, etnisite ve eğitim gibi faktörler başı çekmektedir (Koptekin, 2017: 24).

Yoksulluk ve bunun beraberinde gelen çocuk yoksulluğu nedenleri, tek bir başlık altında toplanabilecek basitlikte değildir. Türlerine göre farklı nedenlerden kaynaklanmaktadır. Sürekli yoksulluk ile kısa dönemli yoksulluk aynı nedenlerden meydana gelmemektedir. Bu sebeple yoksulluğun nedeni, yoksulluğun süresine göre de farklılık gösterdiği söylenilmektedir (Şenses, 2014: 147).

Yoksulluğun nedenlerine bakıldığında, bireysel ve toplumsal nedenler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bireysel nedenlerde; tembellik, aile hayatının düzensiz olması, çok

fazla çocuk sahibi olmak yoksulluğun bireysel olarak sıralayabileceğimiz nedenleri kültürel ve tarihsel farklılıkları aşarak günümüze kadar bu şekilde gelmiştir (Buğra, 2018:11).

1. 4. 1. Çocuk Yoksulluğunun Bireysel Nedenleri

Burada, bireysel nedenlerin sonucunda çocukların bundan nasıl etkilendiği konusuna değinilecektir.

1. 4. 1. 1. Aile Hayatının Düzensizliği

Geniş aile ve çekirdek aile türlerinin yanında bir de ebeveyn eksikliğine göre aile türleri bulunmaktadır. Bu aile türlerinde iki farklı tip ile karşılaşılacaktır. İlki savaşılar veya evlilik dışı doğumlar sonucunda oluşan babasız ailelerdir. Bunun diğeri bir adı da tamamlanamamış ailelerdir. İkincisi ise parçalanmış ailedir. Ebeveynlerden birinin veya her ikisinin ölüm ya da boşanma gibi sebeplerle aileden kopmasına parçalanmış aile denilmektedir. Günümüz toplumlarında, özellikle çocuklar açısından pek çok problem aile parçalanmaları neticesinde meydana gelmektedir. Bu problemler arasında ön planda olanlar; yoksulluk, suç ve psikolojik sorunlardır (Yusufoğlu ve Kızmaz, 2012: 30).

Yoksulluk düzey ve profilindeki değişiklikleri belirleyen temel unsurlardan biri de zaman içinde aile yapılarında meydana gelen değişikliklerdir. Artan boşanmalar ile çözülmeye başlayan aile kurumu, çekirdek aileye yönelik ve yüksek öğretim aşamasındaki çocuğun aileden koparak uzak kalması, ailede meydana gelen düzensizliklerdendir (Şenses, 2014: 157).

Yoksullar içerisinde bazı gruplar daha dezavantajlı olarak görülmektedir. Bu gruplardan en önemli olanı parçalanmış ailelerdir. Parçalanmış yoksul aileler, yoksulluk ve diğeri sosyal sorunları daha derinden yaşamaktadır. Bu ailelerde aynı zamanda sosyal dışlanma olgusu en yüksek düzeydedir (Yusufoğlu ve Kızmaz, 2012: 27).

1. 4. 1. 2. Çok Çocuk Sahibi Olmak

Aile içindeki çocuk sayısının, gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde yoksullukla yakından bir ilişkisi olduğu anlaşılmıştır (Şenses, 2014: 159).

Gelişmekte olan ülkelerde yapılan çalışmalarda, yoksul çocukların ortak özelliğinin kalabalık ailelerde yaşamaları olduğu anlaşılmıştır. Kalabalık ailenin meydana

gelmesinin en büyük nedeni, doğurganlık oranının yüksek seviyede olmasıdır. Bunun nedeni olarak; çocuk sayısı ne kadar yüksek olursa emeklilik döneminde bakılma olasılığı o derece yüksek olacağı ve çocuğun kısa sürede iş gücü haline gelmesiyle aile geçimine katkı sağlayacağı gösterilmektedir. Ülkede yoksulluğun artması, yoksul çocuk sayısını daha hızlı arttıracak ve bu kısır döngü giderek devam edecektir. Çocuksuz çekirdek ailelerde yoksulluk oranı en düşük seviyedeysen, büyüklüğü 7 kişi veya daha fazla olan ailelerde yoksulluk oranı yüksek seviyelerdedir (Durgun, 2011: 149).

1. 4. 1. 3. Tembellik

Lafargue, “Tembellik Hakkı” (1883) adlı eserinde çalışmaya karşı çıkmakta ve çalışma sürelerinin azaltılmasını ve günde en fazla 3 saat çalışılmasını savunmaktadır. Geriye kalan sürede ise, insanlar yaratıcı girişimlerde bulunmaları için serbest bırakılmalıdır. Lafargue’e göre emekçi kesim günde 14-16 saat süreyle ve çok güç koşullarda çalışmaktadır. Buna bağlı olarak tüm insani, moral ve sanatsal yaratıcı yönlerini yitirmektedir. Bu durum çalışanın yaşamsal bilincinin zedelenmesine ve iktidar sahiplerinin üzerlerindeki denetimin kurumlaşmasına sebep olmaktadır (Aytaç,2005: 4-5)

“Aylaklığa Övgü” (1999) adlı eserinde Russell, dünyada gerektiğinden fazla çalışıldığını, çalışmanın erdem olduğu inancı ve ahlak anlayışının işverenlerce binlerce yıldır kabul ettirildiğini ileri sürmüştür. Bu dogmatik fikirlerin aşılması ve zararlarının ortadan kaldırılması adına, çalışmanın örgütlü bir düzen içinde azaltılması tavsiyesinde bulunmuştur. Günde 4 saat çalışma ile her şeyin herkese yetecek kadar bulunabileceğini ve işsizliğin de ortadan kalkacağını savunmuştur. Russell, günümüzde artık hiç gereği olmadığı halde, aşırı derecede çalışmaya direnmeyi, başkası hesabına katlanılan bir çilekeşlik olduğunu ifade etmiştir (Keskin, 2016: 7-8)

Tembelliği öven bir kesimin mevcudiyetinin yanında diğer yandan alınan sosyal yardımların insanları daha fazla tembelliğe ittiği konusu eleştirilmektedir. Bu eleştirilerin merkezinde sosyal yardımların süresi, düzeyi, koşulları, sosyal yardımlar ile çalışmayla elde edilen gelir arasındaki fark, eğitim düzeyi ve iş arama durumu gibi faktörler yer almaktadır (Teber, 2017: 10).

1. 4. 1. 4. Eğitim Durumu

Hane halkı reisinin eğitim durumunun yoksulluk araştırmalarında önemli bir etken olduğu ve hane halkı reisinin eğitim seviyesi yükseldikçe yoksulluk oranında azalma olduğu görülmektedir (Şenses, 2014:160).

Teknolojide meydana gelen hızlı farklılaşmalar istihdamın yapısını değişime uğratmaktadır. Bu sebeple yetenekli ve bilgili iş gücüne ihtiyaç doğmaktadır. Burada devreye giren eğitim unsurunun, çalışma hayatı açısından önemi artmakta ve bireyin istihdam edilebilirliği açısından bireye değer kazandırmaktadır (Özdemir, 2014: 21).

1. 4. 1. 5. Etnisite

Etnisine; bireyin kendisini öteki toplumlardan farklı tanıma veya halihazırda hakim toplumun bireyi farklı tanımlama olgusu olarak açıklanmaktadır (Nişancı ve Işık, 2015: 197)

Etnisite; bir takım etnik grupların bir yerin yerli kesimi tarafından ekonomik alanlardan dışlanmaları veya düşük seviyede görülen işlerin yaptırılmasına ya da ayrıştırılmış mesleklerde çalıştırılmalarına sebebiyet vermektedir (Koptekin, 2017: 85).

Yoksulluğun, coğrafi, etnik veya ulusal açıdan toplumdaki çoğunluktan farklı bir grubun, örneğin köyden yeni gelenlerin, Romanların, Kürtlerin veya göçmen işçilerin bulunduğu ortamlarda yoksulluğun nedeni bireysel özelliklerden kültüre ve beraberinde gelen etnik özelliklere kaymaktadır (Buğra, 2018: 11).

1. 4. 1. 6. Göç

Yoksulluğu belirleyen temel unsurların başında kırdan kente göç olgusuyla birlikte farklı sebeplerle yapılan göçler gelmektedir. (Şenses, 2014: 161).

Yoksulluk kır ve kent kesimlerinde farklı boyutlarda yaşanmaktadır. Tarım sektöründe yeni teknolojiye geçilmesiyle meydana gelen işsizlik sonucunda mağduriyet yaşayan köylüler kent kesimine göç etme yoluna gitmektedir. Kırdan kente göç neticesinde kentte sanayi ve hizmet sektörünün aradığı eğitim ve vasıf düzeyinden yoksun olan niteliksiz iş gücü artış göstermekte ve kentlerde yoksulluk yaygın hale gelmektedir. Özellikle sanayi ve hizmet sektöründe istihdam olanaklarının bulunduğu Marmara Bölgesi, Ege, Akdeniz

ve Batı Anadolu bölgelerinin kentleri diğer bölgelere göre daha fazla göç almaktadır (Aydın ve Güloğlu, 2011: 92-94).

Yaşanan göçlerin artış göstermesi Romanların şehir yaşantılarını etkiler bir hale gelmiştir. Beraberinde formel işlerin yerini informal ve güvencesiz işlerin alması ve çoğalması zamanında düzenli ve güvenceli bir işe sahip olan Roman bireyin işinden olmasına sebep olmuştur (Ekim Akkan vd., 2011: 55).

1. 4. 1. 7. Hesabını Bilememek

Geç modern dönemin baş kültürü olan tüketim kültürü, kimlik belirleme konusunda bireye bir ayrıcalıklı vasıf yüklemektedir. Tüketilen ürün ve hizmetler, sosyal görüntünün, yaşam biçiminin ve sosyal grupların meydana gelmesinde önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Geç modern dönemde ortaya çıkan Neo-Liberal tüketim ideolojisi bireyi sürekli yeni tüketim araçlarına yönlendirir ve ürünü veya hizmeti hemen elde ederek tüketmeyi bireye mesaj olarak vermektedir. Yoksulluğun tüketim merkezli gerçekleşmesi ile meydana gelen bir yoksulluk nedenidir. Bireyin tercihleri doğrultusunda değişkenlik göstermektedir ve zarurî ihtiyaçların elde edilmeme durumunu değil de bunun dışında, toplumsal gelişmelere ve üretimdeki çeşitliliğe bağlı olarak farklı ihtiyaçların ortaya çıkması sonucunda bireylerin gelirlerinin üzerinde bir harcama yapmaları sonucu oluşmaktadır (Karakaş, 2006:3-6).

Tüketim kültürü kuşaktan kuşağa farklılık gösteren bir olgudur. Bugün X kuşağı olarak adlandırılan kesim, markaya düşkünlüğü yüksek seviyede olan ve kimlikleri de markaya göre tanımlayan bireylerdir. X kuşağının ardından gelen Y kuşağı ise teknoloji ve tüketime gönülden bağlı bir ilişkiye sahiptir. Bu kuşak her şeyi hem isteyen, hem tüketen ve karşılığında bedel ödemek istemeyen bireylerdir. Şu an çocukluk dönemlerini yaşayan Z kuşağının ise tüketim kültürlerinin çok farklı olacağı öngörülmektedir (Altuntuğ, 2012: 205-206).

1. 4. 2. Çocuk Yoksulluğunun Toplumsal Nedenleri

Burada, toplumsal nedenlerin sonucunda çocukların bundan nasıl etkilendiği konusuna değinilecektir

1. 4. 2. 1. Kapitalizmin Yoksulluğa Etkisi

Kapitalizm; yaşayabilmek için emeğini satmak zorunda kalan mülksüz insanı, bir sözleşme ilişkisi ile çalışmak zorunda bırakan ve temel değerler düzeninin merkezinde çalışmayı barındıran bir toplum düzenidir (Buğra, 2018: 10).

Köyden kente göç ettirilen, mülksüzleştirilen köylü; artık emeğinin karşılığını kapital sistemin elinden almaya başlamıştır. Önceden elindeki ürünü kendi ailesi ile birlikte kendi hesabına yaparak geçim sağlarken, artık bu küçük aile işletmeleri fabrika denilen ortamlarda toplanarak üretim yapmakta ve bu üretim aile hesabına değil, başka bir kapitalist düzen sahibi kişilerin kârına çalışmak olarak gerçekleşmektedir (Marks, 1986: 642).

Küreselleşme beraberinde kapitalist dünya ekonomisinin her tarafa yayılmasına ve toplumsal tabakalar arası mesafelerin giderek açılmasına sebep olmuştur. Orta sınıf giderek yok olurken, alt sınıfta artış görülmektedir. Alt sınıf içerisinde bulunanlar ise yoksul olarak adlandırılmakta ve tüketim alanında yeterince bulunamadıkları sebebiyle “varlık” problemi yaşamaktadırlar. Dünyanın giderek zenginleşmesi ve yoksulluğun aynı zamanda artış göstermesinin nedeni; kaynakların ve hizmetlerin adaletsiz bir şekilde dağılması ve mevcut dünya düzeni içerisinde fayda sağlamanın, çıkarların aşırı derecede yaygın hale gelmiş olması olarak açıklanmaktadır. İnsanlar artık temel yaşam gereksinimlerini gidermenin yanı sıra hep daha fazlasını istemekte ve tüketimi hayatın olmazsa olmazı haline getirmektedir. Bu noktada varlık sahipleri ile yoksul olanlar arasında derin bir uçurum oluşmaktadır. Bu uçurum sadece varıl-yoksul arasında değil aynı zamanda yoksulların da kendi aralarında ayrılmasına sebep olmaktadır. Bu duruma da “yoksulluğun tabakalaşması” denilmesi uygun görülmektedir (Yusufoğlu ve Kızmaz, 2012: 27).

1. 4. 2. 2. Küreselleşmenin Yoksulluğa Etkisi

Küreselleşme genel olarak; belli düşüncelerin, uygulamaların, hadiselerin, teknolojilerin ve kurumların global olarak bulunur hale gelmesi olarak tanımlanmaktadır (Çeken vd., 2008: 88).

Küreselleşme, esasında kapitalizmin sonucunda meydana gelen, dünyayı bir köy haline getirme yolunda ilerleme adına kapitalizmin ülkeler arasındaki engelleri kaldırması ile devam eden bir olgudur (Örgen, 2013: 74).

Küreselleşme sürecine uyum sağlamak için bir takım neo-liberal yaklaşımlar önerilmektedir ve bunun sonucunda devletin müdahale etmemesi beklentisine girilmektedir. İlk aşamada makro ekonomik düzeyde büyümeyi ön plana çıkarmaktadır ve beraberinde büyüyen ekonomi ile birlikte gelirin artması ile fakirliğin çözüleceği düşünülmüştür. Fakat adil gelir dağılımı gerçekleşmediği için sonuç olarak zengin daha zengin ve yoksul daha yoksul olmaya devam etmektedir (Özcan ve Taş, 2012: 428).

1980'li yıllardan sonra dünyada meydana gelen küresel değişimler, yoksulluğun etkilediği alanı genişletmiştir. Köyden kente göçün hızlanması sonucunda ilerleme gösteren kentleşme süreci az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun, kent kesiminde daha farklı boyutlarda algılanmasına sebep olmuştur (Sipahi, 2006: 173).

Günümüz ekonomisinde, sermayenin küreselleşmesi ile beraberinde gelen işgücünün küreselleşmesi uluslararası anlaşmalarla ülkeler arası emek giriş-çıkışının serbestleşmesi, niteliksiz ucuz iş gücünün tercih edilmesine sebep olmaktadır. Küreselleşme sonucu sermayenin belli mekanlarda yoğunlaşması yoksul ile varıl arasındaki ayrımı daha da derinleştirmektedir (Örgen, 2013: 74).

1. 4. 2. 3. Nüfus Artışı

Hızlı nüfus artışı, özellikle düşük gelire sahip olan az gelişmiş ülkelerde önemli bir yoksulluk nedeni olarak görülmektedir. Yoksulluğun nüfus artışının bir sonucu değil de nüfus artışının bir nedeni, kalabalık aile ortamının yoksulluğa karşı yapılan bir önlem olduğunu savunanlar da olsa bile, özellikle kent merkezlerindeki olumsuz yaşam koşullarının çevre tahribatının nedeni olarak kalabalık nüfus görülmektedir (Şenses, 2014: 154-156).

Nüfus artışının belirlenmesinde iki faktör rol oynamaktadır. Bunlar; doğurganlık oranının artması ve ölüm oranının düşmesidir. Bu sebeplerin yanında göç faktörü de nüfus artışına sebep olmaktadır. Türkiye'de nüfus artışının en temel özelliği hızlı olması ve bu hızın kentlere kayması olarak görülmektedir (Başel, 2007: 524-525).

Genel olarak nüfus artışının ekonomiye olumlu veya olumsuz yönde etkilediği konusunda görüş birliği yoktur. Bir kesim nüfus artışının ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediğini düşünse de bir kesim olumsuz yönde etkilediğini düşünmektedir (Telatar ve Terzi, 2010: 198). Nüfus artışı doğrudan kentleşmeye yol açtığı için, konut, sağlık ve eğitim harcamalarını da etkilemektedir. Diğer yandan nüfus artışı işgücü artışına yol açarak ekonomiyi olumlu anlamda etkilemenin yanında, kişi başına düşen gelir artışını olumsuz yönde etkilemesi durumu da söz konusudur (Başel, 2007:525).

1. 4. 2. 4. İş Piyasaları

İş piyasasında yaşanan gelişmeler, işverenler tarafından artık gerek duymadıkları özelliklere sahip çalışanları işten çıkarmalarına ve işe almamalarına sebep olmaktadır. İşten çıkarmayıp devam edenlerinse ücretlerinde oynamalar yapılmaktadır (Özdemir, 2014: 21).

Bir etnik grup olan Roman topluluğunun geleneksel olarak yaptıkları işlerin artık yapılmıyor oluşu veya başkaları tarafından da yapılması, mesleklerinin icrasında sorun yarattığı için ve kendi işlerini yapamadıkları için işsiz kalmalarına sebep olmuştur (Ekim vd., 2011: 55).

Diğer yandan özelleştirme uygulamaları da pek çok kişinin işini kaybetmesine sebep olmaktadır. Örneğin, Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği gereğince kentteki atıkların toplanmasının özel bir şirkete aktarılması halinde şirket, bu işi yapacak olan çok az kişiyi, çok düşük ücretlerle istihdam etmektedir (Uğurlu ve Duru, 2011: 5).

Yoksulluk gelişmiş ülkelerde ve az gelişmiş ülkelerde giderek iş gücü piyasalarının temel özellikleri ve bu piyasalarda meydana gelen gelişmelerle belirlenmektedir. İş gücü piyasaları ile yoksulluk arasındaki ilişkinin saptanabilmesindeki temel güçlük yoksulluğa ilişkin ve iş piyasalarına ilişkin verilerin güvenilirliğine bağlıdır. Kayıt dışı istihdamın gelişmiş ülkelerde dahi önemli boyutlarda olan bir durumken, az gelişmiş ülkelerde çok daha yaygın olması ve bu ülkelerde tarım sektörü ile birlikte informal sektörün de işgücü piyasası içinde büyük bir yer tutması veri sorunlarını arttırmaktadır (Şenses, 2014: 164).

Roman topluluğunun başta gelen sorunlarından biri olan işsizlik, iş piyasasıyla ilişkilendirilmesi durumunda Roman bireyin genellikle güvencesiz, marjinal ve mevsimlik işlerde çalıştığı dikkat çeken bir konu halindedir. Romanların; geliri belirsiz, niteliksiz ve güvencesiz işlerde çalıştırılmaları\çalışmaları için bulundukları yoksul hâlin

ve temelindeki işsizliğin önemli bir nedeni olarak görülmektedir. Bu sebeple “çalışan yoksullar” olarak anılmaktadırlar. Aynı zamanda, mekanla bütünleşik olan bu yaptıkları işler, iş piyasalarında informel ağlara yönelmeleri kaçınılmaz olmaktadır ve bu durumda güvenceli bir iş bulmaları hayli zor bir hal almaktadır (Ekim Akkan vd.,2011: 51).

1. 5. Çocuk Yoksulluğu Boyutları

Çocuk yoksulluğunun boyutları, dünyada ve Türkiye’de olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

1. 5. 1. Dünyada Çocuk Yoksulluğu

Dünyada en düşük gelir seviyesine sahip çocukların yetişkin bir sağlık personeli gözetiminde dünyaya gelme şansı zengin ailelerin çocuklarına göre % 2,7 daha azdır. Her gün ölen yaklaşık 18.000 çocuğun önemli bir kısmını yoksulluk veya bulunduğu coğrafyadan kaynaklanan sebeplerle hizmetlere erişemeyen şehir mahallelerinde ve kırsal kesimde yaşayan çocuklar oluşturmaktadır (UNICEF, 2014: 3).

Tablo 3:
Dünyada Çocuk Yoksulluğu

	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2012
Sahra Altı Afrika	3.1	3.2	3.4	3.5	3.8	4.0	4.1	3.8	3.4	3.2
Doğu Ve Güney Afrika	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.7	1.7	1.5	1.3	1.2
Batı Ve Orta Afrika	1.7	1.7	1.7	1.8	2.0	2.2	2.2	2.2	2.0	2.0
Orta Doğu Ve Kuzey Afrika	1.3	1.1	1.0	0.8	0.6	0.5	0.4	0.4	0.3	0.3
Güney Asya	5.8	5.6	5.5	5.1	4.7	4.0	3.4	2.8	2.2	2.1
Doğu Asya Ve Pasifik	4.7	3.5	2.3	2.5	2.5	1.6	1.2	0.9	0.7	0.6
Latin Amerika Ve Karayipler	1.2	1.1	0.9	0.8	0.6	0.5	0.4	0.3	0.2	0.2
Oda/Bdt	0.6	0.5	0.5	0.4	0.4	0.3	0.2	0.1	0.1	0.1
En Az Gelişmiş Ülkeler	3.3	3.4	3.5	3.6	3.5	3.5	3.4	3.0	2.6	2.4
Dünya	17.1	15.3	13.8	13.2	12.6	10.9	9.7	8.2	7.0	6.6

Kaynak: UNICEF (2014), Beş yaş altı ölümleri (milyon) UNICEF Bölgesi

Dünya genelindeki çocuk yoksulluğuna bakıldığında, Orta ve Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu (ODA\ BDT) ülkelerinde bebek ölümlerinin en aşağı seviyede olduğu görülmektedir. En yüksek seviyede seyreden çocuk ölümleri sayısının ise Güney

Asya ülkelerinde olduğu görülmektedir. Dünya genelinde ise 1970-2012 yılları arasına bakıldığında rakamlarda iyileşmeler meydana geldiği görülmektedir (Tablo 3).

Güney Afrika, özellikle 1994'ten sonra kapsamlı bir sosyal güvenlik sistemi geliştirme açısından önemli adımlar atmıştır. Güney Afrika, komşularından daha gelişmiş bir ekonomik ve sosyal altyapıya sahip ancak aynı zamanda yaygın yoksulluk, yüksek HIV / AIDS'li insanlar, yüksek işsizlik ve büyük ölçekli emek göçünden etkilenmektedir. Yoksulluk içinde yaşayan çocukları destekleyen ana nakit transferi, 1998 yılında yedi yaşın altındaki çocukları kapsayacak şekilde tanıtılan ‘‘Çocuk Destek Garantisi’’dir. Güney Afrika hükümeti, 2002'de 14 yaşın altındaki çocuklara Çocuk Destek Garantisinin uzatılmasını onaylamıştır ancak idarî kapasite nedeniyle hibe kapsamı aşamalı olarak genişletilmiştir (Barrientos ve Dejong, 2006: 544).

Tablo 4:
AB’de Çocuk Yoksulluğu ve Dışlanma Riski (0-17)

(0-17 YAŞ)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
EU(28 Countries)	-----	---	----	----	27.6	27.3	28.1	27.9	27.8	27.1	26.4	
ALMANYA	20.9	19.7	20.1	20.7	21.7	19.9	18.4	19.4	19.6	18.5	19.3	
FRANSA	18.1	19.6	21.2	^^	22.9	23.0	23.2	20.8	21.6	21.2	22.6	
İTALYA	28.4	28.6	28.4	28.7	29.5	31.5	34.1	32.0	32.1	33.5	33.2	
HOLLANDA	17.5	17.2	15.5	17.5	16.9	18.0	16.9	17.0	17.1	17.2	17.6	
LÜKSEMBURG	20.4	21.2	20.9	23.7	22.3	21.7	24.6	26.0	26.4	23.0	22.7	
BELÇİKA	21.4	21.6	21.3	20.5	23.2	23.3	22.8	21.9	23.2	23.3	21.6	
İNGİLTERE	30.1	27.6	29.6	27.4	29.7	26.9	31.2	32.6	31.2	30.3	27.2	
SLOVENYA	14.3	14.7	15.3	15.1	15.2	17.3	16.4	17.5	17.7	16.6	14.9	
SLOVAKYA	30.4	25.8	24.3	23.7	25.3	26.0	26.6	25.5	23.6	24.9	24.4	
ESTONYA	24.1	20.1	19.4	24.5	24.0	24.8	22.4	22.3	23.8	22.5	21.2	
YUNANİSTAN	27.9	28.2	28.7	30.0	28.7	30.4	35.4	38.1	36.7	37.8	37.5	
DANİMARKA	14.5	14.2	12.7	14.0	15.1	15.7	14.9	15.4	14.5	15.7	13.8	14.5
İRLANDA	28.0	26.2	26.6	31.4	34.1	^^	33.1	33.9	30.3	-----	27.3	
SİRBİSTAN								43.4	43.4	41.8	40.3	
PORTEKİZ	25.5	26.9	29.5	28.7	^^	28.6	27.8	31.7	31.4	29.6	27.0	

İSPANYA	29.5	28.6	30.1	32.0	33.3	32.2	32.4	32.6	35.8	34.4	32.9	
AVUSTURYA	19.3	18.5	22.9	20.8	22.4	22.1	20.9	22.9	23.3	22.3	20.0	
FİNLANDİYA	13.8	15.1	^^	14.0	14.2	16.1	14.9	13.0	15.6	14.9	14.7	
İSVEÇ	18.5	14.9	14.6	15.1	14.5	15.9	15.4	16.2	16.7	14.0	19.9	
ÇEKYA	22.7	21.5	18.6	17.2	18.9	20.0	18.8	16.4	19.5	18.5	17.4	
POLONYA	42.0	37.1	32.9	31.0	30.8	29.8	29.3	29.8	28.2	26.6	24.2	
GÜNEY KIBRIS	21.3	20.8	21.5	20.2	21.8	23.4	27.5	27.7	24.7	28.9	29.6	
LETONYA	37.2	29.9	29.1	30.8	35.	34.6	31.9	35.4	28.9	32.7	24.7	23.9
LİTVANYA	42.7	32.8	32.4	38.4	42.2	44.1	40.0	38.4	35.3	31.3	32.4	
MACARİSTAN	37.7	34.1	33.4	37.2	38.7	40.4	41.9	43.9	41.8	36.1	33.6	31.6
MALTA	22.2	23.9	25.0	26.5	26.7	27.8	31.0	32.0	31.3	28.2	24.0	
BULGARİSTAN	61.0	60.8	44.2	47.3	49.8	51.8	52.3	51.5	42.2	43.7	45.6	41.6
ROMANYA	-----	51.0	50.9	50.6	48.1	49.2	52.5	51.4	50.5	46.8	49.2	41.2
HIRVATİSTAN	----	---	---	---	29.4	31.1	34.8	29.3	29.0	---	26.6	----

Kaynak: Eurostat (2018) Gelir Seviyesi %20 Nin Altında Olan Ailelerin 0-17 Yaş Aralığında Olan Çocukların Yoksulluk Riski

AB ülkelerindeki çocuk yoksulluğu oranlarına bakıldığında 10 yıllık süreçte hep yüksek seyreden ve son olarak 2015 yılında %46,8'e ulaşan Romanya başı çekmektedir. Romanya, Komünizm sonrası ülkeleri arasındadır ve Post Komünist bir rejime sahiptir. Bu ülkeler, insan hakları ihlallerinde ve yoksullukla mücadele konularında en alt sırada yer almaktadır. Diğer bir ülke olarak çocuk yoksulluğu oranlarında Liberal Refah rejimine sahip olan İngiltere son 10 yılda orta kararda bir tutum sergilemiş ve 2015 yılında %30,3 gibi bir orana sahip olmuştur. İngiltere benimsediği refah rejimi sebebiyle, sosyal yardımlar açısından devletin en son başvurulacak merci olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle daha çok özel sigortalara teşvik ön plandadır. Devlet, özel sigortalara ulaşamayanlara araştırmalar sonucunda kısıtlı bir şekilde yardımda bulunmaktadır. Muhafazakâr Refah rejimine sahip olan Almanya'ya bakıldığında çocuk yoksulluğu riski gayet düşük seyretmiştir ve 2015 yılında %18,5 gibi gayet iyimser bir orana sahip olmuştur. Bu refah rejiminde, sosyal haklar geniştir ve bu hakların dağıtımını devlet üstlenmiştir. Bu da halkın sosyal haklara ulaşımını kolaylaştırmış ve bu haklardan yararlanmalarını sağlamıştır. İspanya'ya bakılacak olursa 2015 çocuk yoksulluğu riski

%34,4 gibi yüksek bir orana sahiptir. İspanya, sahip olduğu Güney Avrupa refah rejimi modelini bu orana fazlasıyla yansıtmıştır. Bu rejime sahip ülkelerin düzenli bir sosyal politikaları yoktur bu sebeple risk faktörleri halk üzerinde fazlaca gözükmemektedir. Son olarak Sosyal Demokrat rejime sahip olan İsveç’e bakıldığında, çocuk yoksulluğu riski en düşük seviyede seyretmektedir. Benimsediği refah rejimi, sosyal politikanın bir vatandaşlık hakkı olduğunu benimsemiştir. Sistem birey odaklıdır ve sosyal dayanışma kuvvetli bir şekilde uygulanmakta ve sosyal haklar herkes için geçerlidir (Tablo 4) (Akbaş, 2009:117-125).

1. 5. 2. Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu

Türkiye’de çocuk yoksulluğu hane halkı yoksulluğu ile birlikte anılmakta ve çoğu zaman geriye atılmaktadır. Bu durum yoksulluğu yoğun bir şekilde hisseden çocuk, engelli ve yaşlı gibi ilgiye muhtaç grupları olumsuz yönde etkilemektedir. Çocuk yoksulluğunun ayrı bir şekilde tanıma alınmaması yapılacak iyileştirme girişimlerini de etkilemektedir ve özel bir şekilde ilginin önüne geçmektedir. Çocuk yoksulluğunun hane halkı içinde anılması bazı sorunları da beraberinde getirecektir ve çocuk yoksulluğu oranı bu yüzden düşük seviyelerde gözükecektir (Kahraman ve Sallan Gül, 2015: 344).

Kentleşme olgusu gerçekleşmeden önce çocuk; eş, dost, akraba, komşu gibi yakın insanların yardımlarıyla giyim vs. ihtiyaçlarını karşılayabiliyordu. Bu sebeple yakınların etkisi yadsınamayacak kadar çoktu. Fakat kentleşme olgusunun gerçekleşmesi, köyden kente göçlerin artması ve apartman hayatına geçiş sebebiyle bu yardımlar kesilmiş, yakın çevre desteği ortadan kalkmıştır. Bu sebeple devreye artık devlet girmeye başlamış ve yoksullukla mücadele yöntemleri arayışına girmiştir. Bunun sonucunda çocuklar için birtakım uygulamalara geçilmiştir. Bunlar; şartlı nakit transferi, bir defaya mahsus yoksulluk hafifletme ödenekleri ve yeşil kart gibi (UNICEF, 2006).

Tablo 5:
Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu Ve Dışlanma Riski (0-17)

(0-17 YAŞ)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
TÜRKİYE	71.7	69.6	69.5	69.6	71.0	69.1	67.4	57.8	48.7	48.2	-----	-----

Kaynak: Eurostat (2018) Gelir Seviyesi %20’nin Altında Olan Ailelerin 0-17 Yaş Aralığında Olan Çocukların Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski

Türkiye’ de çocuk yoksulluğu, 2006-2017 yılları arası verilere bakıldığında, çocuk yoksulluğu 2006 yılında 71.07 gibi bir seviyede iken, bu seviye 2011 yılına kadar yakın

seyretmiş ve 2012 yılı itibari ile azalma göstermiştir. 2015 yılında da 48.2'e kadar düşmüştür (Tablo 5).

1. 6. Çocuk Yoksulluğunun Sonuçları

1. 6. 1. Çocuk İşçiliği

Çocukların yaptığı her iş, yok edilmek istenen çocuk işçiliği kapsamına girmemektedir. Çocukların ve ergenlerin sağlığına ve kişisel gelişimlerine zararı olmayacak veya eğitimlerinden geri kalmalarına sebep olmayacak işlerde çalışmaları genellikle iyi yönde yorumlanmaktadır. Buna, ev işlerine yardımcı olmak, aile işletmesinde belirli işler yapmak, okul zamanı dışında ve tatillerde kendi harçlığını çıkarmak gibi işler örnek olarak gösterilebilir. Bu tür çalışmalar çocukların gelişmesine ve ailelerinin durumuna katkıda bulunur, çocuklara farklı beceriler ve deneyim kazandırır. ILO'ya göre çocuk işçi; çocuğun çocukluğunu yaşamasına engel olan, kendini gerçekleştirmesini engelleyen ve saygınlığını azaltan, fiziksel ve zihinsel gelişimi yönünden zarar verecek olan işlerde çalışan çocuktur (www.ilo.org).

Çocuk işçiliği kavramı çok eskilere dayanan bir kavram değildir. 19. yüzyılın başlarında, sanayileşmeyle beraber başlamıştır. Sanayileşmeyle çocuk işçi sayısında önemli bir artış olmamasına karşın, çocuk emeği istismarı çok fazla yaşanmıştır. Bu sebeple bu dönemde çocuklar, küçük sanayi iş yerlerinin büyük sanayi kuruluşlarının varlığı sebebiyle ömürlerinin sürdürememeleri neticesinde kitleler halinde kurumsal bir şekilde çalışan konumuna geçmişlerdir (Çatak, 2006: 4).

Her gün dünya çapında 168 milyon çocuk okula gitmek yerine çalışmaya gitmektedir. Çocukların üstlendikleri bu işlerin çoğu tehlikeli ve sağlıksız çalışma ortamlarında gerçekleşmektedir. Çocuk işçilerin çoğu; madencilik, inşaat ve balıkçılık gibi son derece tehlikeli olarak kabul edilen sektörlerde çalıştırılmaktadır (www.who.int).

Çalışan çocuklar, önemli toplumsal sorunlardan biri olmaktadır ve yoksulluğun bir göstergesi olarak karşılaşılmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde milyonlarca çocuk ücretsiz aile işçisi olarak çalıştırılmaktadır. Kendileri ile akran olan arkadaşları çocukluklarını özgürce yaşarken ve okullarda eğitime katılırken, çalıştırılan çocuklar hakları olan bu şansa ve eğitime kısıtlı olarak ulaşmakta veya hiç ulaşamamaktadırlar. Eğitim hakkına erişemeyen çocuklar genellikle çalışma hayatında aktif olan çocuklardır. Bunun için de toplumsal hayatın içinde bulunmaları kısıtlı seviyede kalmaktadır. Çalışma

hayatına dair yeterli bilgi ve beceri seviyesine ulaşamayan çocukların sağlıklarının tehdit riskleri artmakta ve iş kazalarında yara alan veya ölen çocuk işçilerin sayısı, tüm kayıt dışı tutma çabalarına rağmen önemli rakamlara ulaşmaktadır. Çalışma hayatına çocukluk döneminde olan bireylerin katılmaları, insan haklarına ters düşen bir durumdur (Çelikkalp, 2012: 9).

ILO'ya göre çocuk işçiliği şu kriterleri kapsamaktadır (www.ilo.org);

Çocuklar için zihinsel, fiziksel, toplumsal veya ahlaki açıdan tehlikeli ve zararlı işler,

Okula düzenli devam etmelerini engelleyerek eğitimlerini aksatan, engelleyen işler,

Okullarından erken ayrılmalarına yol açacak işler,

Çocukları okullarıyla birlikte aşırı uzun süren ve ağır işleri beraber yürütmek zorunda bırakan işlerdir.

2016 yılında çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılması; ülkeler, uluslararası sivil toplum örgütleri ve ulusüstü kuruluşların ortak hedefi olarak belirlenmiştir. 2000–2012 yıllarında kaydedilen düşüş eğiliminin 2016 yılında da süreceği düşünülmektedir. 2020 yılında çocuk işçiliğinin tüm dünyada 102 milyona düşmesi öngörülmektedir (Tat, 2016: 117).

Dünyada bulunan 5 ve 17 yaş arasındaki çocuğun yaklaşık 250 milyonu, çocuk işçi kategorisinde yer almaktadır. Bunlardan 179 milyon kadarı çocuk işçiliğinin “en kötü biçimlerde” çalışan çocuk işçi grubundadır. En kötü hal; çocuğun fiziksel, zihinsel ya da ahlakî refahını tehlikeye atan şey olarak tanımlanmaktadır (www.who.int).

Çocuk işçiliği çok farklı biçimlerde olabilmektedir, ILO'ya göre öncelik, 182 sayılı ILO Sözleşmesi'nin 3'üncü maddesinde tanımlanan en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğine hemen son verilmesi olarak belirtilmektedir. ILO bu işleri şu şekilde ayırmıştır (www.ilo.org):

Çocuk ticareti (alım-satımı); borç karşılığı veya bağımlı bir şekilde çalıştırılması ve askeri çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu bir tutumla kullanılmasını da içerecek şekilde zorla ya da mecburî çalıştırılmaları gibi kölelik ve köleliğe benzer uygulamaların tüm biçimleri;

Çocuğun fuhuşta, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde yer almasını, bunların tedarikini ya da sunumu;

Çocuğun özellikle ilgili uluslararası anlaşmalarda belirtilen bağımlılık yapıcı maddelerin üretimi ve ticareti gibi yasal olmayan işlerde kullanılması, bunların tedariki veya sunumu;

Doğası veya gerçekleştirildiği koşullar itibariyle çocukların sağlık, güvenlik veya ahlakî gelişimleri açısından zararlı olan işler “tehlikeli işler” olarak tanımlanır. Bu işlerde, kandırılarak veya zorla bulundurulmuş çocuklar en kötü biçimde çalıştırılan çocuk işçi olarak tanımlanmaktadır.

1. 6. 2. Sokak Çocukları

Sokakta yaşamakta olan veya sokakta çalışma durumundaki çocuklar içlerinde bulundukları yoksunluklar ve bozukluklar neticesinde erken yaşlarda çalışma hayatına girmek zorunda kalmış veya ailelerinden kopmuş çocuklardır. Sokakta çalıştırılma veya sokakta yaşama olgusu psikolojik, sosyolojik ve ekonomik oluşumların ürünüdür. Sokakta çalıştırılmak ve yaşamak çocuğu derinden etkilemektedir ve bunun sonucunda çocuklar çocuk yönlerini ve çocukluklarını kaybederek erken yaşta büyümek zorunda bırakılmaktadır (Acar, 2010: 5).

SHÇEK, DİE ve UNICEF tarafından yapılan bir araştırmada çocukların sokakta çalışma nedenlerine bakıldığında sokakta çalışan çocukların %80'i çalışma sebebini “aile bütçesine katkı” olarak belirtmektedir. İstanbul’da sokakta çalışan çocuklar üzerine yapılan araştırmada da çocukların %77’sinin ailelerinin içinde bulunduğu yoksulluktan ötürü çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır (Avşar ve Kurnaz, 2007)

Sokak çocukları sokakta yaşamaya itilmiş, ailesiyle bağlantısı kalmamış veya zayıflamış, her türlü istismara açık çocuklar olarak tanımlanmaktadır. Çoğu kez sokakta yaşamaya başlamanın ilk aşaması sokakta çalışmak olmaktadır. Ayakkabı boyacılığı, mendil satma, tartıcılık gibi “iş” olarak değerlendirilen yollarla aile geçimine katkıda bulunmaya zorlanan çocuklar, ailedeki sorunlarla ilişkili olarak sürekli sokakta yaşamaya itilmektedir. Sokakta çalışan çocuklar yaşının gerektirdiği oyun, spor ve kültürel faaliyetlerden mahrum kalmaktadır. Bununla birlikte beslenme, dinlenme ve eğitimlerinin devamı konusunda da sıkıntılar yaşayarak bedensel, duygusal ve toplumsal gelişimleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Aile denetiminden uzakta çalışan çocuklar;

uyuşturucu, ucuu madde, alkol kullanma ve suu u ynelme gibi ktu alışkanlıklara meyillidirler. Eğitim hayatından uzak yaşadıkları iuin gelecekteki hayat şartları olumsuz ynde seyretmeye devam edecektir (Öztürk, 2008: 27).

Sokak uocukları olgusu yeni oluşmuş bir olgu değildir. Osmanlı Devleti dñeminde külhanbeyi olarak bilinen adamlar; üvey anne veya babaları tarafından bakılmayarak sokağa atılan uocukların hayırsever hamam sahiplerince hamamların külhan bölümlerine davet edilmişler ve burada büyütölmüş uocuklardır. Osmanlı'nın son dñeminde, 1894 ve 1909'da uıkarılan Men-i Tese'ül Nizamnamesi ve Serseri ve Mazanna-ı Sui Eřhas Hakkında Kanunu ile öncelikli olarak İstanbul sokaklarında ualışarak gelir sağlamaya ualışan hamal, satıcı ve dilenci gibi sayıları gittikçe çoğalan yoksul ve başıboş uocukların korunması amaulanmıştır. Serseri ve Kötölük Yapacağından Kuřku Duyulan Kişiler Hakkındaki Kanun'un 16. maddesi uocuklar iındir ve bakabilecek maddi düzeeye sahipken, uocukların orada burada serseri gibi gezinmelerine sebep olurlarsa ailelerinin cezalandırılacağına karar verilmiştir. 1950'li yıllardan sonra ve son otuz yıllık süreçte köyden kente göuün artış göstermesi ile köyleri ile bağlantıları kopan aileler şehirde uözölme eğilimi göstermişlerdir. Bu sebeple sokak uocukları olgusu daha çok kendini göstermeye başlamış ve günümüzdeki halini almıştır (Acar, 2010: 6-7).

1. 6. 3. Korunmaya Muhtaç Uocuklar

Ölkemizde ağırlıklı olarak kurum bakımı uatısı altında hizmet verilen korunmaya muhtaç uocukların, korunma altına alınmasında en temel sebep anne ve/veya babalarının olmayışı, hayatta oldukları durumda uocuğun bakımını üstlenememeleri, ihmal ve istismara maruz bırakılmaları olmaktadır. Uocukların korunma altına alınma nedenlerinin başında ekonomik yetersiz gelmektedir. Bu durumun, aile paruаланması halinde genellikle uocuğun bakımını sağlayamama sorununun ortaya uıktığı bilinmektedir. Ebeveynlerin boşanması neticesinde genellikle uocuğun velayeti ile birlikte bakımını üstlenen tarafın anne olması, kadınların ekonomik yetersizlikleri sebebiyle uocuğa bakamaması ve bakımı üstelenen tarafın baba olması durumunda ise gündüzlü bakım hizmetlerinin yetmediği ve ücretli olması sebebiyle uocukların bakımı ve ihtiyaualarını sağlayamadıkları ifade edilmektedir (Öztürk, 2008: 28).

Özellikle küçük yaşlarda kurum bakımı altına alınmış korunmaya muhtaç uocukların bireysel ilgi ve sevgiye duydukları büyük ihtiyacın o uocuklara verilmesi, her konudaki ilerlemelerinin desteklenmesi ve genel olarak nitelikli bir hayat sürdürebilme olanağı

yönünden dezavantajlı grupta yer almaktadırlar. Gelişmiş batı ülkelerinde korunmaya muhtaç çocuklar için koruyucu aile hizmeti kurum bakımına göre daha fazla rağbet gören bir hizmettir. Bu sistemde çocuklar kısa veya uzun müddetle, ücretli veya ücretsiz olarak çocuk bakımını üstlenen, çocuğa sıcak aile ortamı sunan, ailelerinin yerini alabilecek düzeydeki ailelerin yanına yerleştirilmektedir (Özdemir ve Diğerler, 2008: 284-285).

Tablo 6:
Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Hizmet İstatistikleri

ÇOCUĞA YÖNELİK HİZMETLER	ÇOCUK SAYILARI
Kuruluş Bakımı Altında Bulunan	14.214
Koruma Altına Alınmadan Aile Yanında Destek Verilen	119.537
Aileye Döndürülen Çocuk (2005-2017)	11.485
Toplam Evlat Edindirilen	16.809
Koruyucu Aile Yanında Bakımı Sağlanan	6.468
Koruyucu Aile Sayısı	5.289
Özel Kreş ve Gündüz Bakım Evlerinde Ücretsiz Bakılan	2.762

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2018) Çocuklara Yönelik Hizmet İstatistikleri

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2018 verilerine göre korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sağlık hizmetlerinde koruma altına alınmadan aile yanına verilen destek hizmet türü 119.537 çocuk sayısı ile birinci sırada yer almaktadır. En az verilen, kullanılan hizmet türü olarak da özel kreş ve gündüz bakımevlerinde ücretsiz bakım hizmeti 2.762 çocuk sayısı ile son sırada yer almaktadır (Tablo 6) (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2018).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kapsamında 2828 numaralı kanun özel korunmaya gereksinimi olan dezavantajlı gruplar için çıkartılmıştır. Kanuna göre;” *Korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir*” (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983: Madde 1).

Kanuna, korunmaya ihtiyacı olan çocuk"; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsî güvenlikleri tehlikedeysse ve bununla birlikte;

1. Anne veya babasız, anne ve babasız,

2. Anne veya babası veya her ikisi de belli olmayan,

3. Anne ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,

4. Anne veya babası tarafından ilgilenilmeyip; fuhuş, dilencilik, alkollü içeceklere veya uyuşturucu madde kullanmak gibi sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı korunaksız bırakılan ve başıboşluğa itilen çocuğu koruma altına almaktadır (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983: Madde 1b).

2001-2006 yıllarını kapsayan 2009 Türkiye Çocuk Hakları İlerleme Raporu'nda koruma altına alınma sebebi ekonomik ve sosyal açıdan yoksunluk olan ve ebeveyn bakım ve ilgisinden yoksun çocukların bir kısmının SHÇEK'e bağlı yurt ve yuvalarda koruma ve bakım altına alındığı ifade edilmektedir. 2001-2006 yılları arasında koruma altına alınan 6.282 çocuğun, 2.981'i ekonomik ve sosyal yoksunluk nedeni ile SHÇEK'e bağlı yurt ve yuvalara yerleştirilmiştir ve bu nedenin en önemli sebepler arasında bulunduğu ifade edilmektedir (Çocuk Hakları Sözleşmesi Gelişim Raporu, Madde 44: 30-31).

1. 6. 4. Suça İtilen Çocuklar

Suç; yasa koyucuya göre, devletin amaçlarına aykırı olan ve yaptırım olarak cezalandırılmayı gerektiren insan davranışı olarak tanımlanmaktadır (Alacakaptan, 1975: 4).

Fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir (Türk Ceza Kanunu, 2004: madde 31).

Ülkemizde yapılan birçok araştırma suça itilen çocukların yoksul ailelerden geldiğini ortaya çıkarmıştır. Kentteki yoksullukta toplumsal dışlanma ön plana çıkmaktadır. Kentle bütünleşememe durumunun oluşturduğu yabancılaşmanın suça neden olabileceği ve yaşanan kültürel ayrışmaların düşmanlık ve gerginlik yaratabileceği durumu ön plana çıkmaktadır. Ekonomik başarısızlığın beraberinde getirdiği engellenme ve yabancılaşma duygusunun suça yönelmeye neden olabileceğine dikkat çekmektedir (Öztürk, 2008: 29).

Tablo 7:

Çocuk Suçlu İstatistikleri

YILLAR	ÇOCUK SAYISI (BİN)	
	KIZ	ERKEK
2012	78	167
2013	86	188
2014	92	198
2015	100	203
2016	115	218

Kaynak: TÜİK (2018) Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, 2012-2016

Suç itilen çocuklar hakkında çocuklara göre güvenlik tedbirleri uygulanmaktadır. Bu tedbirler Çocuk Koruma Kanununun 5. maddesinde sayılmıştır; koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelik olarak kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Hakim, çocuk hakkında bir veya birden fazla tedbire karar verebilir. Gerek görmesi durumunda, çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verirse, çocuğun denetim altına alınmasını da sağlayabilir. Suça itilen çocukların hakları ve bunlar hakkında uygulanacak özel tedbirler Çocuk Koruma Kanunu ve Ceza Muhakesi Kanunun'da yapılan düzenlemelerle, şüpheli veya suçlunun çocuk olması durumunda avukat atanması zorunlu olarak görülmektedir. Gözaltına alınan çocuklar, güvenlik birimlerinin çocuk biriminde tutulur. Güvenlik biriminde çocuk biriminin bulunmaması halinde çocuklar, gözaltına alınan yetişkinlerden ayrı yerde tutulmaktadır (BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 2001: 168-172).

Şekil 1:
Suç Mağduru Çocukların Mağduriyet Nedenleri, 2016 (%)

Kaynak: TÜİK (2017) Suç Mağduru Çocukların Mağduriyet Nedenleri, 2016 (%)

Güvenlik güçlerine suç mağduru olarak gelen 139 bin 178 çocuğun %60,1'i yaralama, %12,1'i cinsel suçlar, %6,8'i aile düzenine karşı suçlardan kayda geçmiştir. Öte yandan mağdur çocukların %3,5'i hırsızlık, %3,5'i tehdit, %3,1'i ise kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan mağdur olarak güvenlik birimlerine gelmiştir (Şekil 1.) (TÜİK, 2017).

1. 7. Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu İle Mücadele Politikaları

Burada Türkiye’de 2000’li yıllarda yoksul çocuklara yönelik yapılmış olan sosyal politika uygulamaları incelenmiştir.

1. 7. 1. Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (ILO/ IPEC)

Çocuk işçiliği, çocuk yoksulluğunun en ağır sonuçları arasında yer almaktadır. Çalışma yaşına erişmeden iş hayatına itilen çocuklar, fiziksel gelişim bozukluklarından, farklı şiddet türlerine kadar çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Yaşadıkları hanelerin içinde bulunduğu yoksulluktan ötürü, en temel hakları olan; eğitim, barınma ve sağlık konusunda hizmetlere ulaşamamaları veya kısıtlı bir şekilde ulaşmaları çocuk işçiliğinin birbirine bağlantılı olan nedenlerinin bir bir göstergesi olmaktadır (Kahraman, 2015: 54-55).

ILO’nun Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (IPEC) küresel olarak çocuk işçiliğini kademeli bir şekilde ortadan kaldırması amacıyla 1992 yılında faaliyetine başlamıştır. IPEC çocuk işçiliğine son verme konusunda farklı yollar denemiştir. Kurum odaklı ve ülke temelli programlar geliştirerek somut önlemler alınmıştır, çocuk işçiliği sözleşmelerinin onaylanmasını ve etkili bir biçimde uygulamaya koyulmasını teşvik etmek için bilinçlendirme çalışmaları yapmıştır. Bu girişimler yüz binlerce çocuğun çalışma hayatından çekilmesi ile sonuçlanmıştır (ILO/IPEC,2019).

Çocuk işçiliğinin sona erdirilmesi konusunda gerçekleştirilmiş bir proje olan Türkiye'deki En Kötü Çocuk İşçiliği Biçimlerinin Ortadan Kaldırılması (25 Kasım 2005-27 Kasım 2007) projesi 7 ilde 6-17 yaş arasında bulunan çocukların durumunu öğrenmek amacı ile temel durum araştırması yapılmıştır. Mevcut bulunan çocuk işçi profili çıkarılmış ve bu konuda aileler bilinçlendirilmiş ve çocukların istihdam alalarından uzaklaştırılması sağlanması teşvik edilmiştir (ILO/IPEC, 2019).

ILO 2019 yılını, 100 yıldır ilerleyen ve meydana getirilen olumlu işlerin tanıtım yılı olarak kutlamaktadır. Fakat hâlâ çocuk işçiliğinin devam ettiği bilinen bir durumdur bu

sebeple devam eden ILO çalışmalarına ve 2025 yılına kadar tüm biçimlerde gerçekleşen çocuk işçiliğinin sona erdirilmesi konusunda uluslararası toplum tarafından BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 8.7 düzenlemesi beklenilecektir (ILO,2019).

1. 7. 2. Şartlı Nakit Transferi ve Şartlı Eğitim, Sağlık ve Gebelik Yardımları

Şartlı nakit transferi yoksul ailelere verilen bazı davranışlarda bulunmaları şartı ile düzenli olarak sağlanan nakit yardımıdır (Kahraman, 2015:56). Program özellikle kadın ve çocukları hedef almaktadır. Temel olan iki özelliği ile diğer programlardan farklılık göstermektedir. Bunlar; şartlılık ilkesi ve hedef yaklaşımıdır. Şartlılık ilkesi, belirli şartların yerini getirilmesi ile bu yardımdan faydalanılmasıdır. Hedef kitlesi ise yoksulluk seviyesi en yüksek seviyede olan, çocukların okula gitmeyerek çalışma hayatına itilen, temel haklardan olan eğitim ve sağlık hakkından yararlanmayan ve sosyal dışlanma riski olan aileler hedef kitlesini oluşturmaktadır. Bu durumdaki aileleri tespit etmek içinse hedefleme mekanizması adı altında birtakım teknikler kullanılmaktadır (Uzun, 2012: 39).

UNICEF'in Şartlı Nakit Transferi projesinden sığınmacı olarak zor koşullarda yaşayan çocuklar Türkiye'de hem devlet okullarında hem de geçici eğitim merkezlerinde eğitime dahil olma konusunda program kapsamına alınmıştır. Mevcut bulunan Şartlı Nakit Transferi programı Türkiye dışında doğmuş olan çocukları da kapsamaktadır. Mayıs 2017 tarihinden itibaren okula düzenli olarak devam eden ve ekonomik açıdan zor durumda olan sığınmacı ailelere de 2 ayda bir nakdî yardımda bulunmaktadır (UNICEF, 2017).

1. 7. 3. Kız Çocuklarına Pozitif Ayrımcılık: Haydi Kızlar Okula ve Baba Beni Okul Gönder Kampanyaları

“Haydi Kızlar Okula” kampanyası UNICEF tarafından okullaşma oranının en düşük olduğu 53 ilde gerçekleştirilmiştir. Amaç kaliteli eğitim imkânı sunarak, ilköğretim seviyesindeki okullaşmada cinsiyet açığını kapatmaktır. Projede 2005 yılı sonuna kadar bu açığı kapatmak hedeflenmiştir (UNICEF, 2003).

Kız çocuklarının eğitime katılabilmeleri kendi gelişimlerinin yanında ileride yetiştirecekleri nesillerin gelişimi açısından da önem taşımaktadır. Eğitim hayatına devam eden kız çocuğunun istihdama katılma şansı artmakta ve bunun beraberinde toplumsal ve ekonomik hayatta görünür olmaları beraberinde gelmektedir (Kahraman, 2015: 61).

1.7.4. Türkiye – UNICEF Ülke İş birliği Programı 2016-2020

Türkiye, çocuk haklarının düzeltilmesi ve yönetilmesi bakımında üst-orta seviyede gelire sahip bir ülke özelliğini taşımaktadır. Buna rağmen; çocuk yoksulluğu, çocuk işçiliği ve çocuk evlilikleri gibi sorunlar mevcudiyetini korumaktayken, kaliteli ve kapsayıcı bir eğitime, şiddet ve istismara karşı korunma açısından sorunlar vardır (UNICEF, 2017).

Programın 2017 raporuna, 2017 yılında yapılan çalışmaların tutarı bir önceki yıla oranla %50 artış göstermiştir. Bu sayede zor şartlar altında yaşam süren Türk çocuk ve mülteci çocuklar için çocuk hakları gündemini ileri seviyeye taşıma imkânına sahip olmuştur. 600 binden fazla mülteci çocuk ve bunların yarısı kız çocuğu olmak üzere, eğitim hayatına katılabilmektedir. Diğer bir gelişme ise okula kaydı ve devamlılığı zorunlu kılan ulusal şartlı eğitim yardımını öngören sistem zor durumda olan ve kötü yaşam koşulları içerisinde yaşayan mülteci çocukları kapsayacak şekilde genişletilmiştir (UNICEF, 2017)

1.7.5. UNICEF Kayıp Kuşak Olmasın Stratejisi

UNICEF'in geliştirdiği bu strateji doğrultusunda, Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık planı çerçevesinde bir yerde geçici olarak ikamet eden ve kamp dışındaki Suriyeli mülteci çocukların yanında krizden etkilenmiş, zor hayat şartları içerisinde büyüyen Türk çocuklar için eğitim ve çocuk korumaya erişimini, katılımını ve temel ihtiyaçlarını sağlamak için çalışmalarına devam etmektedir (UNICEF, 2017).

Suriye'deki çatışmalar, 2. Dünya savaşından sonra yaşanan en ağır inan krizi olarak kayıtlara geçmiştir. Bu olaylardan en çok etkilenen kesim yine çocuklardır. Çocukların eğitimi, duygusal sağlığı ve yaşamları risk altındadır. Evlerinden ayrılan ve başka ülkelere sığınan bu insanların sığındıkları ülkeler arasında Türkiye büyük bir paya sahiptir. Sığınmacılara Türkiye UNICEF iş birliği ile sosyal yardım ve hizmetler sunmuştur. Bu hizmetlerden özellikle eğitim alanında ciddi düzeyde ihtiyaçlar söz konusudur. Mevcut bulunan Suriyeli çocukların 490 binden fazlası eğitime kaydı yapılmış ve devam etmektedir. Fakat 380 bin çocuğun ise eğitime katılamayacağı tahmin edilmektedir. UNICEF eğitimin üç ayağıyla ilgili MEB ve diğer ortaklarla birlikte çalışmaktadır. Bu üç temel ayak ise Suriyeli ve zor şartlar altında yaşayan Türk çocuklar için eğitim sisteminin güçlendirilmesi, kapsayıcı eğitimin kalitesinin ve erişiminin artırılması olarak belirlenmiştir (UNICEF, 2017).

1. 7. 6. Yatılı İlköğretim Bölge Okulları

Yatılı ilköğretim okullarının diğer ilköğretim okullarından farkı yatılı olmasıdır. Diğer okullar belli saatler dahilinde eğitim verirken, yatılı okullarda öğrenci ders saati bittiğinde okulda kalmakta ve bir nevi okulu, evi olarak kullanmakta, her ihtiyacını okul dahilinde karşılamak durumundadır. Bu hususta yatılı okulların MEB kanunundaki yeri şu şekildedir (Yılmaz, 2012: 662): *Nüfusun az veya dağınık olduğu yerlerde; köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan veya durumu uygun bulunan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmamanın mümkün olmadığı yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okulları veya gezici okullar açılabilir. Gezici okullarda gezici öğretmenler görevlendirilir. Bu okullarda yetiştirici sınıflar ve kurslar da açılabilir. Şehir ve kasabalarda, ihtiyaca göre yatılı veya pansiyonlu okullar kurulabilir* (MEB,1961: madde 9).

Yatılı ilköğretim okullarının en önemli başarısı, ilköğretimin yaygınlaşmasına katkı sağlamasıdır. Böylece eğitimde fırsat eşitliği sağlanmış, maddi yetersizlik veya olumsuz çevre koşulları sebebi ile okula gidemeyerek eğitim hayatından uzak kalan çocuklara okuma imkânı oluşturulmuştur (Kahraman, 2015: 59).

2. BÖLÜM: ROMAN TOPLULUĞU

2. 1. Roman Kimliği ve Kökeni

Romanların anayurtları Hindistan olarak bilinmektedir. Uzun süren tartışmalar sonucunda 18. yüzyılın sonuna doğru, dillerinden ötürü vatanlarının Hindistan olduğu bilim adamlarının yaptığı filolojik araştırmalar sonucu ortaya çıkartılmıştır. Asya'nın batısından Hindistan'a doğru gidildikçe ara yerdeki iklimlerde yaşamakta olan sosyal toplulukların beden, ten ve fiziksel açıdan Romanlara benzerlikleri dikkat çekmiştir. Kuzey-Batı Hindistan'a doğru gidildiğinde daha belirginleşmekte ve Sind Havzası'na varıldığında farkın yok olduğu görülmektedir. Diğer yandan İslam tarihçilerinden Taberî'de yer alan bir kayıta; Roman milletini Hz. Nuh'un oğlu Yafes'in neslinden türediği ve bunların da anayurtlarının Sind ve Hind havzası olduğu belirtilmektedir (Altınöz, 2013: 28).

Romanların Hindistan'dan nasıl ayrıldıklarına dair kesin bir bilgiye henüz ulaşılamamıştır (Kenrick, 2006:18). Bilinen ise göçün kitleler halinde değil de farklı zamanlarda ve küçük gruplar halinde olmasıdır. Göç etmelerine sebep olarak; savaş, tehcir ve tarımsal nedenler gibi dış etkenler gösterilmektedir (Özkan, 2000: 12).

Romanlar'ın Hindistan kökenli olduklarının kabul edilmesine rağmen Romanlar'dan bazıları ilk vatanlarının Mısır olduğunu belirtmektedir. Bunun nedeni ise, Mısır'da uzun bir süre kaldıktan sonra Avrupa'ya göç etmeleri ve Mısır'dan geldiklerinden dolayı onlara Mısırlı anlamına gelen Gypsy kelimesinin kullanılmasıdır (Altınöz, 2013: 29).

Roman halkının 7. ve 10. yüzyıllar arasında Hindistan sınırları dışında, ortaya çıktığı bazı araştırmacılar tarafından düşünülmektedir. Farklı kabilelerden gelen Hint göçmenler İran'da evlilik yoluyla birbirine karışmış ve Dom, sonradan Rom adıyla bilinen bir halk oluşturmuştur. Bu halkın birçoğu daha sonra Avrupa tarafına göç etmiştir ve günümüz Romanlarının onların soyundan geldiği söylenmektedir (Kenrick, 2006:18).

Romanlar konusunda araştırmada bulunan bilim adamları tarafından Hindistan kökenli oldukları öne sürülmektedir. Bilim adamlarının bu tutumlarının sebebi, uzun yıllar boyunca Roman dili üzerinde yapılan araştırma sonucunda Hint diline daha yakın özelliklere sahip oldukları anlaşılmasından ötürüdür. Günümüz antropolojik, etnolojik ve filolojik araştırmaların sonucunda Hindistan kökenli oldukları kesin olarak ileri sürülmektedir (Özkan, 2000: 10).

Avrupa'da çoğu devlet İkinci Dünya Savaşı'nın 1945 yılında sona ermesinden beri göçebe yaşam süren Romanlar'ı yerleşik hayata geçirme konusunda uğraş vermektedir (Kenrick, 2006: 17).

Genel olarak “çingene” adı ile adlandırılan Romanlar, sahip oldukları dikkat çekici kişiliklerine özgü tavırlar ve hareketler kadar kent ve kır kesimi içerisindeki yaşama şekilleri, iktisadi faaliyetleri, eğitim hayatındaki konumları ve istihdam süreçleri ile de sosyal politikaların yakından ilgi gösterdiği dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadır. Romanlar yaşadıkları sosyal dışlanma konusunda diğer azınlıklar tarafından da dışlanmaya maruz kalmaktadır. Bu onları diğer azınlık kesimden ayıran başka bir özelliktir (Çetin, 2017). Yoksulluk ve sefillik Romanlar'ın yaşam tarzıymış gibi onlarla özdeşleşmiş bir özellik olmuştur (Altınöz, 2013: 47).

Diğer azınlık gruplardan ve insanlardan ayrılan özellikleri ise ten renklerinin diğer insanlara göre daha koyu bir esmerlikte olmasıdır. Bu, fark edilmelerine sebep en belirgin özellikleridir (Özkan, 2000: 1).

Bugüne kadar yapılan araştırmalar sonucunda Romanların 1000 yıldan fazla süredir yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir. Bu süreç içerisinde roman vatandaşlar birçok araştırma konusunda incelenmiştir (Uçum, 2008: 136).

Romanların en belirgin özellikleri özgür ve bağımsız bir şekilde yarını düşünmeden günü gün eden insanlar olarak bilinmeleridir (Altınöz, 2013: 50).

Romanlarla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında Romanların dünyanın birçok yerinde yaşam sürdürdükleri, farklı isimlerle tanındıkları, kendilerine ait yaşam tarzları, meslekleri ve kültürleri olan bir topluluk oldukları anlaşılmıştır (Özdemir, 2017: 152). Hayata bakışları ve farklı yaşamlarıyla birçok kültüre ev sahipliği yapmışlardır. Kimi zaman dünyayı gezmelerinden dolayı o kültür içinde kaybolmuşlar kimi zaman da girdikleri toplumlara farklılık katmışlardır (Uçum, 2008: 25). Bulundukları şehrin ve beraber yaşadıkları toplumun dil, din ve âdetlerine rahatlıkla uyum sağlamalarına rağmen kendilerine has özelliklerini korumuşlardır (Altınöz, 2013: 50).

Diğer yandan Romanlar, geçmişten bugüne değin bazı önyargılar ile, sosyal dışlanma başta olmak üzere, yoksulluk, işsizlik, barınma, temel hak ve hizmetlere erişememe ve erişse bile bu haklardan tam olarak fayda sağlayamama gibi pek çok sorunla birlikte yaşamlarını idame ettirmeye çalışan topluluklardır (Çetin, 2017: 86). Romanlar dünya

geneline yayılmış olmalarına rağmen, yaşadıkları her yerde horlanmış ve dışlanmışlardır. Onlar gibi azınlık olan diğer gruplardan dahi bu muameleyi görmüşlerdir (Özkan, 2000: 1).

1978 yılında düzenlenen 2. Dünya Çingeneler konferansında Çingene ismine yüklenen olumsuz anlamlar sebebi ile bu kelime yerine “adam, insan” gibi anlamlara gelen Roman kelimesi kullanılmasına karar verilmiştir (Özdemir, 2014: 36).

Yapılan çalışmada Çingene yerine Roman kelimesinin kullanılması uygun görülmüştür. Çingene kelimesi toplum tarafından dayatılan olumsuz anlam yüklemeleri sebebiyle üzerinde çalışma yapılan insanlarca kötü bir toplum olarak algılanmaktadır.

2. 1. 1. Dünya’da Romanlar

Roman nüfusu, Avrupa’da yoğunluk göstermiştir. Dünyadaki roman nüfus miktarı 8 ile 10 milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir. (Uçum, 2008: 136).

Romanlar, kendi anayurtları olan Hindistan’dan kopmaya 5. yüzyıldan itibaren başladıkları düşünülmektedir. Roman uzmanlarının açıklamalarına göre; bu bölgeyi ele geçirenler onları yerleşik hayata geçmeye zorlamışlar ancak bunda başarılı olamadıkları için Romanlar da göçebe yaşamlarını sürdürmek için batıya göç etmişlerdir (Altınöz, 2013: 27).

Romanlar’ın Avrupa’ya göçleri, İran, Ermenistan, Anadolu, Yunanistan ve Güney Slovakya Bölgesi’nden doğru olduğu üzerinde durulmaktadır (Özkan, 2000: 13).

Romanlar Avrupa’da " Bohemyalılar, Kıptiler, Çiganlar ve Zigeuner" isimleri ile anılmışlardır (Asséo, 2004: 13).

Genellikle bulundukları tüm toplumsal yapılarda sayısal olarak da büyük bir azınlık grubunu oluşturmaktadırlar. Bu grup, Avrupa’da yaşayan “vatansızlar”, “topraksızlar”, olarak görülmektedir (Alp, 2015: 3).

Göçlerinin ilk dönemlerinde Avrupa’da ilgi ve alâka ile yaklaşılın Romanlar, ilerleyen zamanlarda “toplum düzenine uymayan ve var olan düzeni bozan, insanları aldatan, işe yaramaz düzenbazlar” olarak görülmeye başlanmışlardır. 15. yüzyılda Roman topluluğuna karşı kanunlar çıkartılarak Avrupa kayıtlarında yerini almıştır. Bunun beraberinde yakalanmaları halinde öldürülmeleri adına bazı düzenlemelere de gidilmiştir. Orta Çağ’da Avrupa’da veba mikrobi taşıyan bir sınıf olarak görülen Romanlar, özellikle

İspanya’da engizisyon mahkemeleri sonrasında işkence yapılmış ve öldürülmüştür. Avusturya ve Macaristan gibi birçok ülkede hor görülmüş, ezilmiş ve ülkeye kabul edilmeden sınır dışı edilmişler ve öldürülmüşlerdir. 18. yüzyıl sonlarına doğru Romanların toplumdaki yerlerinden dolayı suçlu ve kabul edilemez olduğuna dair ortak bir karar verilmiştir. Bunun sebebi olarak Romanların çalışma hayatında istihdam edilememelerinin, edilse dahi başladıkları işleri sürdüremediklerinden ötürü bu durum kurulu düzene aykırı ve normal olmayan bir durum olarak gösterilmiştir (Çetin, 2017: 91-92).

İyileştirilemez, düzeltilemez suçlular olarak görülen Romanlar, Hitlerin hakimiyeti zamanında tıp deneylerinde kobay olmak üzere kullanılmıştır. Bir üniversite hiyerarşisince yapılması emredilen ve yakından takip edilen deneylerde “ırk temizliği” için “test-halk” olarak yine Roman ırkı kobay olarak kullanılmıştır. Sonuçları itibariyle son derece korkunç bir hale gelen bu deneylerde çocuklardan dahi denek olarak faydalanılmıştır (Asséo, 2004: 101).

Roman toplumlarının diğer azınlıklardan farkının en belirgin üç özelliği olduğu ifade edilmektedir. Bunlar; Avrupa’nın bütün ülkelerinde yer almaları, bu ülkelerde en dezavantajlı sınıfta yer almaları ve onlara destek olacak ve bağlanacakları bir toprağa veya anayurtları bulunmaması olarak sıralanmaktadır (Özateşler, 2013: 16).

Romanlar 6. yüzyılın başlarından beri İngiltere’de yaşamışlardır fakat grubun kesin kimliği üzerinde kayda değer bilgilere rastlanılamamıştır. 'Roman kimdir?' sorusu hala tam bir cevaba ulaşamamış olmakla birlikte Roman ve Roman olmayanlar arasındaki sınırın belirlenmesi ve kalıcılığına dair tartışmalar, her zaman olduğu gibi şiddetle günümüze kadar devam etmiştir (Mayall, 2003).

Avrupa Komisyonu kararlarından birinde AB’ye 2004 yılında üye olan ve 2007 yılında tam üyeliği gerçekleşen ülkelerdeki Romanlar’dan Avrupa’nın kültürel zenginliğine zenginlik katmış bir topluluk olarak söz edilmektedir ve Romanların durumlarının ve sıkıntılarının düzeltilmesinin bir gereklilik olduğuna odaklanılmaktadır (Çetin, 2017: 93).

2. 1. 2. Türkiye’de Romanlar

Romanların Anadolu’ya hangi tarihte geldikleri ile ilgili kesin bir bilgi mevcut değildir. Fakat, 5-11. yüzyıllar arasında farklı yollar üzerinden ilerleyerek, Hindistan'dan İran'a oradan da batı ve güney yönüne olmak üzere iki kola ayrıldıkları bilinmektedir. Bu iki

kola ayrılmış olan Romanların ilk kolu Suriye ve Ermenistan üzerinden Anadolu'ya gelmiştir (Altınöz, 2013: 31).

Türkiye’de, göç eden Roman topluluğunun kolları olarak; Rom (Batı Anadolu), Dom (Güneydoğu Anadolu), Lom (Doğu Karadeniz) gibi farklı kavimlerde bulunmaktadır. Tarih boyunca Romanlara genellikle Anadolu topraklarında Çingene adı verilirken, ötekileştirme ve toplumsal soyutlama gibi tüm olumsuzluklar ve uygulamalar da Çingene kelimesi üzerinde birleşmiştir. Roman sözcüğünün Çingene sözcüğü yerini almasının arkasında da bu durum bulunmaktadır ve bu kelimenin beraberinde getirdiği olumsuz düşüncelerden uzaklaşmak istenmektedir (Uğurlu ve Duru, 2010: 4).

Günümüzde Roman veya Çingene olarak adlandırılan Rom grubu Yunanistan’la yapılan 1923 yılındaki Lozan antlaşmasıyla Türkiye’ye gelen Roman grubu olarak bilinmektedir. Bu gruplar çoğunlukla Ege, Trakya ve Karadeniz bölgelerinde yerleşime geçmişlerdir. Güneydoğu bölgesinde diğer bir Roman gruplarından olan Dom grupları bulunmaktadır ve Kürt kültürüne daha yakın olmakla birlikte Kürtçeyi de iyi bilmektedirler. Diğer bir grup ise Lom olarak anılmaktadır ve daha çok Doğu Karadeniz bölgesinde yerleşimleri mevcuttur. Rom ve Dom’lardan farklı olarak Lom dillerinin kaybedecek derecede az kullanılıyor olmasıdır (Kolukırmık, 2008: 149).

Bu topluluk, Türkiye’de "Çingene" veya bu kelime aşağılayıcı olarak kabul edildiğinden "Roman" adıyla da anılmaktadır. Doğu Anadolu’da "Poşa" ya da "Boşa", "Karaçi", "Mutrib veya Mıtrıp", "Kıpti", "Arabacı", "Elekçi", "Köçer" gibi isimlerle de tanınmaktadırlar. Romanlara bu isimler kendileri tarafından verilmemiş, bulundukları toplumca yakıştırılmıştır. Yakıştırılan isimlerden olan "Mutrib" kelimesi Farsça’daki "Sazende" kelimesinin Arapçası olup, çalgıcı manasına gelen aynı anlamı taşımaktadır. "Mutrib" ismi, bu göçebe halkın muhtemelen çalgı ile uğraşması sebebiyle Doğu Anadolu halkı tarafından kullanılmaktadır (Altınöz, 2013: 19).

Yörelere göre farklı isimler almalarına rağmen Çingene ithamını reddetmektedirler. Bunun en büyük nedeni ise gittikleri her yerde hor görülüp yok sayılmaları ve aşağılanmalarıdır (Özkan, 2000: 31).

Anadolu üzerinden Avrupa’ya göç eden Romanlar 20. yüzyılın ilk zamanlarından itibaren Avrupa’dan Türkiye’ye zorunlu olarak göç etmiştir (Özdemir, 2017: 152).

Romanların Türklerle olan ilişkileri Selçuklular döneminde başlamıştır ve daha sonra

Anadolu'dan Avrupa'ya göçmüşlerdir (Alp, 2015: 5).

Osmanlı'da Romanlarla ilgili ilk kanunî düzenlemeler, Fatih Sultan Mehmet döneminde “Rumeli Etrakinün Koyun Adedi Kanunnamesi” ile olmuştur. 1497 yılında 2. Beyazid döneminde düzenlenen “Kanun-ı Cizye-i Çinganeha”da ise; Vize, Gelibolu ve bazı Rumeli sancaklarında yaşayan Romanlar için ödeyecekleri vergiler belirlenmiştir (Çetin, 2017: 93).

Romanların göçebe hayat yaşamalarından ötürü Osmanlı Devleti vergilerini düzenli olarak alamamıştır. Bunu sağlayabilmek için de yeni feth edilmiş yerlerden onlara toprak verilmiştir. Amaç Romanları yerleşik hayata geçirmektir. Osmanlı'nın bu tutumu aynı zamanda Roman halkı yeni feth olunmuş yerlere muhafaza olarak vazifelendirmektir (Özkan, 2000: 23).

Romanlar; Osmanlı döneminde belirlenmiş olan bazı çalışma alanlarında istihdam edilmiş ve öz kimlikleri, yaşam tarzları ve kültürleri ile hayat sürdürmüşlerdir. Hatta bir Roman sancağı oluşturulmuş, Roman halka yönelik idari alanda da düzenlemelere gidilmiştir (Çetin, 2017: 93).

Göçmen olarak yaşayan Romanlara, 1988 yılında Türk kimliği verilmeye başlanmıştır. Bu sayede askere gitme zorunlulukları ortaya çıkmıştır. Bu döneme kadar ellerinde evsiz, yurtsuz anlamı taşıyan Almanca kelime olan ‘heimatlos’ yazılı bir pankart taşımışlardır (Özkan, 2000: 97).

Türkiye’de Romanların sivil toplum kuruluşları oluşturarak örgütlenme girişiminde bulunmaları 2000’li yıllarda başlamıştır. Edirne Roman Kültürünü Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (EDROM) başta olmak üzere Samsun ve İzmir’de de dernekleşmişlerdir (Çetin, 2017: 98).

Türkiye’de yaşayan Romanlar dağınık bir şekilde bulunmaktadır. En fazla bulundukları bölgelerin başında Marmara Bölgesi gelmektedir. En az ise Güneydoğu Anadolu’da bulundukları bilinmektedir (Özkan, 2000: 32). Bulundukları yerleşim bölgelerindeki kentsel dönüşüm projeleri, Romanları olumsuz olarak etkilemektedir. Bazı önyargılar ve duyulan rahatsızlıklar sebebiyle Roman olmayan mahallelilerin, Romanları bulundukları kesimden uzaklaştırma çabaları da barınma konusunda yaşanan sıkıntıların bir diğer yönünü temsil etmektedir (Çetin, 2017: 96).

Günümüzde, Türkiye’de yaşam süren Roman topluluğu iş piyasasında ve kamu

sektöründeki önemli ekonomik kurumlardan dışlanmaktadır ve istenmeyen, onur kırıcı işlerde çalıştırılmaktadır (Koptekin, 2017: 87-88).

2. 2. Romanların Yapısı

2. 2. 1. Demografik Yapıları

Türkiye’de nüfus sayımlarında etnik ve kültürel değişkenlere göre ayrı bir kayıt tutulmaması sebebiyle Romanların demografik yapıları hakkında resmi verilere ulaşılamamıştır (Kolukırık, 2008: 146).

1831 Osmanlı döneminde yapılmış olan nüfus sayımına göre Türkiye’de bulunan Romanların nüfusuyla ilgili tahmin, 500-600 bin civarında olduklarıdır. Günümüzde ise Romanlar, Sivil Toplum Kuruluşlarındaki araştırmacı ve aktivistler, Türkiye’deki Roman nüfusunun 2-5 milyon arasında olduğunu tahmin etmektedirler (Çetin, 2017: 91).

Yapılan akademik çalışmalar en fazla Romanın yaşadığı bölge olarak Marmara’yı göstermektedir ve bunu sırasıyla Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri takip etmektedir (Özdemir, 2017: 153).

2. 2. 2. Aile Yapıları

Romanların aile yapısı, geniş aile şeklindedir. Bu geniş aile; anne, baba, çocuklar, büyük anne ve büyük babadan oluşmaktadır. Romanlarda çocuklar önemli bir yere sahiptir. Bu çocuklar aile geçimine katkıda bulunmaktadır. Ülkemizde Romanlar çok çocuklu aile yaşantılarını sürdürmektedir (Özkan, 2000: 47).

2. 2. 3. Yerleşim Yapıları

Yerleşik düzene geçmemiş olan, göçebe bir şekilde yaşam süren Romanlar yaşam biçimlerinde kırsal özellikler taşımaktadır. Bu oluşum Romanların, yaşam biçimlerinde ve ekonomik şartlarının belirlenmesinde kuşaklara aktarılan bir düzen meydana getirmektedir. Aynı zamanda yerleşim yapıları da bu yaşam tarzına göre şekillenmektedir (Özdemir, 2017: 153).

Günümüzde batı kesimde ağırlıklı olarak baş gösteren Rom Roman grupları diğer Roman gruplarına göre yerleşik hayata geçme konusunda önde gelmişlerdir (Kolukırık, 2008: 149).

Yerleşik hayata geçmiş Romanlar ile göçebe bir yaşam sürenler arasında büyük farklılıklar vardır. Yerleşik olanlar kendilerini asil olarak görmektedir. Göçer olanlar ise kendilerini gerçek Roman olarak nitelendirmektedir. Türkiye’deki Roman göçebeliğinin bir diğer sebebi ise daha çok ticaridir. Seyyar pazarlamacılık, hurda toplayarak naylon ev eşyaları alma ve bunları pazarlama yaptıkları ticari faaliyetler arasında yer almaktadır (Özkan, 2000: 57-64).

İçinde bulundukları mahalle yaşamı, Roman topluluğunun diğer mekanlardan dışlanmaları sebebiyle bir mahalleye kapatılma olarak düşünürken aynı zamanda bu insanların bir arada tutmaya yarar sağlamaktadır. Bu mahalleler genellikle tehlikeli yerler olarak bilinmektedir (Koptekin, 2017: 126-127).

Yerleşim düzenlerine göre Türkiye’de Romanlar üç bölüme ayrılmaktadır;

1. Göçebe Romanlar
2. Yarı göçebe Romanlar
3. Yerleşik düzende yaşayan Romanlar (Duygulu, 2006: 22).

2. 2. 3. 1. Göçebe Romanlar

Göçebe Romanların belirli bir yerleşim yerleri yoktur. Türkiye’de ‘elekçi’, ‘kalburcu’, ‘oba çingenesi’, ‘harmanlık çingenesi’ olarak anılmaktadırlar. Mevsime bağlı olarak ilden ile, köyden köye göç ederler. Bölgeler arası, uzak mesafeli göçler değil de daha çok bildikleri olan bölgelere yakın mesafelere göç etmeyi tercih ederler. Yakın zamanlarda sosyal sebeplerden ötürü uzaklara göç eden göçebe Romanlara da rastlanmaktadır (Duygulu, 2006: 22).

Göçebelik ve dışarıya açık bir yaşam tarzı onların temel özellikleri olarak görülmektedir. Bu durum ‘Roman içgüdü’sü’ olarak görülmektedir ve yolculuk tutkusu, dört duvar arasında kalma zorluğu gibi durumlardan ötürü göçebeliğin kalıtsal ve kanda olan bir özellik olduğu öne sürülmektedir (Mayall, 2004: 6).

Romanlar genellikle kabileler halinde ve göçebe hayatı yaşarlar. Göçebe Romanların büyük bir kısmı Türkiye’de çadırlarda yaşamaktadır. Eşyalarını hayvanlar üzerinde taşımaktadırlar. Bazı Romanlar da kulübe ve barakalarda yaşam sürmektedir (Altınöz, 2013: 49-50).

Eskiden at arabaları ile yapılan göçler şimdi; kamyonet, minibüs veya binek otomobillerle yapılmaktadır (Duygulu, 2006: 22).

2. 2. 3. 2. Yarı Göçebe Romanlar

Yarı göçebe hayat sürenlerin kışın düzenli oturabilecekleri bir evleri vardır fakat göçebe olanların ise hiçbir şekilde düzenli yerleşim yerleri yoktur. Türkiye’deki göçebe Romanların göç takvimleri aynıdır ve nisan ayının başlarında göç hareketine başlarlar. Türkiye Romanlarının göçebeliği ticari göçebelik tarzındadır (Özkan, 2000: 50-64).

Hem yerleşik düzen kültürünü hem de göçebe hayat kültürünün zorluk ve çeşitliliğini yarı göçebe Roman topluluğunda görmek mümkündür. Bu topluluğun göçleri bahar ve yaz mevsimlerinde başlamaktadır. Yaptıkları meslekler; tarım işçiliği, kalaycılık, sepetçilik, demircilik ve müzisyenlikte yoğunlaşmaktadır. Göçebe topluluğundaki gibi dar bir göç alanına sahip olmalarının aksine daha geniş coğrafyalara yayılmaya müsaitlerdir (Duygulu, 2006: 23).

2. 2. 3. 3. Yerleşik Düzendeki Yaşayan Romanlar

Üretim faaliyetlerinin değişime uğraması, Roman topluluğunu yerleşik hayata geçmeye itmiştir. Sahip oldukları geleneksel mesleklerin kaybolmaya başlaması da onların yerleşik hayata geçmeleri hızlandıran faktörlerden biridir (Koptekin, 2017: 88).

Yerleşik Romanlar kendilerini asil Roman olarak kabul etmektedir. Yerleşik Romanlar genellikle şehirlerde varoş mahalleler olarak bilinen baraka veya kötü şarttaki evlerde hayatlarını sürdürmektedirler. Bunların yerleşik düzene geçenlerinin çoğu, müzisyenlik, demircilik, hurdacılık, seyyar satıcılık ayakkabı boyacılığı gibi düşük seviyedeki işlerle meşgul olmaktadır. Bu çalışma şartlarından ve oturulan varoş tipi yerlerin dışında daha iyi hayat şartlarına sahip olanlar, apartman dairelerinde yaşayan Romanlar da mevcuttur. Fakat apartman hayatına geçseler dahi yaşayış tarzlarını değiştirmedikleri için, yerli halk rahatsızlık yaşamaktadır (Özkan, 2000: 57).

Yerleşik Romanların sosyal hayatı mahalle düzeyinde örgütlenmeyle şekillenmektedir. Bu gruptaki Romanlardan göçebe ve yarı göçebe olarak yaşam sürenler ‘çingene’ diye adlandırılırlar ve onları aşağı ve basit görürler. Bu sebeple yerleşik Romanlar ile yarı göçebe ve göçebe olanlar anlaşamamaktadırlar bu anlaşmazlık genellikle iki nedene bağlanmaktadır. Bunlardan ilki, soy bakımından ortak olmaktır. Evliliklerin kendi

soylarından gelenlerle olması gerekliliği ön plandadır. Bu sebeple diğer gruplara yaklaşımdan çekinirler. Bu iki grubun kaynaşamamalarının ikinci sebebi ise mesleki yakınlaşmadır. Soy kadar önem taşımasa da diğer gruplardan ayrılımları için sahip oldukları meslekler ve çalıştıkları işler sonucu belirlenen ekonomik alt yapıları yerleşik hayatta olanların diğerlerinden ayıran diğer bir özellikleridir (Duygulu, 2006: 24-25).

2. 2. 4. Hane Yapıları

Romanların hane yapılarına yönelik yapılan araştırmalarda genellikle kalabalık bir şekilde yaşadıkları görülmektedir. Bu geniş aile yapısı çoğunlukla erken yapılan evlilikler neticesinde çocukların belirli bir süre aynı evde yaşamaları sebebiyle oluşmaktadır (Özdemir, 2017: 154).

Evlerinde az sayıda ve eski eşyalar bulunmaktadır. Duvarlar genellikle canlı renklerle boyanmıştır ve üzerinde aile bireylerinin genellikle düğünlerde çekirmiş oldukları fotoğraflar asılıdır (Koptekin, 2017: 135).

2. 2. 5. Dini İnançları

Türkiye’de İslam inancına sahip olan Romanlar inanışlarına göre kendi aralarında Bektaşî-Alevî ve Sünnî olarak ayrılmaktadırlar. Göçmen Romanlar daha çok Bektaşî-Alevî inancına sahipken, yerleşik hayata geçmiş olanlar Sünnî olarak bilinmektedir. Göçmen olanların farklı olmasının sebebi Yörüklerle çok fazla yakın olmalarından kaynaklanmaktadır (Özkan,2000: 104).

Romanların bir dini olmadığı veya bulundukları toplumların dinlerine uyum sağlamaya çalıştıkları düşünülmektedir. Romanlar, çoğunlukla diğer toplumlardan dinlerini gizleyerek yaşamışlardır. Kendi gelenek ve kültürlerini korumak adına bulundukları kültürlerin inancını benimsemiş gibi gözüktükleri düşünülmektedir. Türkiye’de yaşayan Romanların çoğunluğunun Müslüman olduğu ve Alevilik başta olmak üzere farklı mezheplere bağlı oldukları bilinmektedir (Yıldız, 2011: 31).

Romanların, genellikle bulundukları ülkelerin din ve mezheplerini benimsedikleri bilinmektedir. Türkiye’de de İslam dinini benimsemiş olan Romanların ne zaman bu dini benimsedikleri bilinmemektedir. Bu sebeple eski zamanlardan beri İslam’ı benimsedikleri kabul edilmektedir. Osmanlı öncesinde Bizans ve Selçuklu hakimiyetinde yaşarken hangi dine mensup oldukları bilinmemektedir fakat dönemin dinsel eğilimi

Hristiyanlık olduğu için büyük bir kısmının bu dinde olma ihtimali yüksek olarak kabul edilmektedir (Duygulu, 2006: 29).

2. 2. 6. Roman Meslekleri

Osmanlı arşiv araştırmaları, Romanların yüzyıllar boyunca sürdürmüş oldukları kendilerine özgü belirli meslekleri bulunduğunu göstermektedir. Birçok Roman grubu meslekleri sayesinde kendilerini toplumlara kabul ettirmiş olup, birlikte yaşadıkları toplumlar tarafından mesleklerine göre gruplandırılmışlardır (Yıldız, 2011: 35).

Osmanlı Devleti döneminde Romanların mesleklerinde uzmanlaşması daha kolay olmuştur. İdam infazı ve fuhuş gibi genel kesimce kabul görmeyen mesleklerde çalışmış olsalar da orduda görev aldıkları ve demirci olarak tersanelerde istihdam edildikleri bilinmektedir (Koptekin, 2017: 87)

Romanların geçmişlerinde daha çok geçimi daha kolay sağlayacak müzisyenlik, falcılık, ayı oynatıcılığı, sepetçilik, demircilik, bakırcılık, kalaycılık, dişçilik, bohçacılık, çiçekçilik, at seyisliği, dilencilik, kâğıt, plastik ve demir toplayıcılığı gibi kendi kendilerinin patronu oldukları, birlikte yaşadıkları toplumların yapmak istemedikleri marjinal ve sezonluk işlerle uğraşmışlardır (Yıldız, 2011: 37).

Uzun yıllar boyunca göçebe yaşam süren ve zanaatçılıkla geçinen Romanlar üretim faaliyetlerinin de değişimi ile birlikte geleneksel meslekleri peyder pey kaybetme eğilimi göstermiştir. Göçebe yaşam tarzını bırakıp yerleşik hayata geçmeleri ile birlikte, sınırlı alanlarda ve belirli meslek dallarında çalışmak zorunda kalmışlardır. Lağım temizleyiciliği, çiçekçilik, kâğıt toplayıcılığı, çöp toplayıcılığı, ayakkabı boyacılığı gibi mesleklerde varlıkları sıklıkla görülmektedir (Koptekin, 2017: 88).

Türkiye’de yaşayan Romanlar, geleneksel mesleklerini kaybedene kadar meslek isimleri ile anılmışlardır. Geleneksel Roman mesleklerinin; demircilik, nalbantlık, bakırcılık, kalaycılık, sepetçilik, elekçilik, altın arayıcılığı, seyislik, şifacılık, falcılık, ayı oynatıcılığı, akrobatlık, müzisyenlik, çengilik, bohçacılık, gemi yapımcılığı, oymacılık, madencilik, kâhinlik ve dilencilik olduğu bilinmektedir. Geleneksel mesleklerini kaybetmeye başlayan birçok Roman grubu, yeni bir meslek edinemeyerek yaşamlarını devletten ve çevreden aldıkları yardımlarla, hırsızlık veya dilencilikle kazanmaya eğilim göstermişlerdir (Yıldız, 2011: 38).

Batıda bulunan Roman topluluğu kesiminde mesleki birlik fikrini ‘esnaflık’ olarak tanımlamaktadırlar. Esnaf Roman olarak bilinen bu topluluklar, yarı göçebeliliğin yerleşik düzen şartlarında bir metayı satarak esnaflık faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler. Bu esnaflığa aynı zamanda hizmet işi yapanlar da dahil edilmektedir. Bu sebeple esnaf dedikleri gruba hem bohçacı hem de müzisyenler girmektedir. Fakat bu Romanların yaptıkları bu işler her ne olursa olsun yerli halkın yapmayacağı ikinci sınıf işler olarak görülmektedir (Duygulu, 2006: 25)

Dünya genelinde Romanlara yönelik araştırmalarda bulunan bilim adamları, dünyada var olan hiçbir etnik topluluğun Romanlar kadar müzik zevki ve yeteneği olmadığı kanısına varmıştır. Türk müziğinin geleneksel çalgıları olan davul ve zurnayı kendi kültürlerine uygun bir şekilde kullanmaktadırlar ve daha çok çalgıcılık ve çengicilikle uğraşmaktadırlar (Özkan, 2000: 65)

Yapılan işler ve meslekler arasında hiyerarşik bir yapı belirleyen Roman mesleklerinde, müzisyenlik zirvede yer almaktadır. Bunun nedeni olarak, sahip oldukları müzik yetenekleri ve Roman olmayan toplumlarca Roman olanların olumlu gözükmesine öncülük etmeleri gösterilmektedir. Bu görüş, dansöz ve şarkıcı mesleğini yapanlar için geçerli olmamakla beraber Roman topluluğunun kendi içinde dahi kötü ithamlara sebep olmaktadır (Koptekin, 2017: 89).

Geleneksel anlamda Roman müziğinin temsilcisi Rom grupları olarak kabul edilmektedir (Kolukırmık, 2008: 149)

Roman havası çalınca hemen oynamaları ve kendilerinin de müziksiz yaşayamayız gibi görüşlerde bulunmaları, müziğin ve çalgının hayatlarında büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Roman topluluğu, dans figürlerinin hiç kimse tarafından öğrenilmediğini zaten kendilerinin bildiklerini savunmaktadır (Koptekin, 2017: 141-142)

Romanlar, müzik alanında geniş bir müzik yelpazesine sahiptir. Türkiye’nin batı kesiminde bulunan müzisyen Romanlar, yerel ve şehirli müzikler olarak iki tür müzik çeşidi ile ilgilenmektedir. Yerel müzikler, kırsal kesimin kültürüne bağlıdır ve Romanlar bu tür müzikleri daha profesyonelce icraat etmektedirler (Duygulu, 2006: 36).

Demircilik mesleği ile Romanların, Osmanlı Devleti’ne büyük hizmetlerinin olduğu bilinmektedir. Süleymaniye Camii’nin yapımında kullanılan çivilerin imal ve tamirinin “Roman Derviş” tarafından yapıldığı Osmanlı muhasebe kayıtlarından anlaşılmıştır. Hem

Avrupa’da hem de Osmanlı Devleti’nde demircilik mesleği ile uğraşan Romanların kendilerini topluma daha rahat kabul ettirdikleri belirtilmektedir (Yıldız, 2011: 35).

Teknolojik gelişmeler sebebiyle geleneksel mesleklerden olan demircilik ve kalaycılık fazla rağbet görmediği için son zamanlarda yapımı az meslekler arasına dahil olmuştur (Ünaldı, 2012: 619).

Romanlar, üretim faaliyetlerine katılmadan yalnızca mevsim işçisi olarak da çalışmaktadırlar (Altınöz, 2013: 47).

2. 2. 7. Örgütlenmeleri

Romanlar dernek kurma konusundaki adımlarında karşılıklı dernekleşme sürecindeki yasal engeller çıkmıştır. Yakın döneme kadar, 6 Ekim 1983 tarihli Dernekler Kanunu'nun 5. maddesine göre derneklere “ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığına dayanan” isimler konulamıyor ve dernekler bu konularda faaliyette bulunamıyorlardı, 2004 yılındaki değişikliklerin ardından yasaklı isimlerin kullanımındaki engel kaldırılmış ve bu isimler kullanılmaya başlanmış ve farklı toplumsal gruplarla beraber Romanlarda sahip oldukları isimleriyle dernek kurma hakkını elde etmişlerdir. Bu düzenlemenin ardından önemli bir adım olarak, 2004 yılında Edirne Çingene Kültürünü Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'nin (EDÇİNKAY) kurulması gerçekleşmiştir. Bu dernek, Türkiye’de Çingene ismini kullanarak kurulan ilk dernektir. EDÇİNKAY, Edirne’deki Romanları bir araya toplamak, tek bir ses olmak, bunu duyurmak ve onlara karşı oluşan önyargıları kırmak amacıyla kurulmuştur. Derneğin ismi, 2006 yılında Edirne Roman Kültürünü Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (EDROM) olarak değiştirilmiştir (Akgül, 2010: 2016-217).

Romanların sözlü ve yazılı olarak uğradıkları ayrımcılıklar nedeni ile Türkiye’de eğitimsiz, yoksul ve yoksun topluluk olarak ön sıralarda yer almaktadırlar. Bu yüzden dernekleşmeye ve örgütlenmeye en fazla ihtiyacı olan topluluk Roman topluluğu olarak görülmektedir. Roman topluluğu dışındakiler ile yaşadıkları iletişimsizlik, toplumca damgalanmaları ve dışlanmaları, gördükleri baskı ve zulüm, yaşam alanlarının elverişsiz ve sağlıklı oluşu, yoksulluk ve sefalet içerisinde hayat mücadelesi vermeleri gibi nedenler ile Roman örgütlenmelerinde birçok sıkıntı yaşanmaktadır. Bu durum, Romanların maruz kaldıkları haksızlıklar ve uğradıkları zulüm karşısında savunmasız kalmalarına sebep olmaktadır. Roman nüfusunun başı çektiği birçok bölgede Romanların

bir örgüt etrafında birleşerek ortak bir yönetici seçememiş olmaları sebebiyle Romanların seçme ve seçilme hakkına sahip olmasına rağmen siyasi hayata katılımları tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir (Yıldız, 2011: 41-42).

2. 3. Roman Çocuklar ve Yoksulluk

Etnik özellikleri sebebi ile ayrıca Roman çocuk kavramı ve sahip olduğu yoksunluklar sonucunda Roman çocuk yoksulluğu ve beraberinde gelen sorunları incelenmiştir.

2. 3. 1. Roman Çocuklar

Romanların yoksulluğu; piyasa şartlarına uygun yetenek ve eğitim eksikliğinden ötürü, yoksulluğun kuşaktan kuşağa aktarıldığı ve döngüsel bir şekilde ilerleyerek içinden çıkılması imkânsız bir durum haline gelmektedir. Romanların azınlık konumunda yer alması ve diğer azınlıklara göre en dezavantajlı grup olması sebebiyle; eğitim, sağlık, konut gibi sosyal hizmetlerden yararlanmalarının sınırlı olmasının işsizlik ve yoksulluk durumlarının diğer azınlık gruplarla da karşılaştırıldığında daha üst seviyelerde olması ile ilgili olduğuna dikkat çekilmektedir (Özateşler, 2013: 16).

Etiketleme ve yoksulluğun yarattığı olumsuzluklar en çok risk altında bulunan nüfus gruplarından Roman çocukları etkilemektedir. Roman topluluğunun günlük hayatlarında yaşadıkları en önemli sorunlar olarak ekonomik, kültürel ve eğitim sorunları önde gelmektedir. Bu sorunlar arkadan gelen neslin gelişimine de büyük etki etmekte ve yoksul bir çocukluk dönemini beraberinde getirmektedir (Alp, 2015: 11).

2. 3. 2. Roman Çocuk Yoksulluğu ve Beraberinde Gelen Sorunları

Romanlarda karşılaşılan en önemli sorun toplumsal dışlanmadır. Bunun sebebi eğitimsizliklerinin ve gelir düzeylerinin düşük olması ile birlikte suça eğilimli olmaları olarak görülmektedir. Bunun yanında koruyucu sıfatıyla hiçbir devletin bulunmaması ve herhangi bir uluslararası gerginliğe yol açmamaları sebebiyle Avrupa'nın demokratik vicdani alanına en son giren topluluk olarak belirtilmektedir (Yanıkdağ, 2011: 78).

Yoksul Roman çocukların sorunları şu şekilde sıralanmıştır:

2. 3. 2. 1. Eğitim

Romanlar eğitim ile ilişkileri en zayıf olan gruplardan biri olarak bilinmektedir. Roman çocuklarında; okul terk oranı, devamsızlık ve üst sınıflara geçen çocukların okuma

yazmayı dahi zor sökmeleri gibi durumlar sıklıkla görülmektedir (Akkan, Deniz ve Ertan, 2011: 62).

Roman aileler, içinde bulundukları yoksul durumdan ötürü çocukların eğitimini uzun ve sonu belli olmayan bir yatırım olarak görmektedir. Çoğu Roman çocuk, ailesinin maddi yetersizliği olduğu için eğitime devam etmemekte ve devam edenlerin çoğunluğu ise dışlanmaya maruz kaldığı için eğitimini yarım bırakmaktadır (Aile ve Sos. Pol. Bakanlığı, 2016).

Eğitim imkanlarına erişmek, sosyal hakların en önemli gereklerindendir. Roman yetişkin kadınlar genellikle okula gitmemişlerdir. Genellikle öğrencilerin çalışarak eve para getirmeleri, okula devam etmelerine tercih edilmektedir (Önen, 2011: 475-476).

Roman çocuğun eğitim ve sosyalleşme süreci ile yaygın olarak görülen arasında büyük fark bulunmaktadır. Roman çocuklar erken yaşta çalışma hayatına itilir ve yetişkinlerin sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerini gözlemleyerek öğrenirler. Sanayi toplumlarında artan talepler sebebiyle Roman çocuk ve ailesi için eğitim ve okuma yazmanın önemi artmaktadır. Fakat şu anda eğitim sistemleri bu çocukların ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Yoksulluk ve ırkçılık açısından karşılaşılan eşitsizlikler, eğitimin yararları hakkında farklı bakış açıları ile birleştiğinde, ana okullarındaki Roman çocukların katılım oranlarının düşük olmasına zemin hazırlamaktadır (Smith, 2006: 243-256).

Romanlar eğitimde eşitlik açısından dışlanan gruplardır. Yoksulluk sorunu eğitimden faydalanamamada diğer bir etken olarak görülmektedir. Bu sebeple, çocuklarını okutmak yerine aile bireylerinin yaptıkları gündelik ve geçici işlerde çalıştırılmaları daha masrafsız ve para kazandıran aktivite olarak görülmektedir. Netice olarak, çocuk işçiliği eğitime devam edememenin nedenidir (Önen, 2011: 476). Eğitimin sonuçlarının kısa vadede alınamaması çocukları çalışma yaşamının kollarına çeken diğer bir sebeptir (Suntekin, 2008: 19).

Eğitim ve öğretim, nasıl bir toplumun değişiminde ve gelişiminde etkin bir rol oynuyorsa, aynı şekilde Romanların yaşamlarını değiştirmede de önemli bir yere sahiptir. Romanların önemli bir kesimi okur-yazar değildir. Özellikle göçebe hayata sahip olan Roman çocuklarının resmi dilde ve anadilde eğitim almaları başlı başına bir sorun oluşturmaktadır (Alp, 2015: 11-12)

Yerleşik hayata geçmiş olan Roman aileler çocuklarına karşı ayrımcılık yapılmadığını söylerken, kırsal kesimden göç edenler ise tam tersini söylemektedir. Okula devamın az olması yoksulluğun bir sonucu olarak belirlenmiştir ve çocuklar aile ekonomisine büyük oranda katkıda bulunmaktadır. Roman kız çocukları bu konuda daha da dezavantajlıdır; bunun nedeni ailelerin istememesidir. Bazı Roman çocuklar üniversiteye kadar devam etmekte fakat oraya gittiklerinde kimliklerini gizleme gereği duymaktadır. Roman aileler okulun önemli olduğunu, çocuklarının okurlarsa yoksulluktan kurtulabileceklerini düşünmekte fakat okulla (eğitim birimleri ile) iletişim kurmamaktadır (Suntekin, 2008: 19).

Erken yaşta evlenen Roman çocukları özellikle de kız çocukları, eğitim hayatına devam edememekte ve aile geçimleri ile uğraşmaya başlamaktadır. Okuldan uzaklaşmanın ana sebebi maddi yetersizliklerdir. Bu sebeple evlenme çağına gelen Roman çocuğu, okuldan kopmuş ve iş hayatına atılmıştır (Akkan, Deniz ve Ertan, 2011: 68).

Roman çocuklarının, okullarına devam edememesi veya başarısız olmalarında birçok nedene dikkat çekilmiştir. Bu nedenlerin başında ekonomik yetersizlik gelmektedir. Sosyal yaşama ve iş yaşamına katılımda sorunlar yaşayan Roman ailelerinin ayrıca çocuklarının eğitimi için bütçe ayırması çok da mümkün değildir. Bir başka sorun da, hem öğretmenler tarafından dolayısıyla da sınıftaki diğer öğrenciler tarafından önyargılı davranılarak dışlanmalarıdır. Roman çocukları, öğretmenlerce özellikle arka sıralara yerleştirilmektedir ve bu sebeple ilgilenilmeyen çocuklar, kötü alışkanlıklar edinmeye başlamaktadır (Alp, 2015: 12).

Bazı Roman gruplarında ise çok fazla rastlanmamakla birlikte, kız çocuklarına oranla erkek çocukları okumaları için aileleri tarafından destek verilmektedir. Eğitime devam etmeleri için ve yoksul öğrencilerin ailelerine bazı şartları yerine getirmeleri karşılığında verilen Şartlı Nakit Transferi yardımı yapılmaktadır ve Roman ailelerin çoğunluğu bu yardımdan yararlanmaktadır (Önen, 2011: 476).

Avrupa’da Roman çocukların ayrı sınıflarda okutulması gibi uygulamalar dikkat çekmektedir. Bazı ülkelerde bu durum uluslararası insan hakları kurumlarınca yaptırımli bir şekilde önlenerek bu ayrımcılığın önüne geçilmeye çalışılmıştır (Yanıkdağ, 2011: 79).

Çocukluğun erken dönemlerinde yoksulluğu derin bir şekilde yaşamış olan çocukların bu durum yetenek ve başarısını olumsuz yönde etkilemektedir (J. Duncan and Brooks-Gunn,

2003: 188)

2. 3. 2. 2. Barınma

Türkiye’deki yoksul kesimin büyük bir kısmı barınma sorunu yaşamaktadır ve bu durum yoksul çocuk üzerinde olumsuz etki meydana getirmektedir. Yoksul kesimin bulunduğu hanede “sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçevesi “gibi sorunlar mevcuttur. Yoksul halkın ikamet ettiği evlerde “izolasyondan dolayı ısınma sorunu” bulunmaktadır (Durgun, 2011: 149). Roman topluluğu da yoksul kesimin baş temsilcilerinden olduğu sebebiyle bu durumlarla daha çok Romanların evlerinde karşılaşmak mümkündür.

Romanların, tarih boyunca kendi kültür ve adetlerine göre barınma şekilleri geliştirmişlerdir. Yaşadıkları konutları genellikle kendileri derme çatma bir şekilde yaparlar ve bu konutlar yetersiz durumdadır (Aile ve Sos. Pol. Bakanlığı, 2016).

Evlerin, genellikle rutubetli, yetersiz ve eski eşyalı olması evlerin sağlıklı koşullara sahip olmasına sebebiyet vermektedir. Bu sağlıklı koşullardan en çok kadınlar ve en önemlisi de çocuklar son derece kötü bir şekilde etkilenmektedir ve bu çocuğun gelecek yaşantısına da tesir etmektedir. Bu evlerin sıkıntısı, içinde yaşayan kalabalık nüfustan çok yaşanan alanın dar olmasından kaynaklıdır. Bu sebeple çoğu hane bireyi ile daha çok bahçe, kapı önü gibi mekanlarda bir şeylerle uğraşır halde veya komşuları ile iletişim halinde olarak sıklıkla karşılaşmak mümkündür. Evin dışı olan bu mekanları adeta evin bir parçası olarak kullanmaktadırlar. Yaşanılan evle sokağın arasında bir sınırın olmamasının sebebi olarak, uzun yıllar boyunca konar-göçer şekilde yaşam sürmüş olmaları görülmektedir (Koptekin, 2017:127).

Türkiye’de yaşayan Romanların yaşadıkları sağlıklı ortamlar ve yerleşim yerleri TOKİ projeleri ile düzeltilmeye çalışılmaktadır. Bu doğrultuda gerçekleştirilecek sosyal ortamlarının daha yaşanılır hale getirilerek toplumun diğer bireylerinin de oturumuna açılmasına yönelik projeler ile; Romanların toplumla kaynaştırılması, topluma entegresinin hız kazanması, Romanlara yönelik önyargıların kırılması ile sosyal düzensizliğin giderilmesi amaçlanmaktadır. Fakat bu mekânsal iyileştirmelerin sonucunda, Romanların sahip olduğu yaşam tarzlarından ne derece uzaklaşacakları, bu konutlara geçildikten sonra çıkacak aidat, elektrik, su gibi masrafların düzenli bir şekilde ödenip ödenmeyeceği konusu akıllarda soru işareti bırakmaktadır (Yıldız, 2011: 48).

Roman konutlarının ve mahallelerinin elverişsiz oluşu sebebiyle buralara kentsel dönüşüm projeleri uygulanmak istenmektedir. Uygulanan kentsel dönüşüm alanları şehirden uzak bir yerde olması sebebiyle toplumdan uzaklaşmış ve istihdam sorunu yaşamalarına sebep olmuştur. Onların isteği genellikle tek katlı müstakil evlerde yaşamaktır ve icra ettikleri mesleğin, toplumsal yaşamlarının ve dayanışmalarının bu şekilde daha kolay gerçekleşeceğini savunmaktadırlar (Aile ve Sos. Pol. Bakanlığı, 2016).

2. 3. 2. 3. Sağlık

Sağlık hizmetleri konusunda yaşanan sorunlar, eğitim kadar ciddi seviyelerde değildir. Sağlık hizmetinde Romanlarca en iyi işletilen sistem yeşil kart sistemidir. Günümüzde bu sistem genel sağlık sigortasına evrilmiştir. Yeşil kart sistemi, sosyal güvencesi olmayan ve hane gelirinin asgari gelir altında olan Roman aileleri için faydalı bir uygulama olmuştur. Fakat verilen cihaz veya ilaçlardan alınan katkı payları Roman bireyi zorlamaktadır. Daha çok birinci derece sağlık kuruluşları olan sağlık ocaklarından memnun oldukları görülmektedir. İkinci derece sağlık kuruluşları olan devlet hastahanelerine gitmeleri durumunda memnuniyet azalmaktadır (Akkan vd., 2011: 73-74).

2010 yılında düzenlenen aile hakimliği ile birinci basamak sağlık hizmeti konusunda olumlu bir ilerleme sağlanmıştır. Fakat bu olumlu durum Roman mahallelerinde değişkenlik göstermektedir. Farkındalık düzeyleri bölgeden bölgeye değişirken sağlık okuryazarlığının düşük olması sağlık durumlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Aile ve Sos. Pol. Bakanlığı, 2016).

Sosyal hizmet kurumunda sağlık alanında olan engelli maaşı Roman bireylerce bilgi eksikliği nedeni ile çok fazla faydalanılamayan bir yardım türüdür. Engelli denince akla, görme, fiziksel veya zihinsel engel gelmektedir. Fakat kronik bir hastalık veya bir kanser sebebi ile çalışmamakta bir engel durumudur. Yoksul mahallelerde, akıl sağlığı ile ilgili meydana gelen sorunlarda, sağlık hizmetlerine erişimin ve kullanımının az olduğu dikkat çekmektedir (Chow vd., 2003: 792). Bu sebeple mahalle muhtarı tarafından bu tür yardımların iyice tanıtılması gerekmektedir (Akkan vd., 2011:76-78).

İnsan sağlığının korunması ve hastalık tedavilerinin kişinin cebindeki paraya zamanla daha çok bağlı hale gelmesi, Roman topluluğunu, yoksullukla mücadele noktasında zor durumda bırakmaktadır. Bunun yanında, gezici ve geçici tarım işçisi olanların,

geçimlerini atık madde toplayarak ve hamallık yaparak geçimlerini sağlayanların çalışma şartlarının sağlık ve güvenlik koşullarına uymaması sebebiyle tedavi edici sağlık hizmetlerinden daha çok koruyucu sağlık hizmetlerine ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu da bu işleri daha çok Roman topluluğunun yapması ve sağlık güvencelerinin olmaması ile yeniden bir sorun haline gelmektedir (Aşkın, 2012: 22).

2. 3. 2. 4. Erişim

Romanlar, birlikte yaşadıkları hiçbir toplumdan kendilerine ait ayrı bir toprak veya ayrı bir bayrak talebinde bulunmamışlardır. Tek istekleri, kendi kültürlerini, gelenek ve göreneklerini özgürce yaşayabilecekleri bir yaşam alanı olmuştur. Zaten böyle bir istekte bulunmaları için öncelikle kendilerine ait bir toprak parçası, bu toprak parçası üzerinde bir halk ve kendilerine ait otoriter güçleri bulunmaları gerekmektedir. (Yıldız, 2011: 41).

Romanlara karşı insanların gösterdiği önyargılar, onların içinde bulundukları yoksulluk ve sosyal dışlanma gibi problemleri daha şiddetli bir şekilde yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Sahip oldukları etnik kimlik özellikleri sebebiyle diğer yoksul kesimlerden daha fazla ayrımcılık problemi ile karşılaşmaktadırlar. İş imkânı, eğitim, barınma, sosyal güvenlik gibi temel haklara yeterince erişemeyen Roman bireyin bu sorunu geçmişten günümüze kadar gelmiş olan bir sorundur. Çoğunlukla ikamet ettikleri şehirlerin kenar mahalllerinde yaşayan Romanlar, yaşadıkları şehrin sahip olduğu sosyal ve kültürel imkânlara da yeterince erişim sağlayamamaktadır (Fırat ve İlhan, 2019: 265-266).

Sahip olunan etnik özellikler sebebi ile sınıfsal farklılıklar meydana gelebilmekte ve bu da toplum içerisinde tabakalaşmaya yol açmaktadır. Bu tabakalama durumu yaşamın her aşamasını etkilemektedir. İnsan yaşamının temel haklarından olan sağlık, barınma ve eğitim gibi konularda bu tabakalaşma kendini göstermektedir ve bu da eşitsizlikleri doğurmaktadır. Kültürel farklılıklar; ten rengi, ekonomik statü farklılıkları sınıf ayrımına yol açmakta ve meydana getirdiği eşitsizlikle beraber sahip olunan haklara erişimi de engellemektedir (Genç vd., 2015: 85).

Roman mahallelerini diğer kesimden ayıran en önemli özellik ve sorun, temizlik ve ulaşım hizmetidir. Bu hizmetlere erişim Roman bireyin, şehre olan erişimini kısıtlamakta ve yaşadıkları mekânda bulunan sorunları daha da arttırmaktadır. Otobüslerin bu mahallelere çıkmaması Roman topluluğunda doğal olarak birtakım sıkıntılara sebep olmaktadır. Otobüs hizmetine erişim için bulundukları semtlerden daha ileri yerlere

gitmek zorunda kalan Roman birey, ulaşım hizmetine erişememekten ve temizlik hizmetinin çok eksik ve yetersiz olduğundan şikâyet etmektedir (Akkan vd., 2011:79-61).

2. 3. 2. 5. Madde Bağımlılığı

Aile bireylerinin çocuklarıyla ilgilenmemeleri, yaşadıkları ekonomik sıkıntılar, şehirdeki hayat şartlarına uyumsuzluk ve eğitimsizlik gibi sorunların çocukları evin dışına ittiği görülmektedir. Bu çocuklar, korunmaya muhtaç çocuklar olarak karşımıza çıkmakta ve açlık, hastalık, suç işleme, tiner, bali, sigara ve uyuşturucu gibi maddeleri kullanma dahil her türlü tehlike arz eden kötü alışkanlıklara yönelmeleri kaçınılmazdır. Bu çocukların başta hırsızlık olmak üzere, her çeşit suça dahil oldukları bilinmektedir (Başkurt, 2003: 75).

Roman çocuklar, özellikle Roman mahallesinde yaşam sürenler etraflarındaki insanlarca madde bağımlılığı ve madde satışı yaygın olduğu için bu konuda bilgiye sahip olarak yetişmektedir. Bu durum sonucunda, bu çocukların ihmal edilmesi halinde gelecek yaşamları tehdit altında olmaya meyilli olacağı anlaşılmaktadır (Koptekin, 2017: 102)

Bağımlılık yapan maddelerin başında ilk olarak sigarayı gelmektedir. Sigara; çocuk, genç ve yaşlı gibi her yaştan insanın kullandığı, kullanımı normalleşmiş olan bir maddedir. Sigara, zarar açısından eroin ve alkol gibi diğer uyuşturucu maddelerle hemen hemen aynı özellikleri taşımaktadır. Fakat, halk arasında eroin ve alkol gibi uyuşturucu maddeler daha zararlı ve tehlikeli görülmektedir, sigara ise rahatlıkla kullanılmaktadır. Sigaradan sonra eroin, uyuşturucu olarak tanımlanan maddeler arasında en hızlı bağımlılık yapan tehlikeli bir maddedir. Bir veya iki kez kullanımdan sonra bireyi bağımlı haline getirmektedir. Gençler arasında kullanımı yaygın maddeler; esrar, eroin, kokain, ekstazy ve amfetamin gibi uyuşturucular, keyif verici haplar, tiner ve bali olarak sıralanmaktadır (Başkurt, 2003: 80).

İşsizlik, eğitime erişimde karşılaşılan engeller, içe kapalılık gibi nedenler Roman topluluğunda uyuşturucu satışı gibi yasa dışı işlere yönelimlerini arttırmakla beraber madde bağımlılığının da artışına sebep olmaktadır (Koptekin, 2017: 93).

2. 4. Dünyada ve Türkiye’de Romanlara Yönelik Politika ve Çalışmalar

Dünyada ve Türkiye’de Roman topluluğunun refahı ve kaynaştırılması adına yapılmış olan çalışmalar aşağıda yer almaktadır.

2. 4. 1. Dünyada Romanlara Yönelik Politika ve Çalışmalar

Uluslararası Roman politika hareketlerinin başlangıcı 1960'lara dayanırken 1990' lı yıllarda gelişmiştir. 1971'de ilk kez Dünya Roman Kongresi düzenlenmiştir ve burada Romca çoğul olarak “adam, insan, koca” anlamlarına gelen Roman ismi, genellikle çingene olarak anılan bu topluluğun Roman ismi ile anılması kabul edilmiştir (Özateşler, 2013: 14).

Bir dönem Fransa'da oturma izni olmadan kamplarda yaşayan Romanların kampları dağıtılmış ve Romanya'ya geri gönderilmesi kararı çıkarılmıştır. Bu kararın AB'de serbest dolaşım hakkını zedeleyeceği gündeme gelmiştir. Bu sebeple AB Komisyonu tarafından düzenlenen 1. ve 2. Roman Zirvesi'nin ardından AB'nin gündeminde yer almışlardır. AB ilerleme raporlarına aday ülkelerden Romanlar için bazı taleplerde bulunmaktadır. AB'ye üye devletler, kendi Roman azınlıkları ile sorunlar yaşadıkları için AB'nin aldığı bu karara önem göstermemişlerdir. Fakat buna karşın aday ülkeler bu konuya dikkat etmişler ve gerekli tedbirleri almış ve yatırımları yapmışlardır (Yanıkdağ, 2011: 79-80).

2010 ve 2011 yılları, Avrupa kurumlarının Romanların dışlanması sorununu ele almaya başlamasıyla olumlu gelişmelere adım atılmıştır. Avrupa Konseyinin Romanlara Yönelik Strazburg Deklarasyonu bu yönde somut önlemler almak adına gerekleri sağlamaktadır. AB Ulusal Roman Entegrasyon Stratejisi 2020 çerçevesinde Avrupa çapındaki Roman hakları aktivistlerin uzun zamandır istediği bir gelişmedir (Avr. Konseyi, 2012).

20 Ekim 2010 tarihinde, Avrupa Konseyi başkanlığında Avrupa Komisyonu'nun ve Türkiye ve Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) temsilcilerinin katılımıyla AB'de bulunan 11 milyon civarındaki Roman'ın geleceği üzerine kararlar alınmak amacıyla toplanılmıştır. Bu toplantı sonucunda Roman topluluğunun bir Avrupa sorunu olduğu ve çözülmesi zorunluluğu taşıyan bir sorun olduğu kararlaştırılmıştır (Yanıkdağ, 2011: 81).

İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI)

Komisyon 1993 senesinde kurulmuş ve 1995 yılında Komisyon'un yapısı güçlendirilmiştir. Komisyon genellikle ECRI (European Commission Against Racism and Intolerance) kısaltmasıyla kullanılmaktadır. Avrupa Konseyine üye devletlerin üyeliğinin bulunduğu komisyondur. Komisyon, ayrımcılığın önüne geçmek amacıyla

hükümetlere yönelik olarak farklı konularda uygulamalara dair genel yorumlarda bulunmaktadır (www.ihop.org.tr).

Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu, 1998 yılında çeşitli Roman/Çingene topluluklarının diğer toplum ve bireylerce bilinmek istedikleri grup isminin resmi isim olarak kabulünü üye ülke hükümetlerine tavsiye etmiştir. Uluslararası Roman Birliği (International Romani Union) de farklı Çingene grupları için Roman isminin kullanılmasını önermiştir. Bunun sonucunda, farklı ülkelerde farklı isimlerle adlandırılabilen göçebe ve yerleşik toplulukların tümü için Roman terimi kullanılmasına karar verilmiştir (Özateşler, 2013: 14-15).

1998'de Strasburg'da toplanan komisyon, Roman topluluğunun kendileri dışındaki toplumlarca uğratıldığı önyargılar, ırkçılık ve hoşgörüsüzlükle birlikte temel haklara ulaşmada sorun yaşadıklarına, ayrımcılık ve bunun sonucunda dışlanmaya büyük oranda maruz kaldıklarına dikkat çekmiştir. Üye devletlere tavsiyelerde bulunan ECRI'nın tavsiyelerinden birkaçı şunlardır;

Roman topluluklarının resmi dilde kullanılması kararlaştırılan isminin ilgili topluluğun tanınmak istediği ismin o isim olmasını temin etmek,

Romanları mağdur eden ırkçılık ve hoşgörüsüz yaklaşımları dikkate alarak ulusal ceza hukuku, idari hukuk ve medeni hukukta ırkçılık, yabancı düşmanlığı gibi konularda açık bir şekilde ve doğrudan karşı çıkan hükümlerin yer alması için gerekli tedbirlerin alınmasını isteyen 1 No'lu ECRI Genel Politika Tavsiye Kararı içeriğinin etkili olarak yerine getirilmesine öncelik vermek,

Kamu görevlilerinin görevlerini yaptıkları sırada ayrımcılık yapmaları halini kanunsuzluk olarak tanımlamak

Yasal yollara başvurmak isteyen ayrımcılık mağduru Romanların uygun düşen bir adli yardımdan yararlanmasına destek vermek,

Romanların haklarının ihlali ile ilgili davalarda adli kurumların görevlerini tam olarak yerine getirmelerini sağlamak

Romanlara karşı işlenen herhangi bir suçun cezasız kalmasını engellemek

Polis ve yerel makamların Romanlar ile olan diyaloglarda bulunmasına yönelik uygulamaları düzenlemek

Medyada yer alan Romanlar ile ilgili olayların Roman kimliği üzerinden aktarılmamasını sağlamak

Romanların sahip oldukları haklar ve bu hakların kullanılması konusunda bilgilendirilmelerini ve hukukî işlerin işleyişiyle ilgili eğitilmelerini sağlamak Roman çocuklara yönelik eğitim alanında yapılan ayrımcılığa karşı mücadele etmek ve eğitim hakkından etkin bir şekilde yararlanmasını sağlamak Okulların ders programları kapsamında Romanların tarih ve kültürüne ilişkin bilgilerin verilmesini sağlamak ve öğretmenlere yönelik eğitim programları düzenlemek (ECRI, 1998: 4).

Komisyon 2000 yılında “Herkes Farklı, Herkes Eşit” başlığı altında Irkçılığa Karşı Avrupa Konferansı düzenlemiştir. Konferansta uluslararası, ulusalüstü, ulusal ve bölgesel düzeyde ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadele etmek amacıyla politikalar ve uygulamalar düzenlemiştir. 2001 yılında yayınlanan raporda Romanların uğradığı ırkçı, ayrımcı ve önyargılı tutumlara maruz kaldığı ve bunun sonucunda şiddet eğiliminin ortaya çıktığına değinilmiştir. Bu konuda Avrupa Konseyi üyesi devletlere bir kitapçık basılarak dağıtılmıştır. Kitapçıkta Romanların güçlendirilmesi, eğitim ve gençlik, polis ve adalet olarak üç konuya değinilmiştir. Bunun devamındaki yıllarda da yayınlanan raporlarda Romanlar adına aynı konulara değinilmiş ve uymayan devletlere tavsiyelerde bulunulmuştur (Yanıkdağ, 2011: 99-103).

Avrupa Güvenlik İş Birliği Teşkilatı (AGİT) Bölgesinde Romanların ve Sintilerin Durumlarının İyileştirilmesi İçin Harekât Planı

Katılımcı devletlere Roman azınlığının sorunlarından başı çeken; eğitim, istihdam, ayrımcılık ve sağlık konularında tavsiyeler verilmektedir.

2. 4. 2. Türkiye'de Romanlara Yönelik Politika ve Çalışmalar

Lozan Antlaşmasının “Siyasi Hükümler” başlığını taşıyan birinci bölümünün üçüncü kesiminde “Azınlıkların Korunması” başlığı yer almakta ve bu Türkiye’de bulunan azınlıklara gösterilecek olan tutumun hukikî çerçevesini belirlemektedir. Buradaki azınlıklardan kasıt gayrimüslim olan gruplardır. Bu azınlıkların içinde Roman, Kürt, Aleviler ve diğer azınlıklar yer almamaktadır ve onları vatandaş olarak kabul etmektedir. Bu sebeple Romanlar hukukî açıdan azınlık olarak görülmemektedir. Türkiye, azınlıklar adına uluslararası hiç bir sözleşmede yer almamış ve Avrupa azınlık hakları rejimine dahil olmamıştır. Bu da ilerleme raporlarında karşımıza çıkan bir husustur (Yanıkdağ, 2011: 104-105).

Türkiye’de Romanlara yönelik dışlayıcı ve ayrımcı düzenlemelerin başında 14 Haziran 1934 tarihinde yürürlüğe giren ‘İskân Kanunu’ gelmektedir. Bu kanunun 4. maddesi, yaklaşık 70 yıl boyunca ‘Romanlara yönelik kuşkun, nefretin ve düşmanlığın açık bir göstergesi’ olarak dikkat çekmiştir. Kanunun 4. maddesi şu hükmü içermektedir: “Türk kültürüne bağlı olmayanlar, anarşistler, göçebe Romanlar, casuslar ve ülke dışına çıkartılmış olanlar, Türkiye’de ‘muhacir’ göçmen olarak kabul edilemezler” (t24.com.tr, 2010).

Türkiye’de Roman sorunu ve Roman çalıştayını aşağıda incelenmiştir.

2. 4. 2. 1. İlerleme Raporlarında ve Irkçılık ve Hoşgörüsüzlük Avrupa Komisyonu Raporları Işığında Türkiye’de Roman Sorunu

İlerleme Raporlarında Roman Sorunu

2001 yılı ilerleme raporunda, Romanları temsil eden kültürel derneklerin çabalarıyla olumlu yönde ilerlemeler olduğundan bahsedilmektedir. 2000 yılında Kültür Bakanlığı’nca yayımlanan Romanlar hakkında olumsuz ifadeler barındıran kitap yine Kültür Bakanlığı tarafından toplanarak satışı yasaklanmıştır. Aynı şekilde Milli Eğitim Bakanlığı’nca yayınlanan sözlüklerde Romanları küçük düşürecek kelimelerin kullanılmaması adına 5 Ekim 2001 yılında bir genelge hazırlanmıştır. Fakat 1934 tarihli İskan Kanunu’nu göçebe olarak kabul edilen Roman topluluğuna uygulanmakta ve hala Türkiye’de göçmen olarak kabul edilmediklerine dikkat çekilmektedir (Avr. Toplulukları Komisyonu, 2001: 29)

2002 yılında yayınlanan ilerleme raporunda, 2001 yılındaki konulara ek olarak, Romanlara yönelik önyargı bulunduğu ve mevcut düzenlemelerin yeterli olmadığı belirtilmiştir (Avr. Toplulukları Komisyonu, 2002: 33)

2003 yılı ilerleme raporunda azınlık hakları ve azınlıkların korunması raporunda göçmen Romanların Türkiye’ye alınmaması durumuna dikkat çekilmiştir (Avr. Toplulukları Komisyonu, 2003: 34).

2004 yılı raporunda bu durumda düzeltilmeye gidilmiş, varandaşlık başvurusunda bulunanlarda Roman olmama şartı kaldırılmıştır (Avr. Toplulukları Komisyonu, 2004: 41).

2005 yılı ilerleme raporunda Roman kökenli olanların Türkiye’ye göçmen olarak girme yasağının hala devam ettiği ve Romanların istihdam, eğitim, sağlık ve barınma konusunda sorunlarla karşılaştıkları belirtilmiştir. Son iki yılda Türkiye’de Roman hakları savunma dernekleri kurulmuş olup İstanbul Bilgi Üniversitesi Türkiye’de bulunan Roman kökenlilerin kesin sayısını saptamak ve yaşadıkları yerleri tespit etmek ve bununla birlikte sorunlarını daha net tanımlamak amacı ile araştırma başlatmıştır (Avr. Toplulukları Komisyonu, 2005: 42)

2006 yılı raporunda İskan Kanunu’nda bulunan Romanlara dair ayrımcı hükümler kaldırılmıştır. Bilgi Üniversitesi araştırması sonucunda Türkiye’de Roman nüfusunun yaklaşık olarak 2 milyon olduğu belirtilmiştir. Kentsel dönüşüm projeleri Roman topluluklarını yerlerinden ayırmaya sebebiyet vermektedir (Avr. Toplulukları Komisyonu, 2006:21).

2007 yılı ilerleme raporunda, Romanlar aleyhinde ve özellikle de iadeleri hakkında ayrımcı hükümler içeren Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun’da değişiklik yapılmamıştır. Türkiye, 2005-2015 Çingeneleleri Kapsama On Yılı’na katılım sağlamamıştır. Bakanlar Kurulu’nun Nisan 2006’da aldığı kararın yanında “yıpranan kentsel alanları” içeren bir kentsel dönüşüm projesi uygulanmaktadır. Özellikle İstanbul’da olmak üzere, Roman mahalleleri kaldırılmıştır. İstanbul belediyeleri Romanlara kalacak yer, diğer ihtiyaçları konusunda sosyal ve ekonomik hizmetlerin verilmesi konusunda herhangi bir hizmette bulunmamıştır (Avr. Toplulukları Komisyonu, 2007: 22).

2009 yılı ilerleme raporunda, önceki yıllarda belirtilen sorunlara çözümler getirilmediği anlaşılmıştır. Türkiye’ye gelen Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri ziyaretinin sonunda, tarihi Sulukule’de yaşam standartlarının yükseltilmesi adına Türk makamları tarafından gösterilen çabaya dikkat çekmiştir. Fakat, İnsan Hakları Komiseri, Avrupa Konseyi insan hakları standartlarının aksine, aileler için bir barınma alanı oluşturulmadan yapılan bazı tahliyeler sebebiyle Romanların başka mekanlara taşınması sürecine dair endişelerini dile getirmiştir (Avr. Toplulukları Komisyonu, 2009: 29).

İrkçılık ve Hoşgörüsüzlük Avrupa Komisyonu (ECRI) Raporları Işığında Türkiye’de Roman Sorunu

Komisyonun 2000 yılında hazırladığı Türkiye raporuna göre, Roman kültürüne dair bilimsizliğin olduğu gözlemlenmiştir. Yetkililer, kendilerine ayrımcılık yapıldığı hakkında bir şikayet gelmediğini savunurken, ECRI’ nin yapmış olduğu araştırma sonucunda Romanların eğitim ve istihdam alanlarında ciddi problemler yaşadıklarına, konut konusunda ve polisle olan ilişkilerinde sorunlar olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu sebeple ECRI kurulu Romanlar’a yönelik ırkçılık ve hoşgörüsüzlükle mücadele konulu 3 Numaralı Genel Politika Tavsiyesi’ne Türk yetkililerin dikkatini çekmesi önemle belirtilmektedir. Roman birliği mensupları ile iletişime geçip sorunlarının tespit edilmesi ve çözüme kavuşturulması gerekliliği vurgulanmıştır (ECRI, 2000: 11)

2. 4. 2. 2. Roman Çalıştayı

2004 yılında Dernekler Kanunu’daki yasaklı isimlerin kaldırılması düzenlemesinden sonra bu isimler kullanılmaya başlanmış ve farklı toplumsal gruplarla birlikte Romanlar da kendi isimleriyle dernek kurma hakkına sahip olmuşlardır. Dernekleşmenin yaygın hale gelmesiyle Romanların sorunları daha görünür olmuş, bunun sonuçlarından biri olarak, 10 Aralık 2009’da 36 ilden 5 federasyon ve 80 dernekten 120 temsilcinin katılımıyla Roman Çalıştayı gerçekleşmiştir. Çalıştay sonrasında hükümet tarafından yayınlanan raporda Romanların yaşadığı sorunlar ve Roman örgütlerinin talepleri dile getirilmiştir (Akgül, 2010: 216).

Roman Çalıştayı’nın en önemli özelliği, Roman temsilcileri ve Hükümet ile birlikte Roman sorunlarının ilk kez görüşüldüğü ortak bir platform olmasıdır. Çalıştayda “Toplumsal Önyargı” başlığı altında katılımcıların çeşitli ayrımcılıklara maruz kaldığı örneklerle aktarılmıştır. Bu durumun iyileştirilmesi için eğitimcilere önemli görevlerin düştüğü belirtilmiştir. Eğitim konusunda yaşanan sorunların temelinde çocukların hem çalışıp, hem okuması yatmaktadır. İşsizlik ve meslek eğitimi kapsamında ise geleneksel olarak kendi mesleklerini yapmaya devam eden Romanlar yerleşik hayata geçilmesi ve teknolojinin de gelişmesi ile bu mesleklerinin icrasını devam ettirememişlerdir. Bu sebeple alınan mesleki eğitim Roman istihdamının çözümünde büyük rol oynayacaktır (Yanıkdağ, 2011: 114-115).

Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan çalıştayda Romanlar için yeni konutlar yapılacağını ve bu yerleşim yerlerinde okul, sosyal donatı alanlarının ve alışveriş için yerler ayrılacağını vurgulamıştır. Bunları peşinatsız ayda 100-120 lira taksitle 20 yıl gibi vade ile verileceğini, yoksulluğun ve eğitimsizliğin bitireleceğini devletin kadrolarında

Roman vatandaşlara yer verileceğini belirtmiştir. Çalıştayın sonunda yayınlanan bildiride, “Romanlara yönelik ayrımcılığın suç sayılması için kanun değişikliği, cuma hutbelerinde Romanların işlenmesi, üniversitelerde Roman Enstitüleri kurulması, uyuşturucu gibi alışkanlıkların önlenmesi için bilinçlendirme çalışması yapılması” gibi önerilerde bulunulmuştur (SİROMA, 2016: 8)

2. 5. Roman Çocuk Yoksulluğu Konusunda Son 15 Yılda Yapılmış Çalışmalar

Türk ve yabancı literatürdeki son 15 yıl içersinde gerçekleştirilmiş olan; Roman çocuk yoksulluğu ve çocuk yoksulluğu konulu tez ve makale çalışmaları aşağıda incelenmiştir.

2004 yılında Akgün tarafından gerçekleştirilen, İlköğretim Sekizinci Sınıfta Öğrenim Görnekte Olan Roman Çocukların Bir Üst Öğrenime Devam Etmelerini Etkileyen Faktörler (Antalya Zeytinköy Örneği) adlı yüksek lisans çalışmasına ulaşılmıştır. Çalışmada, ilköğretim sekizinci sınıfta okuyan öğrencilerin bir sonraki sınıfa devam etme durumlarını etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırmada 80 Roman çocuğa 26 maddeden oluşan anket soruları yöneltilmiş ve bu sorular nicel veri analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, çocukların eğitime ve bir sonraki sınıfa devam etmek adına olan görüşleri olumlu olduğu ancak bir üst sınıfa devam etme konusundaki durumlarında ailelerinin görüş ve tutumları etkili olduğu anlaşılmıştır.

Öztürk’ün 2008 yılında gerçekleştirdiği, Kentteki Çocuk Yoksulluğu: Keçiören Örneği adlı yüksek lisans tez çalışmasına ulaşılmıştır. Araştırmanın amacı kentteki çocuk yoksulluğunun temel çocuk hakları olan; yaşama, sağlık, beslenme, eğitim ve korunma hakkı yönünden incelenmesidir. Araştırmada betimsel araştırma yöntemi kullanılmış ve T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’ndan sosyal yardım alan 137 anne ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, araştırma sahası olan Keçiören’de bulunan çocukların temel haklarından olan; yaşama, sağlık ve beslenme haklarının gerçekleşmesi hususunda önemli sorunlar yaşadığı anlaşılmıştır.

2008 yılında Suntekin tarafından gerçekleştirilmiş olan Roman Çocukların Gözüyle Ailelerin İşlevselliği: Tarlabası Örneği adlı yüksek lisans tez çalışmasına ulaşılmıştır. Çalışmada, Roman çocukların ailelerinin çocuklara olan yaklaşım ve sağladıkları katkının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 44 Roman çocuk ile görüşülmüş ve veriler SPSS analiz programı ile değerlendirilmiştir. Analiz ve değerlendirilmeler

sonucunda, ailelerin çocuklara olan yaklaşımları ve çocuklara olan katkılarının sağlıklı olduğu anlaşılmıştır.

Barbaros ve Yeni Sahra Roman Çocuklarının Okullaşma Süreci: Ebeveyn Görüşleri adlı yüksek lisans tez çalışması 2013 yılında Kabaklı tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma, Roman bireyin eğitim ve okullaşmaya olan görüşlerini incelemek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma yöntemi, 3 yıllık doğrudan katılımcı gözlem yöntemi ile alan araştırması ile 20 Roman kadınla derinlemesine görüşme şeklinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda; içinde bulunulan ekonomik durum, ailenin çocukların eğitimle ilgili düşüncelerinde etkili olduğu, çocukların ilk kademe eğitimlere kaydının gerçekleştirildiği fakat sonraki kademelere gitme konusunun çocukların isteklerine bırakıldığı ve bunun sonucunda da lise öğretimine devam etmemeyi tercih ettikleri anlaşılmıştır.

Koptekin'in 2013 yılında gerçekleştirdiği Roman Çocukların Kendi Kimliklerini Tanımlama Biçimleri: İzmir Tepecik Örneği adlı yüksek lisans tez çalışmasına ulaşılmıştır. Çalışma, Roman çocukların kendilerini nasıl tanımladıklarını kendileri gibi Roman olmayanlarla nasıl iletişim kurduklarını ve içinde bulundukları yoksul durumla nasıl mücadele ettiklerini incelemek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Bu düşünceden hareketle 8-15 yaş arası 24 çocuk ile görüşmeler gerçekleştirilerek nitel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, çocukların bulunduğu ortamdaki Roman topluluğunu Roman, Gaco ve Kürtler olarak 3 kısma ayırdıkları bunun beraberinde bu çocukların kendilerini tanımlama biçimlerinin sahip oldukları etnik özellikler ve sınıfsal farklılıklar sebebi ile değişkenlik gösterdiği anlaşılmıştır.

2016 yılında Gün tarafından gerçekleştirilmiş olan Etnikleşen Yoksulluk: Çingeneler\Romanlar Örneği adlı yüksek lisans tez çalışmasında, yoksulluğun belli başlı etnik özelliklere sahip olan Roman toplumu üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma 13 katılımcıdan oluşan yorumlayıcı bir şekilde nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, etnik özellikler ve yoksulluk arasında sıkı bir bağ olduğu anlaşılmıştır. Sahip olunan etnik özelliklerle damgalanma ve dışlanma gibi sosyal sorunlar yaşanmaktadır. Bundan hareketle Romanların sahip oldukları etnik özelliklerin yoksul olmalarına sebep olduğu anlaşılmıştır.

Opçin'in 2018 yılında gerçekleştirdiği yüksek lisans tez çalışması olan Tek Ebeveynli Ailelerde Çocuk Yoksulluğu: Tekirdağ İli Alan Çalışması adlı çalışmaya ulaşılmıştır.

Çalışmanın amacı, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocuk yoksulların sorunlarını tespit etmektir. Araştırma, yarı yapılandırılmış soru formu ile gerçekleştirilene derinlemesine görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Genel amaç ise tek ebeveynli aileler özelinde bütün yoksul çocuklara ulaşmak ve bu konuda oluşturulacak politikalara önayak olmaktır.

Tekdemir (2019) tarafından gerçekleştirilen, Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu ve Çocuk Yoksulluğu Belirleyicilerinin AB Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Analizi adlı çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmada, Türkiye’de mevcut bulunan çocuk yoksulluğu olgusu ile AB ülkelerinde bulunan çocuk yoksulluğunu incelemek, sosyal transferler öncesi ve sonrası çocuk yoksulluğu üzerinde anlamlı bir etkisi olup olmadığının tespiti ve bu etkinin yönünün ve boyutunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, Avrupa bölgesindeki ülkeler Dünya Bankası 10 yıllık verileri esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma ampirik araştırma özelliği taşımaktadır. Araştırmanın sonucunda, çocuk yoksulluğu ile mücadele için özellikle eğitim ve iş gücü piyasasına odaklanılarak çocuklardaki yoksulluk sorununun azalacağı anlaşılmıştır.

2005 yılında Levinson tarafından hazırlanan Kültürel Kimlik Oluşumunda ve Bakımında Oyunların Rolü: Çingene Çocukları Ev ve Okul Bağlamlarında (The Role of Play in the Formation and Maintenance of Cultural Identity: Gypsy Children in Home and School Contexts) adlı makaleye ulaşılmıştır. Üç buçuk yıllık etnografik bir çalışmanın verileri kullanılarak, İngilter’de bulunan çingenelerin yönelimini araştırmak ve bunun yanında çocukların oyunla olan ilişkisini farklı bir kimlik olan Çingeneler üzerinden incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda okul ortamındaki çingene çocukların oyun oynarken farklı bir tavırda olduğu, oyun oynamaları sırasında öğretmenlerin ve çocukların bu durumdan tedirgin oldukları ve bununla beraber, diğer çocukların çingene çocuklardan uzak durdukları anlaşılmıştır.

Cvorovic, Rushton ve Tenjevic tarafından 2008 yılında yapılan 222 Sırp Romanı (Çingene) Kadınlarda Anne IQ ve Çocuk Ölümleri (Maternal IQ And Child Mortality İn 222 Serbian Roma (Gypsy) Women) adlı makale çalışmasına ulaşılmıştır. Çalışmada, 222 Sırp Roman’da IQ ve ölüm arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Araştırma sosyal yardım ve çocuk yardımı alan yaşları 16-72 arasında değişkenlik gösteren toplam 222 Roman kadın katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Ölüm nedeni ile annelerin %36’sı sebebini bilmediklerini, %36’sının çocuklarını cadılar tarafından boğulduğunu ve kalan %28’lik dilimdekilerin çocuk ölüm sebepleri ise boğulma veya hastalık nedeni ile gerçekleşmiştir.

Katılımcılara, her biri bir kısmı eksik olan ve şematik bulmacalardan oluşan katılımcıların çeşitli seçeneklerden tanımaya çalıştığı IQ testleri verilmiştir. IQ testleri ile birlikte, annenin evlenme yaşı, doğum sayısı, çocuk sayısı, ölen çocuk sayısı gibi sorular da yöneltilmiştir. Anne IQ'sunun çocuk ölüm oranını diğerlerinden daha iyi tahmin ettiğini bulduk. Araştırma sonucunda, anne IQ'sunun çocuk ölüm oranını diğerlerinden daha çok etkilediği anlaşılmıştır.

Foster ve Norton'un 2012 yılında gerçekleştirmiş oldukları İngiltere'de Çingene, Romanlar, Gezgin Çocuklar ve Gençler İçin Eğitim Eşitliği (Educational Equality for Gypsy, Roma and Traveller Children and Young People in the UK) adlı makaleye ulaşılmıştır. Çalışma, Roman\Çingene topluluğunun İngiltere'de eğitim hakkı açısından diğer topluluklar gibi eşit bir muamele görme durumunu araştırmak üzere gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda Roman çocuklarının eğitim hakkı doğrultusunda ayrımcılığa uğradıkları ve eşit bir muamele görmedikleri anlaşılmıştır.

Myers, McGhee ve Bhopal'ın 2010 yılına yapmış oldukları Dönüm Noktasında: Çingene ve Gezgin Ebeveynlerin Eğitim, Koruma ve Sosyal Değişim (At The Crossroads: Gypsy And Traveller Parents' Perceptions Of Education, Protection And Social Change) adlı makale çalışmasına ulaşılmıştır. Çalışma 2007 yılında gerçekleştirilmiş Güney Kıyı ilçesinde gezgin hizmetlerini inceleyen pilot bir çalışmaya dayanmaktadır. Bu bağlamda, öğretim görevlisi, saha görevlisi ve gezgin hizmetler başkanı dahil olmak üzere 10 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, Çingene ve gezgin genç insanların güvenlik, koruma ve riskten kaçınma yollarının önemli olduğu ve daha fazla araştırma yapılmasının gerekliliği anlaşılmıştır.

3. BÖLÜM: ROMAN ÇOCUKLARININ YOKSULLUĞU: KOCAELİ TAVŞANTEPE MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Kocaeli, 1960’larda hızlı bir şekilde sanayi sürecine girerek göç almaya başlamıştır. 1960-19680’li yıllarda tarım ve hizmet sektörünün yerini almasıyla bugün imalat sanayisi alanında İstanbul’dan sonra 2. sırada gelmektedir (Bayraktutan ve Akatay, 2012:10). Kocaeli ili, en fazla net göç alan illerin başındadır. 1980-1990 yılları arasında, Kocaeli en çok göç alan illerin ilk sırasında yer almış olsa da 1999 yılında gerçekleşen Marmara Depremi sebebiyle bu göçlerde düşüş yaşanmış ve 1.likteki yerini İstanbul’a bırakmıştır (Çelik, 2007: 98).

Kocaeli’de bulunan Roman halk daha çok İzmit, Kandıra, Derince ve Körfez ilçelerinde ikamet etmektedir. Araştırma alanı olan İzmit ilçesinde 5 mahalle Roman mahallesi olarak bilinmekte ve öne çıkmaktadır. Bu mahallelerden; Serdar, Yenidoğan, Gültepe, 28 Haziran ve Tavşantepe mahalleleri ön plandaki mahallelerdir (Uğurlu, 2013: 87).

Tavşantepe Mahallesi’nde belediye tarafından şehir düzenlemesi kapsamında kentsel dönüşüm çalışması yapılmaktadır. Mahallenin bir kısmında bu çalışma gerçekleştirilmiş olsa da araştırmanın gerçekleştirildiği diğer alanda da kentsel dönüşüm çalışması ilerleyen dönemlerde gerçekleştirilecektir.

Ortalama gelir düzeyinin şehirdeki diğer Roman mahalleleriyle yakın olan Tavşantepe’de TOKİ konutları inşa edilmekte ve Roman mahallesinin düzensizliği ve civar çevrelerden gelen olumsuz yorumlar sebebi ile bu mahalleler ehlileştirilmeye çalışılmaktadır. Demirciler olarak da bilinen mahalleli arasında işsizler bulunduğu kadar sosyal güvenliğe sahip işlerde çalışanlar da bulunmaktadır. Okul ve işyeri servisi şoförlüğünün yaygın bir meslek olduğu yol kenarlarındaki servis araçlarından alenen anlaşılmaktadır (Uğurlu ve Duru, 2011: 3).

Tavşantepe mahallesinde genel olarak Romanya’dan göç etmiş Alevi Roman kesim bulunmaktadır. Kendilerini Çingene olarak kabul etmemekle birlikte Roman kimliğini benimsemişlerdir. Onlara göre, çingene olanlar daha aşağı kesimdir. Çoğunluk servis işi ile uğraşmakta, okul ve iş yerlerinin servis hizmetlerini icra etmektedirler (Uğurlu, 2013: 88).

3. 1. Araştırmanın Amacı

Bazı etnik gruplar, sahip oldukları dezavantajlı özellikleri sebebi ile ekonomik açıdan olumsuz şartlar altında yaşamaktadır. İstihdam edilirken etnik özelliklerinin ön planda olması onları istihdam edilebilirlik konusunda geri plana çekmektedir. Bu grupta yer alan Romanlar, yoksulluğu üzerlerinde taşıyan dezavantajlı bir gruptur. Bu Roman topluluğunun içinde yer alan aileler ve çocukları çok fazla dışlanmaya maruz kalmaktadır. Bu dışlanmadan en çok etkilenen grup ise tabi ki korunmaya ve gelişime muhtaç olan çocuklar olmaktadır. Bu dışlanma sonucunda oluşan istihdam edilememe durumu aileyi ekonomik imkânsızlıklara sürüklemekte ve bundan en fazla çocuklar etkilenmektedir. Son yıllarda çocuk yoksulluğu kavramının, başlı başına araştırılması gereken bir konu olduğu anlaşılmış ve aile içi yoksulluğundan farklı olarak incelenmeye başlanmıştır. Gelişim çağlarında, yeterli beslenmeyen, gerekli gıda takviyesini alamayan, iyi bir eğitimden mahrum kalan çocuk gelişimini tamamlayamadan gençlik ve ebeveynlik bölümüne geçmektedir. Eğitimsiz ebeveynler haline gelmekte ve yine yeterli eğitimi alamayan çocuklar yetiştirmektedirler. Bu kısır döngü halinde devam etmektedir. Bu düşünceden hareketle bu çalışmanın amacı; Kocaeli\İzmit ilçesinde bulunan Tavşantepe mahallesinde Roman kesiminin yaşadığı alanda çocuk yoksulluğunun nedenlerini ve bu nedenlerin getirdiği sonuçları incelemek ve bunun neticesinde de çocukların maruz kaldığı yoksul hayatı ve imkânsızlıkları irdelemektir.

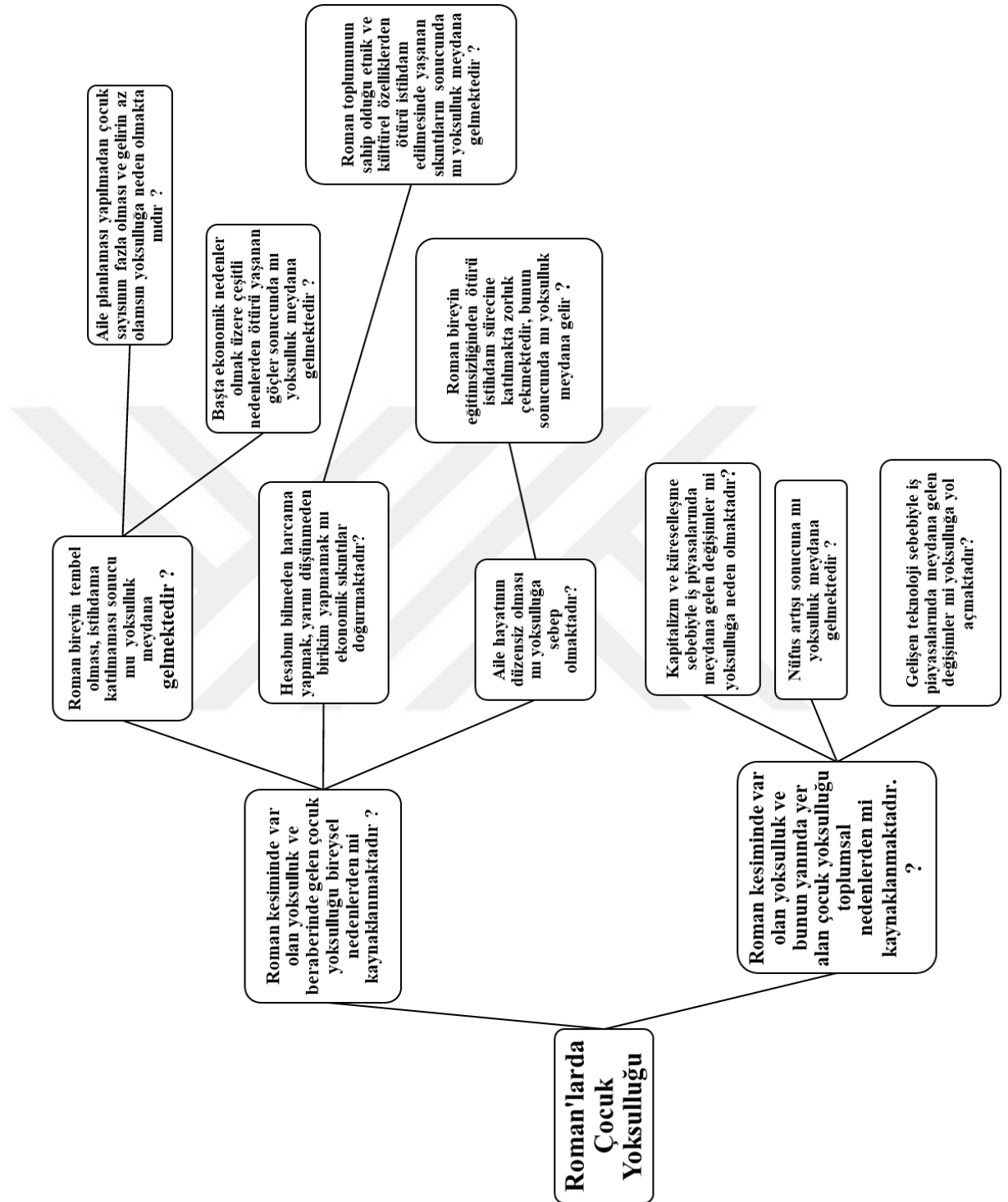
Çalışmanın amacı şu sorular eşliğinde gerçekleştirilmiştir;

Araştırmanın ana soruları;

1. Romanlarda çocuk yoksulluğu bireysel nedenlerden mi kaynaklanmaktadır?
2. Romanlarda çocuk yoksulluğu toplumsal nedenlerden mi kaynaklanmaktadır?

Araştırmanın alt temaları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (Şekil 2).

Şekil 2: Araştırmanın Soruları

Yukarıdaki şekilde mevcut bulunan sorular, araştırmanın sorularını oluşturmaktadır ve araştırmada bu sorulara cevap aranmıştır. Yapılan mülakatların temaları buradaki sorulardan oluşturulmuş ve incelenmiştir (Şekil 2).

3. 2 Araştırmanın Önemi

Çocuk yoksulluğu literatürde seyrek rastlanan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk kavramının başlı başına bir kavram haline gelmesi ve yoksulluğunun çocuklar üzerindeki etkisinin geç fark edilmiş olması bu durumun sebepleri arasında yer almaktadır. Roman (Çingene) meselesi ise son yıllarda Roman derneklerinin kurulmasıyla ve bu alanda politikalar düzenlenmesiyle dikkat çekmeye başlamış ve bu kültürdeki insanların dışlanmışlıklarını ortadan kaldırmak ve varlıklarını normalleştirmek adına birtakım çalışmalarda bulunulmuştur. Etnik bir grup olan Romanlar'da çocuk yoksulluğu üzerine Türk literatüründe yeterince çalışma ve araştırma yapılmamıştır. Bu durumdan hareketle çalışmanın önemi; çocuk yoksulluğunun etnik bir grup üzerinde incelenmesi ve burada mevcut bulunan çocuk yoksulluğunun varlığının nedeninin somut bir hale getirilmesidir. Bu sebeple, çalışmanın sosyal bilimler literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. 3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bir araştırmaya sürecinde, araştırma problemine uyan araştırma yönteminin seçilmesinin ardından, araştırmanın evreninin ve buna uygun olan örnekleminin belirlenmesi gelmektedir. Araştırma evreni; araştırılan konunun sahip olduğu özelliklerdeki elemanların tümünün bulunduğu yapıdır (Özen ve Gül, 2007: 395). Araştırmanın evreni Kocaeli ili, İzmit ilçesi, Tavşantepe mahallesinde bulunan Roman kesimini içermektedir. Örneklemin seçiminde ölçüt örneklem yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklem yöntemi; önceden belirlenmiş birtakım ölçütleri sağlayan durumların araştırılması yöntemidir. Bu ölçütler araştırmacı tarafından belirlenebilmekle beraber, daha önceden hazırlanmış ölçütler de kullanılmaktadır (Baltacı, 2018: 254). Bundan hareketle, çocuk yoksulluğunun araştırılması için yapılan saha çalışmasında, Tavşantepe Mahallesi evreni içinde örneklem seçilmesi amacıyla okula giden veya okul çağında olan çocuğu bulunan Roman aileler seçilmiştir.

Mahallede bulunan Roman çocukların aileleri ile görüşülmüştür. Ailelerin okul çağında olan çocuklarının olmasına dikkat edilmiştir ve 7-18 yaş arası çocuklu ailelerle yapılan görüşmeler dikkate alınmıştır. Görüşülecek kişilerle, araştırma sahası keşfi ve gözlemi sırasında kapılarının önlerinde birtakım işlerle uğraşan kişilerle özellikle hane reisleriyle ve mahalle muhtarı azası ve aynı zamanda mahallede bulunan Romanların ağabeyi olarak da bilinen emekli öğretmen Ali Hoca'nın aracılığı ile de görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada görgü tanığı olan Ali Hoca'nın görüşlerinden faydalanılmıştır. Ali Hoca ile mahalle hakkında bilgi almak adına mahalle muhtarı ile yapılan görüşmede tanışılmıştır. Öğretmen emeklisi olan Ali Hoca, Roman mahallesinde güvenilir bir ağabey olarak tanınmakta ve buradaki Roman mahalleli tarafından çok sevilmektedir.

3. 4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma nitel araştırma özelliği taşımakta olup, 15 kişi üzerinde bir saha çalışmasıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, olayı doğal ortamı çerçevesinde inceleyen bir araştırma çeşididir (İlgar ve Coşkun İlgar 2013;199). Nitel araştırma yapan araştırmacılar; insanların yaşamışlıklarını nasıl yorumladıklarıyla, dünyalarına bu yönde ne kattıklarıyla yaşamış oldukları, deneyimledikleri olaylara ne anlamlar yüklediklerine bakmaktadır (Merriam Çev.Turan, 2015;14). Yapılan saha çalışmasında yarı biçimsel mülakat yönteminden faydalanılmıştır. Açık uçlu sorular sorulmuştur. Biçimsel mülakat, önceden belirlenmiş sorulardan oluşan mülakatlardır. Yarı biçimsel mülakat yöntemi ise, duruma göre belirlenen kaba taslak bir biçime sahiptir (Erbaş, 2018; 25).

Saha çalışması, öncelikli olarak İzmit Belediyesi Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü ile görüşülerek yardımcı olmaları adına istekte bulunulmuştur. Fakat araştırmaya başlanacağı sırada müdürlüğün iş yoğunluğunun bulunması sebebi ile bu istek reddedilmiştir ve mahalle muhtarı ile görüşülebileceği söylenilerek iletişim bilgileri verilmiştir. Bunun üzerine Muhtar İbrahim Efe Bey ile iletişime geçilmiş ve yönlendirmeleri ile saha çalışmasına başlanmıştır. Başta tek başına mahallenin içlerine girilmeden, kenardaki evler ile görüşülmeye çalışılmıştır. Muhtar İbrahim Bey, araştırmacıyı görüşmelerde yardımcı olabileceğini düşündüğü azası olan Emekli Öğretmen Ali Hoca ile tanıştırmıştır ve bundan sonraki saha çalışmalarında Ali Hoca'dan destek alınmıştır. Ali Hoca aracılığı ile mahallenin içerisinde bulunan hanelerle görüşülmüş ve Ali Hoca'nın güven sağlaması sebebi ile daha rahat görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma grubuna dahil olan bireyler ile gerçekleştirilen görüşmeler sırasında alınan ses kayıtları ve notlar bilgisayar ortamında metine dönüştürülerek somutlaştırılmıştır. Saha çalışması sonucunda elde edilen veriler, betimsel analiz yaklaşımı ile çözümlenmiştir. Nitel veri analizi araçlarından biri olan NVIVO 12 nitel veri analizi programından yararlanılarak içerik analizi yapılmıştır. Öncelikle yapılan görüşmeler kategorize edilerek

kodlanmıştır. Sonrasında bu kodlamaların benzerlikler ve farkları bir araya getirilerek karşılaştırılmalar yapılmış ve yorumlanmıştır.

3. 5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılığı Kocaeli ili İzmit ilçesi Tavşantepe mahallesinde bulunan Romanlar ve çocukları olarak belirlenmiştir. Araştırma, etnik bir grup üzerinde gerçekleştirilmiştir. 7-18 yaşında çocuk veya çocuklara sahip olan hanelerle görüşmeler sağlanmıştır. Yapılan görüşmelerde 15 hane ile yapılan görüşmeler dikkate alınmış ve incelenerek yorumlanmıştır.

Yoksulluğun nedenleri bireysel ve toplumsal olarak iki başlık altında toplanmıştır. Mülakat soruları bu başlıklar altında temalandırılarak sorulmuş ve bulgular kısmında yorumlanmıştır. Sorulan soruya verilen cevaplardan oluşan grafik ve onun altında yorumu ile birlikte sorulara verilen yanıtlara yer verilmiştir.

3. 6. Bulgular

Araştırmanın bulguları, araştırma sorularının cevabına ulaşılması amacı ile mülakat sorularının kategorize edilmesi ile temalandırılmıştır. Bu temaların altında sorulan sorular; grafik, grafik yorumu, görüşülen birey ve son olarak görgü tanığının görüşü şeklinde yorumlandırılmıştır.

3. 6. 1. Demografik Özellikler

Görüşülen kişilerde haneye hâkim olmasına dikkat edilmiş ve hane odaklı yapılan bu görüşmelerde evde okul çağında 7-18 yaş arasında çocuk bulunmasına dikkat edilmiştir. Bu özelliklere göre hareket edilmesi sebebi ile hanede okul çağında olmayan çocukları bulunan 3 kişi ile yapılan görüşmeler deşifre edilememiştir.

Araştırmanın yapıldığı sahada görüşülen 15 hane sahibi bireye dair demografik veriler aşağıda sıralanmıştır (Tablo 8).

Tablo 8:
Mülakatta Görüşülen Hanelerin Demografik Bilgileri

MESLEK	KOD	CİNSİYET	YAŞ	OKUL ÇAĞINDAKİ ÇOCUK SAYISI (7-18 YAŞ)		OKULA GİDEN-DEVAM EDEN ÇOCUK SAYISI (7-18 YAŞ)	
				KIZ	ERKEK	KIZ	ERKEK

SERVİS	(D.T.)	KADIN (ANNE)	32	--	1	--	1
	(Y.G.)	KADIN (ANNE)	29	2	--	2	--
	(Ç.B.)	KADIN (BABAANNE)	53	1	--	1	--
	(Ş.B.)	ERKEK (BABA)	37	--	--	--	1
HURDACILIK	(İ)	KADIN (BABAANNE)	36		1	--	1
	(R.K.)	KADIN (ANNE)	24	1	--	1	--
	(E.P.)	KADIN (ANNE)	24	--	1	--	1
EMEKLİ VEYA ENGELLİ MAAŞI VE YARDIMLARLA İLE GEÇİNER	(Y.T.)	ERKEK (BABA)	28	----	2	--	2
	(H.Y.)	KADIN (BABAANNE)	58	1	1	--	1
	(N.İ)	KADIN (ANNE)	42	1	--	--	--
ASGARİ ÜCRET İLE GEÇİNER	(B.A.)	ERKEK (DEDE)	59	1	--	1	--
	(Ç.A)	ERKEK (BABA)	41	--	1	--	1
	(E.T.)	KADIN (ANNE)	32	1	1	--	--
	(O)	KADIN (ANNE)	47	1	1	--	1
İŞSİZ (BOHÇA, ÇORAP SATARAK GEÇİNER)	(G.Y.)	KADIN (ANNE)	27	1	--	--	--

Yapılan görüşmelerde bireyler ad ve soyad baş harfleri alınarak kodlanmış ve hanenin geçim kaynağına göre kategorilere ayrılmıştır. Buna göre servis mesleğini yapan 4, hurdacılık mesleğini yapan 3, emekli veya engelli maaşı ile geçinen 3, asgari ücret düzeyinde gelir getirecek bir işte çalışan 4 ve işsiz olup mahalle içersinde bohça ve çorap satarak geçinen 1 hane bulunmaktadır (Tablo 8).

Belirlenen temalar altında hane sahiplerine sorulan sorular asgari ücret seviyesi üzerinden yorumlandırılmıştır. Hâne sahibi olarak görüşülen kişiler arasında; babaanne, dede ve anneanne şeklinde yorumlanmıştır. Burada yorumlanan cevaplar ise bu kişileri torunları olan çocuklar adına yorumlanmıştır.

Romanlarda çocuk yoksulluğu olgusu bireysel nedenler ve toplumsal nedenler olarak iki ayrı başlık altında toplanmıştır ve bunların sonuçları araştırılmıştır. Temelinde ailenin

yoksulluğunun olduğu çocuk yoksulluğu olgusu ailelerin sahip oldukları bireysel özelliklerden veya toplumun genelini etkileyen toplumsal nedenlerden kaynaklanmaktadır. Çalışmanın saha araştırmasında bu iki durum üzerinde durularak mülakat soruları sorulmuştur. Yapılan mülakatlarda alınan cevaplar aşağıda bireysel ve toplumsal nedenler ana başlıkları altında toplanarak sonuçları incelenmiştir.

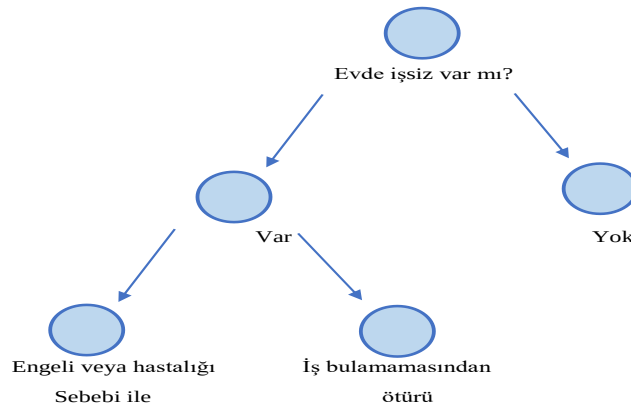
3. 6. 2. Roman Çocuk Yoksulluğunun Bireysel Nedenleri

Mülakat sorularında bireysel nedenler altında tembellik, hesabını bilememek, aile hayatının düzensizliği, hanedeki çocuk sayısının çok olması, etnik ve kültürel özellikler, eğitim durumu, göç başlıkları ile temalandırılmış ve bu başlıklar altına sorular yerleştirilmiştir. Burada bu sorulara verilen cevapların bulgular incelemesi ve bu bulgulara bağlı olarak sonuç incelemesi yapılacaktır.

3. 6. 2. 1. Tembellik

Bireyin hayatını idame ettirebilmesi adına çalışma hayatında bulunması gerekmektedir. Çalışma yetisine sahip olduğu halde aylıklık yapan insanlar toplumumuzca tembel olarak adlandırılmaktadır. Tembellik teması başlığı altında, mevcut bulunan Roman çocuk yoksulluğunun temelinde yatan ailenin yoksul olmasının sebebinin, hane bireylerinin bir işte çalışmaya yönelmemeleri yani tembellikten mi kaynaklanıp kaynaklanmadığı incelenmiştir. Yoksulluğun bireysel nedenlerinden biri olan tembellik teması altında evde işsiz bir yetişkin bireyin olup olmadığı, haneye giren gelir miktarı ve herhangi bir ayni veya nakdî yardım alınıp alınmadığını öğrenmek amacı ile sorular yöneltilmiştir ve bu sorulara verilen yanıtlar aşağıda incelenmiştir.

Şekil 3:
Hanede Çalışma İsteğine Sahip Bireyin İstihdam Durumu

Yoksulluğun bireysel nedenleri arasında bulunan tembellik, bireylerin istihdam edilmesi konusunda engel teşkil etmektedir. Roman halkının rahatlarına düşkün oluşları ve genellikle bulundukları çalışma sahalarında devamlılık sağlamadıkları bilinmektedir. Şekilde de görüleceği üzere hanede işsiz bireyin bulunmasının nedenleri iş bulamamasından ötürü ve engelli veya hastalık sebebi yanıtları verilmiştir (Şekil 7). Görüşülen bireylere – evde işsiz var mı? sorusu yöneltildiğinde bir bireyin yanıtı şu şekildedir; **(E.T.) Kadın (anne):** “Ben ev hanımıyım, önceden paketlemede çalışıyordum bırakmak zorunda kaldım şimdi ev hanımıyım. (Komşusunun kuaförlük yapıyor demesine üzerine) Mesela sen benim yakınımın, akrabamsın elimden geliyor o şekilde ona yapıyorum yoksa meslek olarak yapıp para almıyorum.”

Erkeğin çalışma alanında ön planda olduğu aileler de mevcuttur. Bu konuda bir görüşmecilerin verdiği yanıtı bakılacak olursa; **(E.P.) Kadın (anne):** “Ben çalışmıyorum, kocam çalışıyor bir tek. Hurdaya gidiyor.”

Eşlerinin çalışmasının yanında onlara destek amaçlı olarak yanlarında yardım eden kadınların olduğunu hanelerinde olduğunu D.T.’nin verdiği yanıtıtan anlaşılmaktadır;

(D.T.) Kadın (anne): “Yok, eşim servis çekiyo ben de bakkalda duruyom.”

Evde çalışanın olmadığı, bedenlerindeki engelden ötürü çalışamayan eşlerine yardım eden; **(G.Y.) Kadın (anne):** “Kimse çalışmıyor evde. Bak ben çorap satıyorum öyle çalışıyorum. Kocam da görüncem de çalışmıyor. İş yok güç yok nerde çalışsınlar. Eşim gözünden rahatsız (engelli) onun için çalışmıyor.” ve eşi bohça satarak aile geçimine katkı sağlamaya çalışmaktadır; **(Y.T.)Erkek (baba):** “Ben çalışıyordum. Kronik hastalık geçirdim şu an omurilik hastasıyım. Şimdi çalışamıyorum. Devlet bana 1 milyar (bin lira) para veriyor. Engelli maaşı veriyor, 4 çocuğumu geçindiriyorum o parayla. Allaha şükür kendi yağımızda kavrulup gidiyoruz. Karım bohça satıyor İstanbul’dan alıyoruz.”

Buradan da anlaşılabacağı üzere, evde devamlı bir işte çalışanın olmadığı ailelerde anne ve babanın birlikte bir işle uğraşarak geçim sağlamakta olduğu anlaşılmaktadır.

Hanenin toplam gelirini öğrenmek amacıyla yöneltilen -Haneye giren toplam gelir ne kadar? sorusuna verilen cevaplara bakıldığında çalıştıkları işler belli bir seviyede olan ve genelde geçimlerini hurdacılık ve servisçilikten sağlayan mahalle bireylerinin evlerine giren gelir arasında farkın büyük olduğu açıktır. Hurdacılıkla geçimini sağlayan R.K ve. G.Y.’nin vermiş oldukları cevaplarla şu şekildedir; **(R.K.) Kadın (anne):** “500-600 geliyo işte hurdacılıktan.” **(G.Y.) Kadın (anne):** “25-30 tl günlük geliyor eve. Bir yerden para almıyoz başka. Kızım da hasta ben de rahatsızım ben de böyle 10 lira 20 lirayla geçiniyorum.”

Diğer yandan servis aracı işleterek hayatını idame ettiren Y.G ve Ç.B.’nin vermiş oldukları yanıtlardan bu fark anlaşılmaktadır; **(Y.G.) Kadın (anne):** “4,500 civarında maaş geliyor.” **(Ç.B) Kadın (babaanne):** “5-10 bin lira geliyor. “

Geçimlerini emekli maaşı ile sağlayan H.Y. ve engelli maaşı alan Y.T. şu cevapları vermiştir; **(H.Y.) Kadın (babaanne):** “Beyim emeklisi var emekli maaşı alıyor 1,5-2 bin civarında.” **(Y.T.) Erkek (baba):** “Bir engelli maaşı alıyoruz aylık bin lira o kadar.”

Mahallede hâkim olan mesleklerden hurdacılıkla uğraşanlar asgari ücret seviyesi altında gelire sahiptir. Servis işini icra edenler ise asgari ücretin üzerinde bir gelire sahiptir. Geçimlerini bir yerde çalışmadan engelli veya emekli maaşı olarak sağlamaya çalışan ailelerde ise gelir asgari ücret seviyesi ve asgari ücret seviyesi altında bir miktardadır.

Tablo 9:
Hane Gelir Seviyesi ve Yardım Alma Durumu

	Belediyenin Verdiği Gıda ve Kömür Yardımını Alıyor	Bir yardım Almıyor
Asgari Ücret Altı	5	1
Asgari Ücret	1	6
Asgari Ücret Üzeri	0	2

Haneye giren gelirden hareketle, bir kurumdan bu genellikle il, ilçe belediyesi ve kaymakamlık olmakla beraber bunun dışında bir şahıstan yardım alıp almadıkları sorusu yöneltmiştir. Mahallede, en düşük seviye olarak hurdacılıkla uğraşıldığı ve en yüksek seviye olarak da servisçilik yapıldığından ötürü yardım almayanlar SGK sisteminde 4b grubunda hizmet akitleri gözüktüğü için herhangi bir yardım alamamaktadırlar. Diğer yandan alınan yardımlar eksik kalmakta ve bazı yardımlarda kesintiye uğramaktadır. Tabloda da görüldüğü üzere asgari ücret seviyesinin altında gelire sahip olan aileler ilçe belediyesinin verdiği gıda ve kömür yardımlarından yararlanmaktadır (Tablo 9). Görüşülen kişilerden olan R.K ve İ.’den bu konuda şu yanıtlar alınmıştır; **(R.K.) Kadın (anne):** “Belediyeden kömür yardımı alıyoz. 41 kart alıyorum. İzmit belediyesinden yardım vermediler. Yetmiyor bu kartta çay alıyorum, şeker alıyorum. Hemen doluyo 60-70 milyon (tl)” **(İ) Kadın (babaanne):** “Belediye gıda yardımı verdi bize 41 kart. Hep 60 lira çıkıyordu. 9 kişi yani onları nolanak. “

Yardımlar gıda yardımı olarak ilçe belediyesinin 41 Kart isimli karta para yüklemesi ile ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır. Bunun yanında çocuklar için, aileye çocuk sayısı kadar çocuk parası verilmektedir (sosyalyardimlar.aile.gov.tr). Bu yardımlardan E.P. Y.T.’nin

faaydalandığı verdikleri yanıtlerden anlaşılmaktadır; (E.P.) Kadın (anne): “Belediyeden 41 kart alıyoruz, çocuk parası alıyoruz.” (Y.T.) Erkek (baba): “Gıda yardımı alıyoruz 41 kart bir de 4 çocuğuma 35 lira çocuk parası veriyoy, kömür veriyoy bir de başka yardım almıyoruz.”

Asgari ücret seviyesinde ve bu seviyenin üzerinde gelire sahip olanlar hiçbir yardım almamaktadır; (G.Y.) Kadın (anne): “Kurumdan ya da şahıstan yardım almıyoruz.”

Görgü tanığı Ali Hoca’ya, gözlemlendiği kadarı ile mahalledeki Roman ailelerin hanelerine giren gelir miktarı ve yardım alma durumu sorulmuştur. Ali Hoca’nın verdiği yanıt şu şakildedir: “şimdi geneli 41 kart alıyor. Yaşlılık aylığı, engelli ve ona bakım maaşı, hastaya bakım maaşı, kömür yardımı alıyorlar ve öğrencilere teşvik ağısından çocuk parası veriliyor. Önceden okula gidip gitmediğine dair okuldan belge istiyorlardı ona göre çocuk yardımı yapıyorlardı. Bu olay şu anda RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezi)’ da devam ediyor.”

Hanelerde bir kurumdan veya şahıstan yardım alma durumu gelir seviyesine göre farklılık göstermektedir. Buradan anlaşılacağı üzere asgari ücret seviyesi ve asgari ücret seviyesinin üzerinde gelire sahip olanlar herhangi bir kurumdan veya şahıstan yardım almazken asgari ücret seviyesinin altında gelire sahip olanlar sosyal yardım almaktadır. Bu bulgulardan hareketle, yoksulluğun nedeninin tembellik olmadığı anlaşılmıştır.

3. 6. 2. 2. Hesabını Bilememek

Haneye giren gelir ve giderin birbirini tutmuyor oluşu hane bireylerinin hesabını bilemediğinin bir göstergesidir. Gelir ve giderin birbirini karşılamaması durumunda geğıim sıkıntısı sorunu baş göstermektedir ve bunun sonucunda yoksulluk meydana gelmektedir. Bu yoksulluğun bireysel nedenlerinden biri olan hesabını bilememek teması altında haneye giren gelirin en çok hangi harcama kalemine kullanıldığını öğrenme amacı ile soru yöneltilmiştir ve soruya verilen yanıtlar aşağıda incelenmiştir.

SORU 2: Gelirinizi en çok nelere harcıyorsunuz?

Tablo 10:
Hane Gelir Seviyesi ve Gider Durumu

	Dığer	Eğitim	Fatura	Gıda	Kira	Sağlık
Asgari Ücret Altı	3	1	1	5	1	1
Asgari Ücret	0	0	4	3	0	1
Asgari Ücret Üzeri	0	0	2	0	0	0

Evin gideri genellikle gelen gelire göre değişkenlik göstermektedir. Tabloda da göröleceği üzere asgari ücretin altında gelire sahip olan hane sahiplerinin giderlerinin

gıda odaklı olduğu anlaşılmaktadır. Bir üst seviye olan asgari ücret seviyesinde gelire sahip olan hane sahiplerinin giderleri fatura ve gıda yönünde olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 10). Soruyu yanıtlayan H.Y. ve Y.G.; **(H.Y.) Kadın (babaanne):** “Elektrik, su, borç, kira.” **(Y.G.) Kadın (anne):** “Elektrik, su, borç, kredi borcu.” faturalarını gider olarak belirtmişlerdir.

Mülakatların yapılma süreçlerinde etrafta bulunan Roman olmayan insanların gözlemlerine göre asgari ücretin altında gelire sahip olan haneler elektrik, su gibi yaşamsal faaliyetlerini sürdürmeleri için gerekli envanterleri kaçak olarak sağladıklarına şahit olduklarını söylemişlerdir. Bunun üzerine yapılan mülakatlarda bu seviyedeki hanelerle yapılan görüşmelerde gider olarak faturadan bahsedildiğine çok rastlanılamamıştır. Asgari ücret seviyesinin altında bir gelire sahip olan R.K. soruya şu şekilde yanıt vermiştir; **(R.K.) Kadın (anne):** “Elektriğe suya para vermiyoruz. Boğaza gidiyo, çocuğa bez alıyoz. Mutfığa gidiyo. Kız okula gidiyo işte.” buradan da anlaşılabacağı üzere özellikle asgari ücretin altı seviyesindeki hanelerin pek fazla fatura giderleri bulunmamaktadır.

E.P ve O ‘nun verdiği yanıtlar ise şu şekildedir; **(E.P.) Kadın (anne):** “En çok mutfığa gidiyo. Normal de yakacak veriyor belediye ama bu sene vermediler. Kendim aldım yakacağımı bu sene.” **(O) Kadın (babaanne):** “Borçlara gidiyor en çok para, düğün yaptık onların borçları.”

Bu sonuçtan hareketle haneye giren gelir miktarının değişmesi ile giderin çeşidi de değiştirmektedir. Asgari ücret seviyesinin altında gelire sahip olan aileler gıda ve çeşitli giderlere para harcarken, asgari ücret ve üzeri seviyede gelire sahip ailelerin giderine gıdaya ek olarak fatura ödemeleri de girmektedir. Fakat gıda gideri her hanede kendini göstermektedir.

3. 6. 2. 3. Aile Hayatının Düzensizliği

Ailelerin birbirinden kopuk bir şekilde yaşamaları yoksulluğun nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Eskiden olan geniş aile yapısı günümüzde mevcudiyetini yitirmiştir ve çekirdek aile oluşmuştur. Zamanla bu çekirdek ailede de kopukluklar meydana gelmektedir (Yusufoğlu ve Kızmaz,2012:30-Şensen, 2014: 157). Bu da aile büyüklerinden görülen maddi desteğin azalması demektir. Yoksulluğun bireysel nedenlerinden biri olan aile hayatının düzensizliği teması altında, hanede bulunan çocukların okula kaç yaşında başladığı, okula başlama yaşından geç başladıysa bunun

nedeni, çocukların eğitim için gerekli araç-gereçlerin karşılanması durumu ve çocukların herhangi bir yardım alma durumunu içeren sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen yanıtlar aşağıda incelenmiştir.

Tablo 11:
Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Okula Başlama Zamanı

	Geç Başladı	Zamanında Başladı
Asgari Ücret Altı	1	5
Asgari Ücret	3	4
Asgari Ücret Üzeri	0	2

Okul çağına gelmiş olan çocukların okula zamanında başlamadığı tabloda gözlemlenmektedir. Fakat yine okula zamanında başlayan çocuk oranı daha yüksek göstermektedir (Tablo 11). Çocuklar okula zamanında başladı mı? Sorusu yöneltildiğinde ise E.P., D.T. ve Y.G. çocukların okula zamanında başladıklarını dile getirmişleridir. **(E.P.) Kadın (anne):** “7 yaşında başladı, zamanında başladı.” **(D.T.) Kadın (anne):** “5,5 yaşında başladı. Erken başladı. Adı çıktı listede 1’e gitti 6 yaşına yakın olduğu için. Baya zorluk çekti ilkten. Kavrama konusunda.” **(Y.G.) Kadın (anne):** “Zamanında başladı.”

Tablo 12:
Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Okula Geç Başlama Sebebi

	Maddi Durumdan Ötürü	Mevsimlik İş İçin Gidilen Yerden Geç Gelinmesi
Asgari Ücret Altı	1	0
Asgari Ücret	2	1
Asgari Ücret Üzeri	0	0

Okul çağı gelmiş olan, ilkokula başlayacak olan çocuğun vaktinde okula başlamadıkları dikkat çekmektedir. Buna sebep olarak ise tabloda da görüleceği üzere maddi yetersizlikler ve yazın mevsimlik işçi olarak gittikleri yerlerden geç dönmüş olmaları sebep olarak gösterilmektedir (Tablo 12). Bu soruya İ, Ş.B ve Y.T. şu cevapları vermişlerdir: **(İ) Kadın (babaanne):** “8 yaşında başladı. Biraz geç başladı. Maddi sıkıntıdan dolayı geç başladı 1 sene.” **(Ş.B) Erkek (baba):** “Biraz geç başladılar okula. 1-2 yaş geç gittiler. Domates toplamaya gitmiştik Çanakkale’ye oradan geç geldik o yüzden geç başladılar okula.” **(Y.T.) Erkek (baba):** “5-6 yaşlarında başladı biri, diğeri 7 yaşında başladı.”

Görgü tanığı olan Ali Hoca’nın bu konudaki görüşleri şu şekildedir; “Çocuk aslında zihinsel veya bedensel engelli değil. Veli, ‘ne yapacak okuyup da adam mı olacak’ diye göndermiyor. Zaten eylülde açılan okula mevsimlik iş için gittikleri yerlerden geç döndüklerinden kasım ayında getiriyor. Bugün ilköğretimde sesle öğretiyorlar harfleri. Okula geç başlayan çocuk

bu aşamayı kaçırıyor. Öğretmen de sağ olsun ona da aynı eğitimi vermeye devam ediyor. Geri kalmışlığına aldırıyor. Böyle öğrencileri bir sınıfa toplayarak boş dersi olan öğretmenleri görevlendiriyorlar ama hocaların branşları farklı olduğu için verdikleri eğitim etkili olamıyor.”

Çocukların okula, okula başlama yaşında başlamış oldukları anlaşılmıştır. Okula zamanında başlamayanlar ise maddi imkansızlıklardan ötürü ve mevsim işçiliği yapan ailenin gittiği ilden geç dönmesinden ötürü kaynaklanmaktadır. Üç gelir seviyesinde de okula zamanında başlayan çocuk sayısı, geç başlayanlara göre daha fazladır.

Okula başlayan her çocuğun ihtiyacı olan gerekli ara-gereç, okul kıyafeti, ayakkabı, çanta gibi ihtiyaçlarını karşılayabildiniz mi? soruna genel olarak ilçe belediyesi tarafından yardım edildiği cevabı gelmiştir. Bu H.Y., O ve İ'nin verdiği cevaplardan görülmektedir: **(H.Y.) Kadın (babaanne):** “hayır, okul kıyafetlerini alamadık, devlet karşılıyor, biz karşılayamıyoruz. **(O) Kadın (babaanne):** “Belediye yardım etti okula başlarken, belediye aldı onları. **(İ) Kadın (babaanne):** “İlk başladığına devlet yardım etti. Kitap, defter palto, ayakkabı verdiler. Çanta hiç vermediler ben aldım. “

Bir kesimde bu ihtiyaçları karşılasa da tamamını yerine getirememektedir. D.T. de bu şekilde bir cevap vermiştir; **(D.T.) Kadın (anne):** “Aldık ama hepsini alamadık, sonradan aldık. Beyimin işi yoktu, aidat falan istiyorlardı, paralarını veremiyorduk. “

Verilen yanıtlardan okula geç başlayan çocukların maddi imkansızlıklardan ötürü geç başladıkları anlaşılmıştır. Diğer bir sebep olarak da mevsim işçisi olarak tarım sektöründe çalıştıkları için gittikleri şehirlerden geç dönmeleri gösterilmektedir.

Tablo 13:
Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Sosyal Yardım Alma Durumu

	Şahıstan veya Bir Kurumdan Yardım Alıyor	Şahıstan veya Bir Kurumdan Yardım Almıyor
Asgari Ücret Altı	4	2
Asgari Ücret	1	6
Asgari Ücret Üzeri	0	2

Gelir seviyesinden odakla hareket edecek olunursa çocuklar içinde bulundukları maddi yetersizliklerden ötürü devlet yardımından faydalanabilmektedir. Bu yardımdan faydalanmaları için, ailenin asgari ücret seviyesinin 1/3 az bir gelire sahip olması gerekmektedir (sosyalyardimlar.aile.gov.tr). Tabloya bakıldığında ise asgari ücret seviyesinin altında bulunan hanelerdeki çocukların maddi yardım aldığı görülmektedir. Asgari ücret seviyesinin üstünde gelire sahip olan hanelerdeki çocuklar ise bir kurumdan veya şahıstan maddi yardım almamaktadır (Tablo 13).

Bu konu ile ilgili yöneltilen soruya cevaben R.K., G.Y. E.P. ve Y.T. çocuk parası aldıkları dile getirmişlerdir: **(R.K.) Kadın (anne):** “Büyük şehir belediyesi çocuk parası veriyö.” **(G.Y.) Kadın (anne):** “Belediye çocuk parası veriyor 2 ayda bir 70 (tl) alıyöz.” **(E.P.) Kadın (anne):** “Belediye çocuk parası veriyö 2 ayda bir bazen 200, bazen 150 oluyo belli olmuyo. “

İ, Ç.B., ve D.T. çocukların kurumdan veya şahıstan bir yardım almadıklarını söylemişlerdir: **(İ) Kadın (babaanne):** “Çocuklara para gelmiyor. “**(Y.T.) Erkek (baba):** “Belediye çocuk parası veriyor. 35 lira 4 çocuğa kadar.” **Ç.B. (Kadın (babaanne):** “Yok almıyorlar.” **(D.T.) Kadın (anne):** “Yok yardım almıyorlar.”

Yoksulluğun bireysel nedenlerinden olan aile hayatının düzensizliği başlığı altında, çocukların eğitime düzenli devam etme durumu, ailenin çocukların eğitim hayatı hakkındaki düşünceleri ve yaşanan konutla ilgili sorular da yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen yanıtlar aşağıda incelenmiştir.

Tablo 14:
Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Eğitime Düzenli Olarak Devam Etme Durumu

	Devam Ediyor	Devam Etmiyor
Asgari Ücret Altı	4	2
Asgari Ücret	3	4
Asgari Ücret Üzeri	2	0

Yapılan mülakat görüşmelerinde okula devam eden çocuk sayısının, okula devam etmeyenlere göre daha yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Her gelir seviyesinden hanede bulunan çocuğun, en çok da asgari ücret seviyesi üzeri bir seviyede gelire sahip olan ailelerin çocuklarının okula düzenli olarak gittiği görülmektedir (Tablo 14).

Çocukların okula devamlı gidip gitmediğini sorgulamak üzere yöneltilen soruya D.T., E.P ve B.A.’nın vermiş olduğu yanıtlar olumludur ve şu şekildedir: **(E.P) Kadın (anne):** “Evet devam ediyö. Bugün gitmedi. Öğretmenleri biyere gidecekti o yüzden sınıfça okula gitmediler.” **(D.T.) Kadın (anne):** “Ediyö, rahatsız, hasta olmadıkça okula devam ediyö düzenli olarak.”

Buradan da çocuğun zarurî bir durum olmadıkça okula devam ettiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan İ. O’nun **(İ.O.) Kadın (anne):** “Etmiyor. Okuldan kaçıp arkadaşlarıyla top oynuyor.” ve Ş.B.’nin **(Ş.B.) Erkek (baba):** “Etmiyor. Parasını da veriyorum, harçlığını ama kendi isteği ile okula gitmiyor. Kaç kere dövücem git diye ama gitmiyor işte. Evde boş boş

oturuyor.” yanıtları çocukların okula düzenli olarak kendi istekleri ile gitmediklerini göstermektedir.

Fakat E. T’nin (E.T.) Kadın (anne): “Mahalledeki kötü çevre yüzünden kötü arkadaşlıklar edindiği için derslerden, sınavlardan geri kaldı. Biz de dondurduk. Kız çocuğu çok zor burada, direk evlendirmek gerek. Kızımı da burada kızları evlenmek için kaçırdıkları için liseye göndermedim.” yanıtından da çocuğun aile tarafından kötü arkadaşlıklar sebebi ile okula gönderilmediği anlaşılmaktadır.

Tablo 15:
Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Okula Devam Etmeme Sebebi

	Arkadaşlarına Uyuyor	Kendi Gitmiyor	Kızları Kaçırdıkları İçin Gönderilmiyor
Asgari Ücret Altı	0	0	2
Asgari Ücret	2	1	1
Asgari Ücret Üzeri	0	0	0

Bunun nedeni sorulduğunda ise tabloda görüleceği üzere kız çocuklarının belli bir yaşa geldiğinde evlenmek için kaçırdıklarından ötürü ailelerin çocukları okula göndermekten korktukları anlaşılmıştır. Diğer çocuklar ise kendi istekleri ile gitmiyor ve okula gitmeyen arkadaşlarına uymaktadırlar (Tablo15).

Bu durumun temelinde yatan bir diğer unsur ise okulda maruz kalınan dışlanma, ötekileştirilme durumudur. Çocuklar Roman olmalarından ötürü arkadaşları tarafından hor görülmekte ve kötülenmektedirler. Bu da çocuk psikolojisini olumsuz yönde etkilediğinden ötürü çocuk okuldan soğumakta ve okula gitmeyi reddetmektedir. Bu durum daha çok asgari ücret seviyesi ve asgari ücret seviyesinin altında gelire sahip hanelerin çocuklarında görülmektedir.

Roman ailelerde yaygın olarak görülen eğitimsizlik, çocuklarının da eğitim hayatına etki etmektedir. Bunun kökeninde; dışlanma, okul ortamına adapte olamama, aile ortamında mevcut olan ekonomik yetersizliklerden ötürü verilen eğitimden yeterli bilgiyi alamama ve bunun sonucunda aileye yardım etme amaçlı ev geçimine katkı sağlama yoluna gidilmesi yatmaktadır (Sos. Pol. Bakanlığı, 2016-Smith, 2006:243-256). Araştırma sahası olan Tavşantepe mahallesinde ise okul çağındaki çocukların eğitime devam etmeme durumu mevcuttur. Bu durum kız ve erkek çocuklarda farklı nedenlerden ötürü gerçekleşmektedir. Kız çocuklarını okula göndermemelerinin sebebi, erişkin yaşlara geldiklerinde evlenmek için kaçırmalarıdır. Erkek çocuklarında ise kendi istekleri ile

okula gitmeme durumu gözlemlenmiştir (Tablo 15). Yukarıdaki şekilde ise sahip olunan Roman kültürü ve özelliklerinden ötürü çocukların eğitimlerini etkileme durumu yer almaktadır. Araştırma sahasında yapılan ankette bu konuda sorulan soruya verilen cevaplar “-bir sorun yaşamadık, -etkiledi ve -bu yüzden okulda şiddet gördü” şeklinde olmuştur.

Görgü tanığı Ali Hoca’nın bu konudaki yorumu şu şekildedir; “*Bunların olmasına bir diğer sebepte Romanların üzerine gidilmemesi, yaptırım uygulanmaması. Çoğu hâlâ çalışmak için gittikleri yerlerden gelmemiş. Çocuk okula normal başlama zamanından geç başlıyor, nasıl öğrenecek, nasıl adapte olabilecek, sonra da çocuk okula gitmiyor diyorlar. Geçen dönem rehberlik öğretmenleri geldiler, buldular beni. Onları sokmamışlar, bilgi vermemişler onlara. Beni buldu bu öğretmenler sokakta okul çağındaki çocukların mendil, çorap işte su, arabalardan para dilenmeleri gibi çeşitli etkinliklerde görünce hemen zabıtayla birlikte not alıyorlar ismini öğreniyorlar, geldiler evlerine kadar. Onların cevapları da yok işte ben bunu yaparken çocuk yanımdaydı falan diyorlar. E bu çocuk neden senin yanında bu çocuğun okulda olması gerekiyordu! İşte böyle çocukları kullanıyorlar, orda ayakkabı boyarken çocuğa mendil sattırıyorlar. Dolayısıyla çocuğu da kendilerine benzetiyorlar. Yani para gelsin başka bir şey istemiyorlar. Tavşantepe ilkokulu idarecileri ve müdüresi arkadaşlarım bu araştırmayı yapıyor. Neden bunu bir tek okul yapıyor, bu öğrencilerin bulunduğu diğer okullar yapmıyor? Önceden velî, öğrenci devamsızlık yaptığı zaman para öderdi gün gün. Şimdi Tavşantepe İlköğretim idarecileri sıkıştırınca, seni mahkemeye vereceğiz dediğinde korkuyor bu sefer yarın göndereceğiz çocuğu diyor. Yani biraz da bizim gevşekliğimizden, takip edilmediğinden ötürü.*”

Tablo 16:
Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Eğitimi Konusunda Ailenin Görüşü

	Okumasa Da Olur	Okusun, Meslek Sahibi Olsun
Asgari Ücret Altı	1	6
Asgari Ücret	0	6
Asgari Ücret Üzeri	0	2

Aile bireylerinin içinde bulunduğu olumsuz yaşam şartlarından ötürü çocuklarının okula gitme, eğitim alma konusundaki görüşlerine baktığımızda tablodan da görüleceği üzere çocukların okuyup meslek sahibi olması gerektiği düşüncesi genel bir hal almıştır. Haneye giren ücret seviyesinin alt veya üst seviyede olması bu görüşü değiştirmemektedir (Tablo 16). Bu R.K., İ.O ve G.Y.’nin de verdiği yanıtlardan anlaşılmaktadır. **(R.K.) Kadın (anne):** “Okusun daha iyi. Biz okumadık işte görüyon.”

Aile bireyleri genellikle kendi hayatlarından yakınarak çocuklarının da böyle bir hayat sürmemesini, daha iyi şartlarda yaşamalarını istemektedir. İ. O’nun verdiği ;**(İ.O.) Kadın**

(anne): “Okusun gülüm hayatını kurtarsın bırak. Biz okumadık noldu, bak böyle sürünüyoruz işte devletin eline bakıyoruz bir parça ekmek versin diye. Ama hiç olmazsa çalışsın okusun.” yanıtından bunu anlamak mümkündür.

Diğer yandan, ailenin okumasını istemesi fakat çocuğun kendi isteği ile okula gitmediği ailelerde vardır. G.Y.’nin bu durumda olduğu **(G.Y.) Kadın (anne):** “Okumasını isterim. Kızımı okula yazdırdım ama gitmedi 10 yaşında aldım ona her şeyini, korktuğu için gitmiyor okula. 8 yaşında başlamıştı okula. Sıkılıyor çocuk okulda ondan gitmedi.” şeklinde verdiği yanıtın anlaşılabilir. Bu görüşlerden hareketle, ailelerin çocuklarının okumasını istedikleri neticesine varılmıştır.

Tablo 17:
Hane Gelir Seviyesi ve Evle İlgili Yaşadıkları Sorun Durumu

	Bir Sorun Yok	Çatı Akması	Küçük Ev	Rutubet
Asgari Ücret Altı	1	5	1	1
Asgari Ücret	1	2	2	0
Asgari Ücret Üzeri	0	2	1	1

Araştırma sahası olan mahalede yaşanan konutlarla ilgili bir sıkıntının olup olmadığı sorulduğunda çatı akması sorunu en çok rastlanan sıkıntı olmuştur. Bu sorunu evlerin küçük olması ve rutubetli olması şikayetleri takip etmektedir (Tablo 17). Görüşmelerde alınan yanıtlar ise şu şekildedir: **(R.K.) Kadın (anne):** “Çatı akıyo, evi kendimiz yaptık. Mutfak tuvalet ayrı bir burası var bir oda”.

E.P ve G.Y. yağmurun yağması ile evlerinin kötü bir hale geldiğini şu şekilde ifade etmişlerdir: **(E.P) Kadın (anne):** “Çatı akıyo, yağmur çok yağınca çok kötü oluyor” **(G.Y.) Kadın (anne):** “Çatı akıyor. Yağmur çok yağdı her yerim battı.”

Görüşmeler sırasında yapılan izlenimlere göre, evler genellikle bir veya iki odadan oluşmaktadır. Genellikle aile fertleri aynı odada uyumaktadır. Ç.B., O VE B.A.’nın verdiği cevaptan evlerinin küçük olmasının yanında rutubet ve çatı akması sorununun olduğunu söylemiştir: **(Ç.B.) Kadın (babaanne):** “Evimiz küçük sığamıyoruz, çatımız akma yapıyor, evde rutubet var.” **(O) Kadın (babaanne):** “Çatı akıyor, yağmurda rezil oluyor. Rutubet var evde. Bir oda bir salon ev küçük çok.” **(B.A.) Erkek (dede):** “Gecekondu işte olur yani gecekondu. Damlama yapar, çatıda kiremit kırılır, eve su gelir.”

Nefes darlığı gibi hastalıklar baş göstermektedir. Bu durum -Çocukların sürekli ilaç kullanmasını gerektiren bir hastalığı var mı? sorusu yöneltildiğinde, İ. Ve Ç.A.'nın verdiği yanıtlardan anlaşılmaktadır: **(İ) Kadın (babaanne):** "Normal grip oluyorlar, ateş, bronşit " **(Ç.A.) Kadın (babaanne):** "Astımları var evdeki çocukların, hava kullanıyorlar."

Tablodan da görüleceği üzere, bu sıkıntılar genellikle asgari ücret seviyesinde gelire sahip olan ve asgari ücret seviyesinin altında gelire sahip olan hanelerde görülmektedir.

3. 6. 2. 4. Çok Çocuk Sahibi Olmak

Hanede çocuk sayısının fazla olmasının yoksullukla bağlantılı olduğu araştırmalar neticesinde anlaşılmıştır (Şenses, 2014: 159). Yoksuluğun bireysel nedenlerinden biri olan çok çocuk sahibi olmak teması altında okula giden çocukların düzenli harçlık alma durumunu öğrenmek ve çocukların sağlık güvencelerinin varlığını öğrenmek amacı ile sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen yanıtlar aşağıda incelenmiştir.

Tablo 18:
Hane Gelir Seviyesi ve Çocuğun Düzenli Okul Harçlığı Alma Durumu

	Harcık Verebiliyor	Harcık Veremiyor
Asgari Ücret Altı	1	1
Asgari Ücret	3	3
Asgari Ücret Üzeri	1	1

Ailenin içinde bulunduğu olumsuz geçim şartları sebebi ile okul araç-gereçlerini karşılayamamanın yanında günlük harçlık verme durumu da önemli bir kriterdir. Tabloya bakıldığında ücret seviyelerinde alt ve üst düzeyde bulunan ailelerin çocuklara harçlık verme durumu eşit seviyede seyretmiştir. (Tablo 18).

Görüşmelerde bu konu hakkındaki soruya şu yanıtlar verilmiştir: **(E.P) Kadın (anne):** "Bazı veriyom bazı veremiyom. Bazı beslenme koyuyorum yanına. 2-3 milyon (tl) veriyom. " **(İ.O) Kadın (anne):** "Valla bazı veriyom, bazı veremiyom. 1-2 milyon verebiliyom verince de. " **(D.T.) Kadın (anne):** "Çok veremiyorum az veriyorum 1-2 lira." **(B.İ.) Kadın (anne):** "Yok veremiyoruz "

Diğer yandan yüksek seviyede harçlık veren ailelerin de olduğunu; **(R.K.) Kadın (anne):** "Veriyoz 3-4 milyon (tl) " **(Ç.B) Kadın (babaanne):** "Veriyoruz 5-10 lira. " **(B.A.) Erkek (dede):** "Veriyoruz tabi, harçlıksız nasıl gidecek okula. Her gün 5 lira kadar veriyoruz işte." yanıtlarından anlamak mümkündür.

Düşük gelire sahip olan hanelerde yaşayan çocuklar düzenli olarak harçlık almamakta ve

alsa dahi az miktarda harçlık aldığı anlaşılmaktadır. Gelir seviyesi asgari ücret düzeyinde ve asgari ücret seviyesinin üzerinde olan hanelerin çocuklarına aileleri tarafından yüksek denilebilecek miktarda okul harçlığı verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 19:
Hane Gelir Seviyesi ve Çocukların Sağlık Sigortasından Yararlanma Durumu

	Genel Sağlık Sigortasından Yararlanıyor	Para Verip Muayene Oluyor	Sigortası Var
Asgari Ücret Altı	5	1	0
Asgari Ücret	3	1	3
Asgari Ücret Üzeri	1	1	0

Asgari ücret seviyesinin altında çalışan aile bireylerinin bu çalıştıkları sektörler genellikle informal sektörler olması sebebi ile SGK kaydına sahip olmamaları ile birlikte sağlık sigortalarının olmayışı dikkat çeken bir sorundur. Bu sorunlu durumdan çocuklar da olumsuz etki görmekte ve sağlık hizmeti alırken bir takım sıkıntılarla karşılaşmaktadırlar. Tablodan da anlaşılacağı üzere asgari ücret seviyesinin altında gelire sahip olan hanelerde bulunan çocuklar sağlık sigortasına sahip değiller ve Genel Sağlık Sigortasından faydalanmaktadırlar (Tablo 19). Bu genellikle eski adı ile Yeşil Kart olarak bilinen bir uygulamadır. Yine aile de bu GSS'den yararlanmaktadır. Çocukların sigortasını sorgulamak amacı ile yöneltilen soruya şu şekilde cevap verilmiştir: **(R.K.) Kadın (anne):** “Sigortaları yok, yeşil kartları var. “**(E.P.) Kadın (anne):** “Yeşil kartları var. (gss)“ **(G.Y.) Kadın (anne):** “Sigortamız yok. Yeşil kartım var. “

Diğer yandan bu hizmetleri birtakım nedenlerden ötürü iptal olmuş veya bu hizmetten yararlanamayan aileler de vardır: **(B.İ.) Kadın (anne):** “Yok sigortaları, para vermek zorunda kalıyoruz. “ **(D.T.) Kadın (anne):** “Sigortası yok çocukların. Yeşil kartım vardı. Şimdi yeşil kartım iptal oldu. Eşim vergili gözüktüğü için. Hastahaneye gidince para ödeyerek muayene oluyoruz. “

Bu görüşlerden hareketle asgari ücret seviyesi altında gelire sahip olan hanelerdeki çocuklar GSS'den yararlanmaktadır. Asgari ücret seviyesinde ve bu seviyenin üzerinde gelire sahip olan hanelerde sigortalı olunmaması halinde para ile muayene olunmaktadır.

3. 6. 2. 5. Etnik ve Kültürel Özellikler

Birtakım özelliklere sahip toplumların yaşadıkları yerin yerlilerince dışlanarak ekonomik alanlardan uzaklaştırılmaları ve kötü şartlara sahip düşük işlerde çalıştırılmaları

durumuna etnisite denilmektedir (Koptekin, 2017: 75). Bu sebeple bu insanlar yüksek gelir seviyesine ulaşamamakta ve alt gelir seviyesindeki işlerde çalıştırılmaktadır. Bu düşünceden hareketle yoksulluğun bireysel nedenlerinden biri olan etnik ve kültürel özellikler teması altında Roman olmalarının çocukları eğitim hayatında etkileyip etkilemediği ve Roman topluluğunun en büyük sorununun ne olduğu konusunda sorular yöneltmiştir ve bu sorular aşağıda incelenmiştir

Tablo 20:
Hane Gelir Seviyesi ve Roman Olmasının Çocuğa Okuldaki Etkisi

	Bir Sorun Yaşanmadı	Etkiledi	Bu Yüzden Okulda Fiziksel Şiddet Gördü
Asgari Ücret Altı	2	1	3
Asgari Ücret	3	4	4
Asgari Ücret Üzeri	0	2	1

Yapılan görüşmelerde çocukların Roman olmasının okul hayatlarını etkileyip etkilemediği konusunda sorulan soruda bir sorun yaşamayan çocuk sayısı az sayıdayken, sorun yaşayan çocuk sayısı yüksektir. Bu yüzden fiziksel şiddet dahi gördükleri tablodan anlaşılmaktadır (Tablo 20).

Görüşmelerde çocuğun Roman olması eğitimlerini etkiliyor mu? sorusuna şu şekilde cevaplar verilmiştir: **(İ.O) Kadın (anne):** “Evet dışlandı çok. Arkadaşları tarafından dışlandı. Siz çingenesiniz diyorlar dışlıyorlar burada çocukları. Sizi burada istemiyoruz diyorlar. E noluyo çocuklar soğuyo okuldan. Tabiki eğitim de alamıyo.” **(Ç.B) Kadın (babaanne):** “Evet yaşadılar, dalga geçiyorlar Roman’sın sen diye. Bazı arkadaşlar nerde oturuyosun sen diye soruyorlar, Roman’sın sen diyorlar.” **(Ş.B.) Erkek (baba):** “Dışlanma oluyor okulda. Alıştık sonradan ama çocuklara 1-2 kere psikolojik baskı uygulanınca okula gidesi gelmiyor ki. Kızım da bu yüzden gitmiyor okula. Mesela ben Çanakkale’de çalışıyordum. Bizi görünce oo Romanlar çingeneler geldi diyorlardı hep. E o çocuk okula gider mi. Gidip öğretmenleriyle de müdürlerine de dile getirdim.

Diğer yandan başta dışlanmaya maruz kalınsa da sonraları dışlanma sorununun düzeldiği aileler de mevcuttur. Bunu D.T. ve B.İ’nin verdiği: **(D.T.) Kadın (anne):** “Evet etkiledi. Başlayınca, bayanlar tepki gösterdi, veliler. İstemediler. Bizi dışladılar birazcık. Tanıyınca beni, çocuğumu bizi de aldılar yanlarına.” **(B.İ) Kadın (anne):** “Çok oldu, çok dışladılar. Siz çingenesiniz dediler, her şeyi dediler. Ama iyice tanıştıktan sonra değişti, arkadaşlığa devam ettiler.” yanıtlardan anlamak mümkündür.

Hiç dışlanma yaşamamış, okulda normal karşılanmış aileler de vardır. R.K. ve E.T. bu grupta yer almaktadır: **(R.K.) Kadın (anne):** “Yok olmadı. Öğretmeni çok seviyo onu.” **(E.T.) Kadın (anne):** “Yok etkilemedi. Ben yaşamadım. gittikleri yere çabuk uyum sağladılar. Çabuk arkadaş edindiler, biz de iyi-kötü arkadaşlarını eledik, uzak durması gerekenleri söyledik. Elimizden geldiği kadar. “

Tablo 21:
Hane Gelir Seviyesi ve Roman Topluluğunun En Büyük Sorununun Ne Olduğu Konusundaki Görüşler

	Bir Sorunları Yok	Eğitim Almıyorlar, Okula Gitmiyorlar	İş Bulamıyorlar	Kızların Kaçırılması	Konut Sorunu	Küçük Yaşta Evlilik
Asgari Ücret Altı	2	1	2	1	0	0
Asgari Ücret	0	2	3	0	1	0
Asgari Ücret Üzeri	0	0	1	0	1	1

Roman kültüründe yetişen bireylerin içlerinde bulundukları hayatta yaşadıkları sıkıntıyı öğrenmek amacıyla sorduğumuz soruya iş bulamamalarından ötürü sıkıntı çektikleri cevabı çoğunlukta alınmıştır. Bu cevabı eğitilmiş olmadıklarından ötürü sıkıntı yaşadıkları yanıtı takip etmektedir. Asgari ücret seviyesinde ve bu seviyenin altında gelire sahip hane sahipleri Romanların iş bulamadıkları cevabını vermişlerdir. Yine asgari ücret seviyesinin altında bir gelire sahip olan hane sahiplerinden Romanların bir sıkıntısı olmadığını düşünenler de mevcuttur (Tablo 21). Verilen yanıtlar şu şekildedir:

(G.Y.) Kadın (anne): “En büyük sorunları, işleri yok devamlı işleri yok.” **(D.T.) Kadın (anne):** “İşi olmaması. Dışlanmaları. Romanlar özgür yaşamayı seviyorlar.” **(İ) Kadın (babaanne):** “Bi işleri olmadığı için sıkıntısı o. Sıkıntıları çalışmakla ilgili.”

(Ş.B.) Erkek (baba): “En büyük sıkıntısı okumamak işte. Başka da bir sıkıntıları yok.” Ş.B.’nin bu yanıtı işsizliğin temelinde aslında eğitimin yattığını da düşündüren bir cevap olarak kendini göstermektedir.

Bu görüşlerden hareketle, Roman topluluğunun eğitim ve iş bulma konusunda sıkıntı yaşadıkları sonucu anlaşılmaktadır.

3. 6. 2. 6 Eğitim Durumu

Eğitim, bireyin çalışabilirlik yeteneğini ve seviyesini belirleyen bir unsurdur. Eğitimli bireyin çalışma imkânı ve istihdam edilebilirliği artmaktadır (Özdemir, 2014:21). Bundan hareketle yoksulluğun bireysel nedenlerinden biri olan eğitim durumu teması altında çocukların aile geçimine katkısı, çocukların evlenme yaşı ve kız çocuklarının eğitimi hakkında düşüncelerini öğrenmek amacı yöneltlen sorulara verilen yanıtlar aşağıda incelenmiştir

Tablo 22:
Hane Gelir Seviyesi ve Roman Çocuğun Aile Geçimine Katkı Sağlama Görüşü

	Katkı Sağlaması Gerekli	Hayır, Okusun
Asgari Ücret Altı	4	2
Asgari Ücret	6	1
Asgari Ücret Üzeri	0	2

Çocukların okumasının yanı sıra, okumayarak aile geçimine katkı sağlaması gerektiğini düşünen aile bireyleri de mevcuttur. Tabloya bakıldığında, asgari ücret seviyesi ve altında gelire sahip olan haneler, çocukların aile geçimine katkı sağlamasının gerekli olduğunu düşünmektedir. Asgari ücret seviyesinin üzerinde gelire sahip olan hane bireyleri ise çocukların okuması gerektiğini düşünmektedir (Tablo 22). Bu konuda sorulan soruya verilen cevaplar şu şekildedir: **(D.T.) Kadın (anne):** “Zamanı geldiğinde ailesine bakmalı yani. Haylazlık yaparsa dışarı gitse nolur bu çocuk. Okuldan çıktığında mesela 17-18. Lise bitince.” **(Ş.B.) Erkek (baba):** “Oğlanlarda bulunması lazım. Belirli bir yaşa geldiği zaman. 18-19 yaşında olması lazım. En azından kendini savunabileceği kendini ifade edebileceği yaşa geldikten sonra.” **(Y.T.) Erkek (baba):** “Eli kolu iş tutuyorsa çalışmaya mecburdur. 15 yaşında bir çocuğa sen zorla çalış diyebilir misin diyemezsin. 18 yaşından yukardaki olunca eli de tutar işi de tutar. Yani ben bunu diyom.” D.T., Ş.B. ve Y.T.’nin verdiği yanıtlardan çocukların aile geçimine katkı sağlaması daha çok üniversite seviyesine gelinmesi halinde düşünülen bir durumdur. Lise eğitimi bittikten sonra aile geçimine katkı sağlanmasının gerekli görüldüğü anlaşılmaktadır.

Diğer yandan bunu istemeyen, çocuklarının sadece okumasını isteyen aile bireyleri de bulunmaktadır. E.P, B.İ ve Ç.A.’nın: **(E.P.) Kadın (anne):** “Hayır, okusun.” **(B.İ.) Kadın (anne):** “Yok çalışmasınlar istemem. Yazları fındığa gidiyoruz beraber. Kazandıkları para kendilerine kalıyor biraz da bize veriyorlar.” **(Ç.B.) Kadın (babaanne):** “Yok istemeyiz

okusunlar. Ancak iş sahibi olup evlendikten sonra olur o da kocası isterse.” şeklinde verdiği yanıtlar bu yöndedir.

Bu görüşlerden hareketle asgari ücret seviyesinde gelire sahip olan haneler çocukların aile geçimine katkı sağlamasına olumlu bakarken, asgari ücret seviyesinin üzerinde gelire sahip olan hane bireyleri çocukların aile geçimine katkı sağlamasına olumsuz bakmakta ve çocukların okumasını istemektedirler.

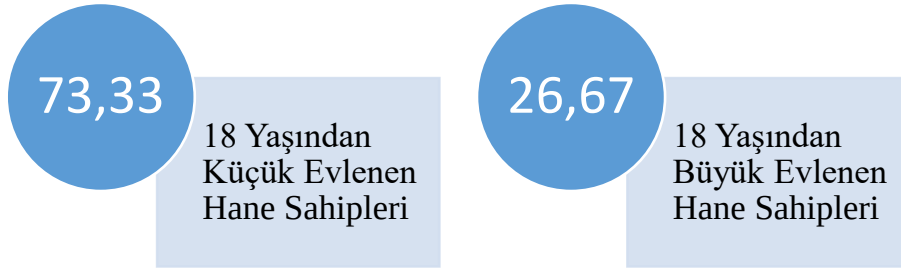
Tablo 23:
Anne, Baba, Babaanne ve Dedenin Çocukların Evlenme Yaşı Konusundaki Görüşü

	18 Yaşından Önce Evlenmeli	18 Yaşından Sonra Evlenmeli
Kadın (Anne)	1	5
Erkek (Baba)	0	4
Kadın (Babaanne)	1	1
Erkek (Dede)	0	1

Görüşülen hane bireyelerine -Çocukların kaç yaşında evlenmeleri gerektiğini düşünüyorsunuz? sorusu yöneltilmiştir. Genel olarak üç gelir seviyesinde de görüşler, çocukların 18 yaşından sonra evlenmeleri yönündedir. Bu soruyu 2 kişi cevapsız bıraktığı için tabloda 13 hanenin görüşü yer almaktadır. (Tablo 23). Sorulan soruya şu şekilde yanıtlar verilmiştir: **(Y.T.) Erkek (baba):** “ Tam 18 yaşından sona evlenmeli 17 desen haram 19 desen de haram çünkü ehliyetini de alır, nikahını da yapar, çocuk da olsa hastahannede sıkıntı olmaz. Ama sen napyosun gidiyorsun 14 yaşında çocuğu evlendiriyorsun 1 sene sonra çocuk yapıyo gidiyon hastahannede uğraşıyorsun. Bundan yani. Artık polis de karışmıyor. Anlaşın kendi aranızda anlaşın gidin diyo. Ne haliniz varsa görün. Sen Cennet Mahalesi seyretmedin mi aynı öyle. “ Bu yanıttan da anlaşılacağı üzere erken yaşta evlenip, çocuk sahibi olma halinde resmi işlemlerde sorun yaşanılmaktadır. Evlilik ve çocuk sahibi olma yaşı uygun olmadığı için işin içine emniyet yetkilileri girmektedir. Yine bu görüşte olan **Ş.B. (Ş.B.) Erkek (baba):** “Bence büyüün de evlensinler. Biz evlendik de noldu erken yaşta. 14 yaşında evlendim 15 yaşında 2 çocuk babası oldum. 15 yaşında buradan çıktım 37 yaşına kadar İstanbul’da yaşadım.” yanıtıyla erken yaşta çocuk sahibi olmanın sıkıntılı bir durum olduğunu dile getirmiştir.

Erken yaşta evlenerek sıkıntılı bir hayat süren ailelerden olan; **(Ç.B) Kadın (babaanne):** “20-22 yaşlarında evlensinler. küçük evlenmesini istemiyoruz “ yanıtını verirken, diğer aileler gibi düşünmeyen erken yaşta evlenmesinin uygun olacağını düşünen ailelerin de hâlâ var olduğunu İ’nin verdiği; **(İ) Kadın (babaanne):** “15- 16 yaşında evlense olur. Normal bir yaş. “ yanıtından anlaşılmaktadır.

Şekil 4:
Görüşülen Hane Sahibi Bireylerin Evlilik Yaşı

Roman topluluğu genellikle erken yaşta gerçekleşen bir evlilik yapısına sahiptir. Yukarıdaki şekilden de anlaşılacağı üzere ebeveynlerle yapılan görüşmelerde 18 yaşından küçük yaşta evlenenler yüzdelik dilimin %73,33 lük kısmını kaplarken, 18 yaş ve üzeri yaşta evlenenler %26,67 lik bir kısımda yer almaktadır (Şekil 4). Görüşmelerde edinilen bilgilere göre, bu bireyler çocuklarının kendileri gibi küçük yaşlarda evlenmelerini istememektedirler (Tablo 23). Fakat mahallede, küçük yaşta gerçekleşen evliliklerin devam ettiği aşikardır. Bu sebepten ötürü ailelerde bir korku hakim olduğu için ortaokulu bitiren kızları okula gönderme konusunda çekingen davranmaktadırlar ve hatta göndermemektedirler (Tablo24-25).

Görgü tanığı Ali Hoca'nın bu konudaki yanıtı şu şekildedir; "Evlilik olayları çok zor. Zaten 13 yaşında çocuk gelinler zaten. 12-13 yaşında 10 yaşında nişanlıyorlar. Bunun sebebini sordüğümüzda ise Hocam kaçırıyorlar diyorlar. Şimdi bakıyorsun kıyamet kopmuş, polisler gelmiş. Bakıyorsun kızını kaçırmışlar. Savcılığa verdim diyor. 5 gün sonra görüyoruz, ha Hocam kız kaçmamış amcasındaymış diyor. Kaç para aldın söyle dedim, sonra gülüyor. Bunlarda 23-24'e çıktı başlık parası biliyor musun? Başlık parasız kız olmaz. Mesela geçenlerde birisi az para almış onu döveceklerdi, piyasayı düşürüyorsun diye. Başlık parası standarttır. Birim olarak belli ama kendi aralarında ne verir ne alırlar onu bilmiyoruz. Küçük yaşta hemen söz- nişan yapıyorlar ve genelde akrabalar arasında oluyor evlilikleri."

Bu görüşler doğrultusunda ailelerin çocuklarının erken yaşta evlendirilmesine karşı oldukları sonucuna varılmaktadır. Fakat görgü tanığının görüşüne bakılacak olursa, erken yaşta evliliğe karşı olunsa da çocukların küçük yaşta evlendirilme durumlarının mevcudiyetinin olduğu aşikardır.

Tablo 24:
Anne ve Babanın Kız Çocuğunun Eğitim Konusundaki Düşüncesi

	Okutulmuyor, Kaçırdıkları İçin Okula Gönderilmiyor	Okutmak İstiyor
Kadın (Anne)	0	6
Erkek (Baba)	3	0

Burada, çocukların anne ve babalarının görüşleri dikkate alınmıştır. Diğer haneleri temsil eden anneanne, babaanne ve dedelerin görüşleri bu tabloda yer almamaktadır. Bu sebeple toplam 9 hanenin görüşü tabloya yansıtılmıştır (Tablo 24). Kız çocuklarının eğitimi konusunda sorulan soruya okutmak istiyorum cevabı ön planda iken, kız çocuklarını evlenmek adına başkaları tarafından kaçırıldığı için aileler kızları okula gönderememektedir. Görüşülen hane bireylerinden anne olanlar kız çocuklarını okutmak istediklerini söylerken, babalar ile yapılan görüşmelerde ise kız çocuklarını bu sorundan ötürü okula göndermedikleri cevabı alınmıştır (Tablo 24).

Bu konuda görüşülen hanelerden biri şu yanıtı vermiştir; **(B.A.) Erkek (dede):** “18’i de geçsin 20-25 yaşında gitsin ama bizim mahalle bırakmıyor. Bizim mahalle kötü, kaçırıyolar kızları 13-14 dedin mi. Kaçak kızı kimse geri de vermiyor. Böyle sorunlar yaşıyoruz.” şeklinde verdiği yanıtta ne kadar kız çocuklarını okula gönderilmesi düşüncesi hakim olsa da mahallede hakim olan erken yaşta kaçırılarak evlenme sorununun varlığı sebebi ile bunun gerçekleştirilemediğini dile getirmektedir.

Tablo 25:
Hane Gelir Seviyesine Göre Kız Çocuğu Eğitimi

	Okutulmuyor, Kaçırdıkları İçin Okula Gönderilmiyor	Okutmak İstiyor
Asgari Ücret Altı	3	6
Asgari Ücret	2	2
Asgari Ücret Üzeri	0	2

Yine kız çocuklarının eğitimi konusunda sorulan soruya gelir seviyesine göre bakılacak olursa, kız çocuklarını okutmak istendiği yanıtı çoğunlukta alınmıştır. Genel olarak gelir seviyelerinde bu görüş çoğunluğu gösterirken asgari ücret seviyesinde gelire sahip hane bireylerinde eşit bir görüş sonucu çıkmıştır (Tablo 25). Görüşülen hane bireyleri şu yanıtı vermiştir:

(Ş.B.) Erkek (baba): “Benim için özgürdür kız çocuğu. İster okusun ister okumasın ona kalmış bir şey. Ben şimdi kızımı okutmak isteğim zaman kimse buna engel olmaz. Ama kendi kendine işte biraz boyu uzadı, gösterişli oldu. Küçük çocuklarla okula gitmek tuhaf geliyor ona. O yüzden devam etmek istemedi gitmiyor okula. Benim için özgür. Herkes etek- şalvar giydirir ama benim için istediği giyebilir ben kısıtlamam kızımı.”

Araştırma sahası olan mahallede, kız çocuklarının kaçırılması olayı gündemde bir durumdur. Bu olay ailelerin kızlarını yanlarından ayırmamasına, evden dışarı çıkartmamasına ve bunun sonucu olarak zorunlu eğitim hayatı bittikten sonra hatta henüz

bitirmemiş olsa da okuldan alma, okula göndermeme gibi neticelere neden olmaktadır. Bunu, verilen şu yanıtta anlamak mümkündür: **(Y.T.) Erkek (baba):** “Kız çocuklarını okutmuyoruz, işte 8’e kadar okutuyoruz. Ondan sonra bırakıyoruz. Kendileri bırakıyorlar zaten. Evlendiriyorlar diyom ya sana. Okumak istese okutmuyoz. Ama İçimizde bi abi var 3 kızı var 3’ü de okuyo. Biri hemşire biri doktor.”

Diğer yandan kızların okuması konusunda olumlu görüşe sahip olan, elinden geldiğince okutmak isteyen **(R.K.) Kadın (anne):** “Kaça kadar giderse okumasını istiyorum. Okuldan almam. Kız çocuğu okusun daha iyi, elimden geldiği kadar okuturum.” ve **(D.T.) Kadın (anne):** “Valla iyi bir şey olursa okusun. Mesela şimdi boşa okuyanlar da var. Mesela liseyi, üniversiteyi okuyo yine bir işe giremiyor. Günah bi de onları da düşün. Bi de dayın olması isteniyo arkada. İmkân olursa okusun, onun isteği varsa elimden geleni yaparım okuturum.” gibi aileler de mevcuttur.

Bundan hareketle, aileler kız çocuklarını okutma istemekte fakat mahalledeki kız çocuklarının kaçırılma olaylarından ötürü korktukları için okula gönderememekte sonucunu çıkartmak mümkündür.

3. 6. 2. 7. Göç

Yoksulluğun nedenlerinden biri olarak, kırdan kente göç olgusu ile farklı sebeplerle yapılan göçler gelmektedir (Şenses, 2014:161). Yoksulluğun bireysel nedenlerinden biri olan göç teması altında yerleşik bir hayat mı yoksa göçebe bir hayat mı sürdürdüklerini öğrenmek amacı ile yöneltilen sorulara verilen yanıtlar aşağıda incelenmiştir.

Tablo 26:
Hane Gelir Seviyesi ve Hane Sahiplerinin Göç Durumu

	Başka Bir Yerden Göç Etmiş	Mevsimsel Göç Hareketliliği	Yerleşik
Asgari Ücret Altı	1	3	3
Asgari Ücret	1	1	4
Asgari Ücret Üzeri	0	0	2

Yapılan mülakatlarda hane sahiplerinin göçebe mi, yerleşik mi ve mevsimsel işçi mi olup olmadığını öğrenmek amacı ile sorduğumuz soruya çoğunlukla mevsimsel işçi oldukları cevabı alınmıştır. Hane sahipleri genel olarak mevsimsel işçi olsalar da yerleşiklerdir ve bir yerden göç etmemişlerdir. Asgari ücret seviyesinde gelire sahip olan hanelerde başka bir yerden göç etmiş olma özelliği görülmektedir. Hiçbir şekilde bir göç etmemiş ve mevsimsel işçi olmayan hanelerin sayısı azınlıktadır (Tablo 26). Bu konuda sorulan

soruya şu şekilde yanıtlar gelmiştir: **(R.K.) Kadın (anne):** “Mevsim işçiliği yapıyoruz. Fındık toplamaya gidiyoruz.” **(İ.O.) Kadın (anne):** “Çanakkale’ye gidiyoruz bazen. 1-2 ay kalıyorduk orda domates topluyoruz.” **(B.İ.) Kadın (anne):** “Yerleşik yaşıyoruz biz ama yazları fındık toplamaya gidiyoruz civar şehirlere.” **(E.P.) Kadın (anne):** “Mevsim işçisi olarak gidiyoruz. Mesela karadenize gidiyoruz. Fındıklara çalışıyoruz.”

Mevsimsel göç hareketliliğinin temelinde yatan tarım işçiliğinin yanı sıra bir de bohça alım-satım işleri için de göç hareketliliği söz konusudur. Görüşülen aile bireylerinden D.T.’nin bohça sebebi ile yaptığı göç hareketliliğini artık icra etmediği; **(D.T.) Kadın (anne):** “Önceden gidiyorduk. 10 sene önce evlenmeden önce. Memleket memleket geziyorduk. Annemiz bohça yapıyordu. Satıyorduk. Tül-perde öyle şeyler yapıyorduk. Artık yok kalmadı öyle.” diğer bir görüşülen aile bireylerinden olan Y.T.’nin bu işe hâlâ devam ettiği; **(Y.T.) Erkek (baba):** “Gidiyoruz, İstanbul’a gidip geliyorum çeyizlik eşya satma için malzeme alıyoruz. Ama yerleşmişiz. Babadan, deden burdayız.” cevaplarından anlaşılmaktadır.

Hiçbir şekilde bir göç hareketliliğinde bulunmayan hep aynı yerde olan haneler de mevcuttur. G.Y.’nin de dediği gibi; **(G.Y.) Kadın (anne):** “Hep burdayız biz bi yere gitmiyoruz.” bu aileler her zaman oradadırlar.

Başka bir yerden göç etme durumu olan ve mevsimsel göç hareketliliğinde bulunan aileler daha çok asgari ücret seviyesinde gelire sahip olan hanelerde görülmüştür. Göç ederek bu şehre, mahalleye gelmiş olan ailelere -Kocaeli’den önce yaşadığınız yerden neden ayrıldınız? Sorusu yöneltilmiştir. Her bireyin farklı bir göç sebebi olduğu; İ.O., ve Ş.B.’nin verdiği; **(İ.O.) Kadın (anne):** “Konutlar yıkılıyordu o yüzden bu tarafa geldik.” **(Ş.B.) Erkek (baba):** “Zaten daha öncesinde burada yaşıyordum. Ailemin yanına gelmek istedim yine. Orada yaptığım servis işini burada da devam ettiriyorum. Oradan yoruldum artık trafiğinden yaşam şartlarından.” yanıtlarından anlaşılmaktadır.

3. 6. 3. Roman Çocuk Yoksulluğunun Toplumsal Nedenleri

Mülakat sorularında, yoksulluğun toplumsal nedenleri; kapitalizm ve küreselleşme, nüfus artışı ve iş piyasaları temaları olarak ayrılmış ve bu temaların altına mülakat soruları yerleştirilmiştir. Burada bu sorulara verilen cevapların bulguları incelenmiştir.

3. 6. 3. 1. Kapitalizm ve Küreselleşme

Kapitalizm; modernleşme, globalleşme ve buna bağlı olarak sınıfsal eşitsizlikleri meydana getirmektedir (Sipahi, 2006:176). Küreselleşme ise kapitalizmin her yere yayılmasına neden olmuş ve beraberinde toplumsal tabakalar arası mesafelerin giderek açılmasına neden olmuştur (Yusufoğlu ve Kızmaz, 2012: 27). Yoksulluğun toplumsal nedenlerinden biri olan kapitalizm ve küreselleşme teması altında çocukların ailenin karşılayamayacağı şeyler istemesi ve hanede çalışan bir birey yok ise geçim kaynağının ne olduğu konusunda sorular yöneltilmiştir ve yanıtları aşağıda incelenmiştir.

Tablo 27:
Çocukların Pahalı Şeyler İstemesi Durumu

	İstiyor	İstemiyor
Asgari Ücret Altı	5	2
Asgari Ücret	2	4
Asgari Ücret Üzeri	1	1

Yoksulluğun, toplumsal bir nedeni olan kapitalizm ve küreselleşme sonucunda mı gerçekleştiğini anlamak adına sorulan “Çocuklarınızın sizin karşılayamayacağınız şeyler istiyor mu?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplardan asgari ücret altı seviyede gelire sahip ailelerin çocukların pahalı şeyler istediği, asgari ücret seviyesinde gelire sahip hânelerdeki çocukların ise istemediği sonucu tabloda gözükmemektedir (Tablo 27). Verilen cevaplar şu şekildedir;

(B.A.) Erkek (dede): “İster illa da ama daha istemediler, isterler yani. Ben bisiklete karşıym almam zaten çok tehlikeli arabalar geliyor.” **(R.K.) Kadın (anne):** “Bazı istiyö, bazı istemiyö.” **(E.P.) Kadın (anne):** “Yok istemiyorlar.” **(İ.O.) Kadın (anne):** “İstemiyorlar.”

Bu yanıtlar doğrultusunda çocukların genellikle pahalı şeyler istemedikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 28:
Hane Gelir Seviyesi ve Ailenin Geçim Kaynağı

	Bohçacılık	Demircilik	Hurdacılık
Asgari Ücret Altı	4	0	0
Asgari Ücret	2	1	1
Asgari Ücret Üzeri	1	0	0

Hanede çalışarak gelir getirilmesi durumu olmaması halinde nasıl gelir sağladıkları ve nasıl geçindiklerini öğrenmek amacı ile sorulan “(Ailede kimse çalışmıyorsa) Ailenin geçim kaynağı nedir?” sorusuna bohçacılık cevabı çoğunlukta alınan bir cevaptır. Burada

belirtilen ücret seviyeleri eve giren toplam gelir şeklinde düşünülerek yerleştirilmiştir. Her gelir seviyesinden bu cevabın alınmış olduğu fakat asgari ücret altı gelir seviyesine sahip olan hane sahiplerinin bohçacılık ile uğraştığı cevabı çoğunluktadır. Bunu asgari ücret seviyesinin üzerinde bir gelire sahip olan hanede de bohçacılık işi ile uğraşıldığı cevabı takip etmektedir (Tablo 28). Bu konu hakkında sorulan soruya şu cevaplar gelmiştir; **(R.K.) Kadın (anne):** “Kocam hurdacılık yapıyo. Öyle kazanıyo.” **(E.P.) Kadın (anne):** “Kocam hurdaya gidiyo. Geçim kaynağımız o. Ben çalışmıyorum bebek bakıyorum. Bir de belediyeden 41 kart yardımı ve çocuk parası alıyo.” **(İ) Kadın (babaanne):** “Hurdacılık.” yanıtlarda geçimlerini hurdacılık ile sağladıkları,

Diğer yandan Y.T.’nin verdiği; **(Y.T.) Erkek (baba):** “Bohçacılık yapıyor eşim.” yanıtından eşinin bohçacılık yaparak geçim sağladığı görülmektedir.

Görgü tanığı Ali Hoca’nın bu konudaki görüşleri şu şekildedir; “Mahallede bir gezin, yeni düğün olmuş 16 yaşında, 1 hafta sonra ellerinde el arabalarıyla, çek çeklerle dükkân, market önlerinde ne varsa toplayıp satıyorlar. İlerde hurdacı var kaç kez kapandı, kaçak çalıştırıldığı için. Tekrar açıyorlar ama yine üzerine giden kimse yok. Yani kadınlar genelde hurdaya giderler, hurda topluyorlar. Minibüslerle İstanbul’a kadar gidiyorlar çevre ve komşu illere gidiyorlar. Bohçacılık yapıyorlar. Genelde hurda ve bohçacılık yapıyor kadınlar.”

Bu görüşlerden hareketle, hanelerde düzenli gelir sağlayacak devamlı bir işte çalışmayan hiçbir bireyin olmaması halinde geçimlerini sağlayacak bohçacılık, hurdacılık ve demircilik işi ile ilgilenmektedirler. Günümüzde ne kadar önemini yitirmiş olsa da bohçacılık işi ile geçim sağlayan insanların hâlâ var olduğu anlaşılmıştır.

3. 6. 3. 2. Nüfus Artışı

Nüfus artışının yoksulluğun bir nedeni olarak görülmesinde köyden kente göçün artış göstermesi etkindir. Diğer yandan kent merkezlerinde kötü koşulların oluşması, kötü alışkanlığa sahip olan insanların varlığının artması, tehlike ortamının oluşması ve çevre tahribatının bir nedeni olarak görülmektedir (Şenses, 2014: 154-156). Yoksulluğun toplumsal nedenlerinden biri olan nüfus artışı teması altında yaşanan şehrin çocuklar açısından tehlikeli olma durumu konusundaki düşüncelerini öğrenmek amacı ile yöneltilen soruya verilen yanıt aşağıda incelenmiştir.

Tablo 29:
Hane Büyüklerinin Çocuklar Yönünden Mahallenin Tehlikeli Olması
Konusundaki Görüşü

	Burası Tehlikeli	Tehlikeli Bir DurumYok
Kadın (Anne)	2	3
Erkek (Baba)	3	0
Kadın (Babaanne)	2	3
Erkek (Dede)	0	0

Araştırma sahası olan mahalle, İzmit ilçesi genelinde olumsuz bir şekilde anılmaktadır. Her türlü suç unsurunun bulunduğu ve aynı mahalleyi paylaşan diğer mahalle sakinleri tarafından da rahat hareket edilemeyen bir ortama sahiptir. Mülakatlar sırasında konu ile ilgili sorulan soruya mahallenin tehlikeli bir yer olduğu cevabı çoğunlukta alınan bir cevaptır. Görüşülen hane sahiplerinden baba olan bireyler mahallenin tehlikeli olduğunu düşünenler arasında ilk sırada yer almaktadır. Diğer yandan anne ve babaannelerle yapılan görüşmelerde mahallenin tehlikeli olduğunu düşünenlere göre bir tehlike olmadığını düşünenler ön planda yer almaktadır (Tablo 29). Bu konu hakkında sorulan soru şu şekilde yanıtlanmıştır: **(İ) Kadın (babaanne):** “İllâ ki korkuyoruz. Burda böyle tehlikeler olmaz. Geziyor çocuklar. Bizim mahallede böyle şeyler olmaz Allah’a şükür.” şeklinde verilen yanıtta mahallenin tehlikesiz bir yer olduğunu düşünen bir kesimin varlığı anlaşılmaktadır.

Diğer yandan; **(Ç.B) Kadın (babaanne):** “Bir yaştan sonra kaçırılma olayları oluyor, korkuyoruz tabi öyle şeylerden.” **(D.T.) Kadın (anne):** “Her yerden korkuyoruz. Hep gözümün önünde olsan istiyorum dışarı salmıyorum.” **(Y.T.) Erkek (baba):** Anne- baba evladını düşünür hiç evden çıkmamasını ister demi. Her şeyin de bir zamanı var saat 10 olduğu zaman da evde olsun istiyoruz. Çünkü ortalık berbat. Esrar var, bali var, kokain var her şey var. Ama şükür birkaç seneden beri bizim mahalle temizlendi yani. Hep tuttular yakaladılar onları. O yüzden yani zaten gitmiyor çocuklar bizden izin almadan gitmiyorlar.” yanıtlarından tehlikenin olduğunu düşünen bir kesimin varlığının çoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır.

Mahallede en önemli sorunlardan birisi de kızların kaçırılma olayı olduğu için B.İ, Ç.B. ve B.A.; **(B.İ.) Kadın (anne):** “Yok tehlike burada. bi kaçırma olayları var ondan da çocuklara okula temkinli gidiyor başka da bi şey yok” **(B.A.) Erkek (dede):** “Yok bi sıkıntı mahallede. Bir sıkıntımız kız kaçırma olayı, başka bir şey yok.” gibi sadece kaçırılma olayını tehlikeli gören bir kesim de mevcuttur.

Bu görüşlerden hareketle, mahalledeki insanların iyi olduğunu düşünen ve mahallenin tehlikeli olmadığını düşünen insanların yanında tehlikeli olduğunu düşünen kesim ön plandadır. Bu sebeple mahallenin tehlikeli olduğu görüşü sonucuna varılmaktadır.

3. 6. 3. 3. İş Piyasaları

İş piyasalarında gerçekleşen değişim hareketleri, işverenlerce gerek duyulmayan özelliklere sahip olan çalışanların işten çıkarılmalarına, o sektörde ve alanda bilgi-beceriye sahip olan çalışanların artık istihdam edilmemesine yol açmaktadır (Özdemir, 2014: 21). Yoksulluğun toplumsal nedenlerinden biri olan iş piyasaları teması altında aileden kalma yapılan bir işin varlığını ve bir aracın olması halinde bu araçla bir işin yapılma durumu konusunda yöneltilen sorulara verilen yanıtlar aşağıda incelenmiştir.

Tablo 30:
Hane Gelir Seviyesi ve Hanenin Aileden Kalan Meslekleri Devam Ettirme Durumu

	Bohçacılık	Demircilik	Hurdacılık
Asgari Ücret Altı	4	0	0
Asgari Ücret	2	1	1
Asgari Ücret Üzeri	1	0	0

Araştırma sahası olan mahallede şimdi veya bir süre önce aile meslekleri ile geçim sağlanıp sağlanmadığını öğrenmek amacı ile sorulan “Ailenizden kalan hâlâ yapmakta olduğunuz bir meslek var mı?” sorusuna gelen cevaplardan olan hurdacılık ve bohçacılık kendini sürdüren tükenmekte olan mesleklerdir. Devamlı bir işe sahip çalışanın olmadığı haneler de bu meslekleri icra etmektedir ve verilen cevaplar aileden kalma mesleği devam ettirenler ile aynı çıkmıştır (Tablo 28). Asgari ücret seviyesi altında gelire sahip olan haneler daha çok bohçacılık işi ile geçim sağlamaktadırlar ve bunu yine asgari ücret seviyesinde gelire sahip olan haneler takip etmektedir (Tablo 30). Bunu sorulan soruya; **(E.P.) Kadın (anne):** “Bohçacılık yapıyorduk. Şimdi yapamıyorum” **(Y.T.) Erkek (baba):** “Eşim arada sırada bohçaya gidiyo. Çeyizlik şeyler satıyo; çarşaf, perde. İstiyorsanız var yani verelim size. Bu tarihte 300-400 seneden beri var.” şeklinde verilen yanıtlarla belirtmiştir.

Diğer yandan gelir seviyesi yüksek olan meslekleri icra eden hanelerde de bohçacılık gibi aileden kalma mesleklere devam edildiği şu yanıtta anlaşılmaktadır: **(B.İ.) Kadın (anne):** “Eşim servisçi ama ben de aslında bohçacılık yapıyorum ama şimdi hamile olduğum için gidemiyorum. “

İ.O. ve İ.nin eskiden ailelerinin geçimlerini bohçacılıkla sağladıklarını fakat şimdi yapmadıkları; **(İ.O.) Kadın (anne):** “Daha önceden bohçacılık yapıyorduk da şimdi yapmıyoruz.” **(İ) Kadın (babaanne):** “Eskiden bohçacılık yapıyorduk, şimdi yapmıyoruz. Şimdi kredi kartları çıktı. Şimdi bohçacılık bitti. Çekiyo kredi kartına yavaş yavaş ödüyo. Ondan bitti.” şeklinde verilen yanıtın anlaşılmaktadır.

E.T. ise geçmişte birçok Roman mesleğini yapmış olan bir aileye sahiptir fakat şimdi hiçbirinin yapılmadığını şu cümlelerle aktarmaktadır: **(E.T.) Kadın (anne):** “Annem bohçaçıydı, bohçaya gidiyorlardı. Sonra bohçayı bıraktı annem. Tabi yaşı geçtiği için. Şimdi çiçeğe gidiyorlar, Marina’da çiçek satıyorlar. Kayınvalidem sepetçiymiş, kayınpederimle evlenince bırakmış. Kayınpederim de demircilik yapıyor. Demir dövüyorlar. Bizinkilerde kalmadı artık eski meslekler.”

Buna rağmen demircilik mesleği hâlâ ailesinde devam ettirilmektedir. D.T. ise önceden demircilik yaparken şimdi bu mesleğin artık yapılmadığını şu şekilde iletmektedir: **(D.T.) Kadın (anne):** “Önceden demircilik yapıyorduk işte. Annem bohçacılık yapıyordu. Ben de yapıyordum gençken. Mesela o zaman mağazalara gidemiyordu insanlar. Bohça uygun oluyordu öyle alıyorlardı.”

Bu görüşlere göre aileden kalma mesleklere devam edilmediği, edenlerin ise başka geçim kaynağı olmadığı için bu mesleği icra ettiği anlaşılmıştır.

Tablo 31:
Sahip Olunan Araçla Yapılan İş

	Bohçacılık	Hurdacılık	Servis Taşımacılığı
Asgari Ücret Altı	1	3	0
Asgari Ücret	0	0	2
Asgari Ücret Üzeri	0	0	1

Yapılan mülakatlarda hane sahiplerinin bir araca sahip olup olmadıkları ve sahiplerse bu araçla yaptıkları işleri öğrenmek amacı ile sorulan soruya sahip olunan araçla hurdacılık ve servis taşımacılığı meslekleri yaptıkları cevabı eşit seviyede alınmıştır. Hurdacılık cevabı asgari ücret seviyesinin altında gelir seviyesine sahip olan hanelerden gelirken, servis taşımacılığı cevabı ise asgari ücret seviyesi ve asgari ücret seviyesinin üzerinde bir gelire sahip olan hane bireylerinden gelmiştir. Bohçacılık mesleğini sahip oldukları araç ile icra eden hane sahipleri azınlıktadır ve bu haneler asgari ücret seviyesinin altında bir gelire sahiplerdir (Tablo31). Sorulan soruya şu cevaplar verilmiştir:

Yapılan bu mesleklerden hurdacılık mesleğinin icrası binek otomobil veya at arabası olarak değişkenlik göstermektedir. **(R.K.) Kadın (anne):** “At arbamız var, onunla hurdacılık yapuyoz.” şeklinde verdiği cevapta at arabası ile hurdacılık yapmaktadır.

E.P.ve İ.; **(E.P.) Kadın (anne):** “Minibüsümüz var 1 tane. Minibüsle hurdacılık yapıyoruz bi.” **(İ) Kadın (babaanne):** “Pikap var kiralık olarak kullanıyoruz. Hurdacılık yapıyoruz o araçla.” minibüs ve pikap tarzı bir araçla hurdacılık yapmaktadır.

Diğer yandan minibüs, dolmuş tipi araçlara sahip olanlar ise servis taşımacılığı işi ile uğraşmaktadırlar; **(D.T.) Kadın (anne):** “Minibüsle servisçilik yapıyoruz. Araç bize ait. Çok pahalı bi araba değil.” **(B.İ.) Kadın (anne):** “Servis aracımız var. Servis çekiyoruz o araçla.” **(Ş.B.) Erkek (baba):** “Servis aracım var. Minibüs. Bu araçla servisçilik yapıyorum.”

Yine sahip olduğu araçla bohça işi yapanların da mevcut olduğunu Y.T.’nin vermiş olduğu, **(Y.T.) Erkek (baba):** “Burada ufak taksim var. Bununla arada sırada mal almak için gidiyoruz. Bununla bohça satıyoruz. Genelde hastahaneye gidiyorum onunla.” cevaptan anlaşılmaktadır.

Görgü tanığı Ali Hoca’nın bu konu hakkındaki görüşü şu şekildedir: “Arabaları var ama üzerlerine kayıtları yok. Üzerine gidilmediği için böyle serbestlikler ve sahte ehliyetle kullananlar, ehliyetsiz olanlar var. İyi trafik polislerine rast gelirse ceza yazıyor böylelerine.”

Verilen bu cevaplardan hareketle, araç sahibi olan Romanlar’ın bu araçlarla farklı işlerde gelir sağladıkları anlaşılmış ve bu sağladıkları gelirlerin farklı seviyede oldukları tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Roman halkı genel olarak rahatlarına düşkün, kurallara ve sınırlamalara çok fazla gelemeyen bir toplum olarak bilinmektedir. Araştırma sahası olan mahallede işsizlik durumu sorgulandığında işsizliğin yok denecek kadar az olduğu, sürekli ve maaşlı bir işte çalışılmasa da günlük kendilerini idare edecek kadar gelir getirecek işlerde bulunmaktadır. Tembelliğe bağlı bir işten kaytarma veya çalışmama hâli mevcut değildir. Bundan hareketle araştırma sahası olan mahalledeki yoksulluğun, etnik özelliklerden ötürü üzerlerine yapılmış olan çalışma ortamlarına ve işlere itildikleri diğer çalışma ortamlarına kabul edilmedikleri ve aynı zamanda eğitimsizlikten dolayı farklı meslek ve işlerde çalıştırılmadıkları tespit edilmiştir. Bu tespite göre sahip oldukları yoksul yaşantının ana sebebinin tembellik olmadığını söylemek mümkündür.

Yapılan harcama miktarı ve kalemi gelire göre farklılık göstermektedir. Asgari ücretin altında bir gelire sahip olan hane ile asgari ücret üzeri bir seviyede gelire sahip olan hanenin harcama kalemi aynı alanlar değildir. Asgari ücret seviyesinin altında gelire sahip olan hanelerin giderleri ne kadar belediyenin verdiği sosyal yardımlardan faydalıyor olsalar da gıda odaklıdır. Aldıkları yardımın yetmediğinden, az olduğundan yakınan bu haneler gelirlerini yine bu yönde kullanmaktadırlar. Gelir seviyesi asgari ücret seviyesinin üzerinde gelire sahip olanların evleri de yine gecekondu vâri bir yapıda olduğu gözlemlenmiştir. Bu seviyedeki haneler, fatura giderlerini olduğunu dile getirmişlerdir. Her gelir seviyesindeki hanenin gelirlerini yine gıda diyebileceğimiz eğlence yönünde kullandıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle yaz akşamları eğlencelerinin hat safhada olduğu gözlemlenmekle beraber görüşülen kişilerin de söylemlerinden yola çıkarak eğlence kültürlerinden hiçbir şekilde vazgeçemedikleri aşıkârdır. Düzenli bir gelire sahip olmadıkları gibi gelen parayı düzenli olarak harcamamaktadırlar. İçinde bulundukları yoksul durumun, hesapsızca yaptıkları harcamalardan kaynaklı olduğunu yapılan tespitler doğrultusunda söylemek mümkündür. Birikim yapamadıkları ve buna bağlı olarak da gelen paranın düzensiz bir şekilde harcanması sebebi ile gelir-gider dengesi sağlanamamaktadır. Bu yüzden yaşanan yoksulluğun nedenlerinden biri olarak hane büyüklerinin hesabını bilememelerinden dolayı yaşandığı tespit edilmiştir.

Aile fertlerinin içinde bulunduğu düzensiz çalışma ve gelir hâli hayatlarına da yansımaktadır. Aileler düzenli gelire sahip olamadıkları için farklı ve belli bir zamana

bağlı olmayan işlerde çalışma yoluna gitmektedirler. Araştırma sahasında asgari ücret altı gelire sahip olan haneler, yazları mevsim içliği yapmaktadırlar. Bu aileler, farklı şehirlere tarım işçisi olarak göç etmektedir. Bu göç zamanı yazları gerçekleştiği için dönüş zamanı okulların açılmasından bir hayli sonra olmaktadır. Bu sebeple okul çağındaki çocuklar okul açıldığı tarih itibari ile okula gidememekte ve geç başlamaktadırlar. Genellikle okul araç-gereçlerini ve okul kıyafetlerini almakta sıkıntı çekilmekte ve çoğu aile bu ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Bunun beraberinde okul ortamına adapte olamama ve eğitimden geri kalma durumu gelmektedir. Sonucunda bu çocuklar eğitim hayatına geride başladıkları için, eğitimlerini devam ettirme konusunda sıkıntı yaşamakta ve bunun neticesinde okuldan uzaklaşmaktır. Okuldan soğuyan, okula gitmeyen çocuk başı boş bir şekilde hareket etmektedir. Ailenin yoksulluğunun çocuklara etkisi ve kısır döngü halinde devam etmesi olayı burada kendini göstermektedir. Bu durumların genellikle asgari ücret seviyesinin altında gelire sahip olan hanelerde gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Eğitime geç başlayan veya gerekli okul araç-gereçlerine sahip olmayan çocuklar okul ortamından uzaklaştığı için devamsızlık yapmaktadır. Bu ihtiyaçları ilçe belediyesi karşılamaya çalışsa da bazı eksikler yine tamamlanamamaktadır. Hanede bulunan çocuk sayısı kadar kaymakamlık tarafından para verildiği yapılan görüşmelerde öğrenilmiştir. Bu verilen nakdî sosyal yardımlar, çocuğun okula gitmemesi, devamsızlık yapması hâlinde veya babanın sigortalı bir işe girmesi ile kesilmektedir. Görüşülen aileler çocuklar için verilen paraların kesilmesi halinde bunun nedenini bilmediklerini söylemişlerdir. Çocukların, devamsızlık yapmaları ve okulu bırakmaları sebebi ile bu yardımların kesildiği tespit edilmiştir.

Aileler eğitim konusunda yeterli seviyede olmasalar da çocuklarının hep daha ileride olmasını isterler. Roman ailelerde de bu durum böyledir. Çocuklarının okumalarını, kendilerinin yaşadıkları sıkıntıları yaşamadan rahat bir hayat sürmelerini isterler. Araştırma sahası olan Roman mahallesinde, asgari ücretin altında bir seviyede gelire sahip olan hanelerdeki çocukların okula kendi istekleri ile gitmedikleri ve kız çocuklarını ise evlenmek sebebi ile kaçırılmalarından ötürü bu olayın önüne geçmek adına okula aileleri tarafından gönderilmedikleri tespit edilmiştir.

Aile planlaması yapılmadan çocuk sahibi olmak, geliri iyi bir şekilde kullanmamaya ve geçim sıkıntısına sebep olmaktadır. Bu durum daha çok doğan çocuklar üzerinde etkili olmaktadır. Haneye giren zaten az miktarda olan gelirin ailedeki fert başına bölünmesi

zor olmaktadır. Bu da çocukların bir takım zarurî ihtiyaçlarından feragât edilmesine yol açmaktadır. Böyle olunca çocuklar; yoksul bir aile içinde hayati ve çocukluklarının getirdiği oyun oynama, abur cubur yeme gibi ihtiyaçların yoksunluğunu yaşamaktadırlar. Romanlarda bu durum kendini çok fazla göstermektedir. Zaten yoksulluk içinde yaşayan insanlar bilinçsizce çocuk sahibi olmakta ve çocukları bu yoksul durumda dünyaya getirmektedirler. Küçük yaştan itibaren sağlıklı bir ortamda yetişemeyen çocuklarda bazı farklı hastalıklar görülebilmektedir. Araştırma sahasındaki evlerde rutubet sorunu mevcuttur. Bu sorun çocukların küçük yaştan itibaren solunum yolu ile ilgili birtakım rahatsızlıklar yaşamlarına sebep olmaktadır. Aileler tedavilerini yaptırırsalar dahi, SGK kayıtlarının olmaması sebebi ile bu tedavileri genellikle yarım bırakmaktadırlar. Bu durumda tamamlayıcı olarak sosyal hizmetler devreye girmekte ve alınan ayni ve nakdi sosyal yardımlarla çocuklara katkı sağlanmaktadır.

Toplum içinde insanlar, sahip oldukları etnik ve kültürel özelliklere göre ayrıştırılırlar. Aynı sınıfta olanlarca desteklenirken bazı farklı sınıfta olanlar tarafından dışlanabilirler. İnsanların dilinden, “Falanca kesimde oturanlar şöyledir, memleketi şu şehir olanlar böyledir” gibi birçok söylem duymak mümkündür. Diğer ülkelerde de Türkiye’de de bu durum böyledir. İnsanlar bu özelliklere göre dışlanıp yine bu özelliklere göre benimsenip kabul edilmektedir. Konumuz olan Romanlar sahip oldukları özellikler, yaşayış tarzları, fiziksel özellikleri, toplum içindeki hal ve hareketleri sebebi ile dışlanan bir kesimdir. Bu dışlanma her alanda kendini göstermektedir. Eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal hayatta bir ötekileştirilme durumu söz konusudur. Eğitim alanında, çocukların diğer Roman olmayan kesim tarafından dışlanması ve buna da sebep olanın Roman olmayan çocukların velileri olması kaçınılmaz bir durumdur. Kendi çocuklarını korumak adına bu çocuklarla aynı sınıfta olmamaları gerektiğini savunarak Roman çocuğu ve ailesini dışlamaktadır. Zaten zor şartlar altında okula giden, eğitim hayatına atılan çocuk gördüğü bu muamele sebebi ile okuldan soğumaktadır. Araştırma sahasında da görüldüğü üzere bu çocukların kendi istekleri ile okul ortamından uzaklaştığı tespit edilmiştir. Bazı ailelerinde birtakım sebeplerden ötürü okula göndermemeleri durumu hakimken, okula istekli bir şekilde gönderilen çocuğun gördüğü bu davranış ve dışlanma faktörü sebebi ile eğitim ortamından itilmektedir. Tabiki bu durumun istisnaları da vardır. Görüşülen hane sahipleri, “Bize önyargılı yaklaştılar fakat sonradan tanıyınca düzeldiler, öğretmeni tarafından çok seviliyor.” gibi cevaplar da vermişlerdir. Dışlanmayan kesime baktığımızda bu kesim asgari ücret seviyesinin üzerinde bir gelire sahip olan haneleri

içermektedir. Bu haneler çocuklarının okul ortamındaki maddi gereçlerini sağlayabildikleri ve diğer velilerle kolay iletişim kurabildikleri sebebi ile başlarda dışlansalar dahi sonraları kabul edilmişlerdir. Dışlanma durumunun asgari ücret seviyesinin altında bir gelire sahip olan hanelerin çocuklarında görüldüğü tespit edilmiştir.

Roman topluluğunun temel özelliklerinden biri, rahat bir toplum olmalarıdır. Gittikleri yerlerin kültürü ile etkileşim kurmalarına rağmen yine kendi kültürlerini yaşatmaya devam eden farklı bir yapıya sahiplerdir (Altınöz,2013: 50-152). Bu sebeple kendilerine has yaşayış tarzları bu insanların para kazanma yöntemlerini de içerisine almıştır. Günlük yaşayan bu insanlar, genellikle düzenli ve birtakım kuralları olan işlerde çalışmayı reddederler. Böyle bir işte bulunsalar dahi bu çalışmayı sürdürmekte zorlanırlar (Çetin, 2017:91-92). Bunun yanında eğitim geçmişleri de parlak olmayan Roman bireyler, istihdam edilirken olumsuz değerlendirilmeye maruz kalmaktadırlar. Araştırma sahasında görüşülen hanelerde genel olarak servis taşımacılığı, hurdacılık ve bohçacılık meslekleri ile uğraşan haneler hakimdir. Bu haneler yine birilerine bağlı değil, kendi hesaplarına çalışan ailelerdir. Servis işi ile uğraşanlar asgari ücret seviyesi ve üzeri bir gelire sahipken, hurdacılık işi ile uğraşanların ise asgari ücret altı seviyede bir gelire sahip oldukları tespit edilmiştir.

Roman çocukların içinde bulunduğu yoksul durumun ve bunun sonucunda yaşadıkları yoksunluklarını en çok hissettikleri yer şüphesiz eğitimleri için gittikleri okul ortamlarıdır. Diğer çocuklar gibi her ihtiyaçları karşılanamayan, okul araç-gereçleri aile dışında başka kesimlerce temin edilse dahi yine de eksikleri bulunan ve bu yüzden diğer çocuklarca dışlanan bu çocuklar eğitim hayatındaki dışlanmayı büyük ölçüde yaşamaktadırlar. Araştırma sahasındaki çocukların bu dışlanmayı yaşamalarından ötürü okuldan soğudukları, gitmek istemedikleri ve bu sebeple devamsızlık yaptıkları tespit edilmiştir.

Yüzyıllardır toplumlar ve insanlar belirli sebeplerden ötürü ait olukları yerlerden göç etmişlerdir. Bu göçler ya devlet tarafından zorunlu bir şekilde gerçekleşmiş ve kitleler halinde göç edilmiş ya da bireysel sebeplerden ötürü aileler göç etmek zorunda kalmıştır. Ailevi göçlerin temelinde yatan unsur genellikle bulunulan bölgede çoğu imkânın kısıtlı olmasından ötürü gerçekleşmiştir. Göç daha çok kırsal kesimden büyük şehirlere iş bulmak amacı ile meydana gelmektedir. Roman topluluğu ise Türkiye’de belli bir

memlekete ait değildir. Genellikle Edirneli olduklarını söylese de kökenleri tam olarak bilinmemektedir. Bu insanlar bu sebeple çok fazla konar-göçer bir halde yaşam sürmektedir. Ama yerleşik düzene geçmiş olanlar büyük ölçüdedir ve bu sayı giderek artış göstermektedir. Yapılan araştırma da görüşülen aileler yerleşik düzeyde yaşamaktadırlar. Fakat mevsimsel göç hareketliliği yaparak yılın belli dönemlerinde farklı şehirlere gitmektedirler. Düzenli iş sahibi olanlar, yani servis işi ile uğraşanlar bu sınıfta yer almamaktadır. Düzenli bir işe sahip olmayıp genellikle günlük gelir getiren işleri yaparak geçimini sağlayan ailelerde mevsimsel işçi göçü hareketliliği olduğu tespit edilmiştir. Yoksulluk ve işsizlik sebebi ile Kocaeli şehrine göç etme durumu olmadığı anlaşılmıştır.

Kapitalizm ve beraberinde getirdiği küreselleşme, dünyayı küçük bir köy haline getirmeyi amaçlayarak alt tabaka dediğimiz düşük gelir seviyesini yok etmeyi planlamıştır. Fakat hızla yayılan bu düzen, zenginin varlığına varlık katarken, fakiri daha çok fakirleştirmiştir. Bu durum zengin ve fakiri birbirinden uzaklaştırmış, zenginin bu gelişen iletişim ağı sayesinde meydana gelen yeni ve farklı ihtiyacına ulaşması ve fakirin ise iletişim ağlarında varlığını bildiği fakat ulaşamadığı bir platform oluşmuştur. Bugün yoksul bir çocuk zarurî olan ihtiyacına belli imkânsızlıklar sebebiyle ulaşamazken küreselleşme ile ihtiyaçları ve istekleri artmaktadır. Çocukluğun getirdiği isteklerini elde etme durumu yüzünden ailelerinden pahalı isteklerde bulunabilmektedirler. Mahallelerinde olan diğer çocukların birtakım oyuncak veya araç-gereçlere sahip olmaları diğer çocukları da etkilemektedir. Çocuk ailevi durumu görebilecek bir yaşa gelene kadar bu isteklerde bulunurken, algısı artan ve aile durumunu anlamaya başlayan çocuk ailesinden bu tür isteklerde bulunmamaktadır. Araştırma sahasında görüşülen ailelerde çocukların ailenin karşılayamayacağı şeyler istemedikleri tespit edilmiştir.

Nüfus artışı bazı görüşlere göre yoksulluğun nedeni olarak görülse de yoksulluğun sonucu olarak kabul edildiği görüşlerde hakimdir. Nüfusun artması, mevcut nüfusun yerine ikâme edilecek daha uygun fiyatla çalışacak işçilerin temin edilmesi nüfus artışını yoksulluğun nedeni olarak görülmesine bir sebeptir. Ülkemizde son yıllarda hâkim olan bir Suriye vatandaşı göç durumu vardır. Ülkelerindeki savaş ve imkansızlıklardan kaçan halk, ülkemize sığınmış ve burada bir süreliğine de olsa kalıcı bir şekilde ikamet etmeye başlamıştır. Bu insanların hayatlarını idame ettirebilmeleri için çalışmaları gerekmektedir ve çalıştıkları sektörler genellikle düşük ücretli olan zor işlerdir. Eğitimsizlikleri ve Türkçeyi iyi bilmemelerinden ötürü, dili kullanma gereği olmayan tarım ve inşaat sektörlerini tercih etmektedirler (Kaygısız, 2017: 9-10). Bugün, bu tarım sektöründe

özellikle de mevsim işçisi olarak çalışan Roman kesimin yerine ikâme iş gücü olarak Suriyeli çalıştırılma durumu doğabilir. Bu da nüfus artışının Roman yoksulluğuna sebep olacağının bir göstergesidir. Diğer yandan farklı kültürdeki insanların yerli halkın ve orada uzun süredir varlığını sürdüren toplumların içine karışması ile tehlike arz edecek durumlar doğabilmektedir. Bu insanların kötü alışkanlıklara, olumsuz davranışlara sahip olmaları o insanların hali hazırdaki huzur ortamına zarar vermelerine sebep olabilmektedir. Araştırma sahası olan mahallede, çocukların karşılaşabileceği tehlike unsurunun varlığı ailelerin görüşleri doğrultusunda tespit edilmiştir. Mahallede tehlike arz eden insanların var olduğu anlaşılmıştır. Aileler çocuklarını bu tehlikeli durumlardan korkarak muhafaza etmek adına korumaya çalışmaktadır.

Kapitalizm ve küreselleşmenin gelişmesi ile ihtiyaçlar çoğaldığı için üretim daha serî bir hâl almaya başlamak zorunda kalmıştır. Değişen ihtiyaçlar ve çoğalan ihtiyaç miktarı üretimi fabrikasyon, seri üretime geçmeye yöneltmiştir. İnsan gücü ve bilgisi ile yapılan pek çok ürün, insana gerek kalmadan üretebilen bir makine ile üretilmeye başlanmıştır. Gelişen teknoloji ve teknolojik faaliyetler, makine ve robotu insan gücüne tercih edilmesine sebep olmuştur. Böyle olunca insan emeği ile yapılan pek çok ürün bugün fabrikasyon üretimde yapıldığı için birçok meslek yok olmuştur. Ailelerinden aldıkları bilgi birikimi ile elde ettikleri mesleki bilgi ile geçimlerini sağlayan pek çok aile gelişen teknoloji sebebi ile işsiz kalmış ve farklı iş kollarında iş imkânı arama yoluna gitmişlerdir. Roman mesleği olarak bilinen pek çok meslek bu sebeple son bulmuştur. Tek tük hâlâ kendi çapında üretim yapmaya çalışan emekçi üreticiler de mevcuttur. Bugün, sepet ve süpürge gibi ürünler genellikle Romanlar'ın elinden çıkarken artık bu meslekler yok olduğu için bu insanlar farklı geçim kaynakları bulmak zorunda kalmışlardır. Bohçacılık mesleği de Roman kesimin yaptığı meslekler arasında yer almaktadır ve bugün gelişen alışveriş ağı sebebi ile bu mesleğin de son bulmuş olmasına rağmen çok az bir kesim bu işe devam etmektedir. Araştırma sahası olan mahallede artık eski mesleklerin yapılmadığını ve bu mesleklerin yok olması ile bu meslekleri icra eden ailelerin, servis işi ile veya hurda işi ile uğraşmaya başladıkları tespit edilmiştir.

Özetle;

Çocuk yoksulluğu olgusu, başlı başına oluşan bir olgu değildir. Temelinde aile faktörü yatan çocuk yoksulluğu; ailenin içinde bulunduğu şartlar sebebi ile çocuklarda farklı yoksunlukların oluşmasına neden olan bir süreçtir. Yoksulluk içinde büyüyen çocuk

birçok hak ve özgürlüklerinden, ihtiyaçlarından, yaşamsal faaliyet için gerekli ihtiyaçlarından ve çocukluğun getirdiği birçok istek ve arzularından mahrum kalarak büyümektedir. Bu şekilde büyüyen bir çocuk sağlıklı bir erişkinlik dönemi geçirmekte zorlanmaktadır ve bu çocuğun psikolojisine büyük ölçüde etki etmektedir. İstisnaî olarak kendini geliştiren, çocuklukta yaşadığı imkânsızlıkları absorbe etmiş ve ailesinin bu durumunda ders çıkararak iyi bir hayata sahip olan erişkinler de mevcuttur. Yapılan araştırmada, çocuk yoksulluğunun temel sebebi olan ailevî yoksulluğun nedenleri bireysel ve toplumsal nedenler olarak araştırılmış ve sonuçları incelenmiştir. Roman mahallesinde geçen bu araştırmada, Roman çocuğun yoksulluğunun nedenlerini ve beraberinde gelen sonuçları ortaya çıkartmak temel amaçtır. Roman çocuk, diğer çocuklara göre farklı bir yoksul yapıya sahiptir. Yoksulluğun bireysel nedenlerinden olan sahip oldukları etnik ve kültürel özellikleri yoksulluklarının onlara ait bir özellikmiş gibi algılanmasına sebep olmaktadır. Bu özelliklerinden ötürü girdikleri ortamlarda dışlanmakla birlikte Roman olmayan insanların bulundukları ortamlara girişlerine hareket ve tavırlarla ve hatta direkt söz ile izin verilmemektedir. Bu özellikleri eğitim hayatında da olumsuz etkiye sebep olmaktadır. Roman yoksulluğunun bireysel sebeplerinden olan eğitimsizlikten ötürü istihdam edildikleri ortamlar kısıtlanmakta ve informal işlere yönelinmektedir. Böyle işlerde çalışan aile bireyleri gelen parayı iyi bir şekilde kullanamamakta ve hesabını bilememekten ötürü yoksulluğun meydana geldiği anlaşılmıştır. Diğer yandan iş piyasalarında yaşanan değişiklikleri Roman kesimin sahip oldukları mesleklerin yok olmasına sebep olmuştur. Yoksulluğun toplumsal nedenlerinden olan iş piyasalarındaki değişimler Roman topluluğunun yoksulluk sebeplerinden biri olduğu tespit edilmiştir. Tavşantepe Mahallesinde bulunan Roman çocuklar tüm bu imkânsızlık ve sıkıntılara rağmen eğitimlerine devam etmeye çalışsalar da önlerine yine Roman olmalarından ötürü sorunlar çıkmaktadır. Tavşantepe Roman çocuk, ailesinin mevsimsel işçi göçü hareketliliğinde bulunmasından ötürü gittikleri şehirlerinden okul açılma tarihinden çok sonra gelmeleri ile okula geç başlamaktadır. Bu durumun varlığı önceki bölümlerde yer alan, görgü tanığı ile yapılan görüşmede ve ailelerle yapılan görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Okula geç başlayan Roman çocuk derslerden geri kalmakta ve evde de aileden ders konusunda yardım alamadığı için ve bir takım gerekli okul-araç gereçleriyle birlikte bunun yanında ders ve ödevleri için gerekli ek kaynaklara sahip olamadığından ötürü okul ortamına uyum sağlamada zorluk çekmektedir. Çekilen bu zorluğun yanında okulda da Roman olmasından ötürü

dışlanmaktadır. Dışlanan çocuk okul ortamından ve eğitimden soğumakta ve uzaklaşmaktadır. Ailenin de içinde bulunduğu yoksul durum ve eğitime zaman kaybı gözü ile bakışları sebebi ile çocuk, okula gitmek yerine ailesinin geçimine katkı sağlama yolunu seçmekte veya boş vakit geçirmektedir. Topluma kabul edilmeyen ve toplumdan izole edilmiş bu insanların eğitimle düzelebilmek, iyileşebilmek ihtimallerine henüz çocuk yaşta iken balta vurulmaktadır. Bu durum kendini nesilden nesile aktaran bir hâl almaktadır. Aileler ne kadar çok çocukların okumasını istese de bu durumda ellerinden bir şey gelememektedir. Çünkü zaten belli olan zor şartlarda çocuğu okula göndermektedirler. Kız çocuklarının okuması konusunda ise mahallede hâkim olan kaçırılma olayları sebep gösterilerek kız çocuğunun belli bir yaşa geldikten sonra okula gitmesi desteklenmemektedir ve okuldan alınmaktadır. Bu şekilde devam eden bir kısır döngü meydana gelmektedir ve nesilden nesile bu geçmektedir. Bugün durum bu vaziyette iken, yarın çok da farklı olmayacağı insanı düşündüren bir husustur. Öyle geliyor ki Roman topluluğu her coğrafyada kendine has bir hayat tarzı sürmeye devam edecek ve toplum hâlâ onlara kötü gözle bakmaya devam edecektir. Toplumun ön yargısı, bu Roman bireyin gelişiminde büyük bir engeldir. En başta eğitim hayatında karşılaştıkları sıkıntılar toplumun mevcut ön yargılı davranışlarından kaynaklanmaktadır.

Bu sonuçtan hareketle, Roman topluluğunun sosyal hayata kazandırılması ve sosyal içerme açısından avantaj sağlaması adına şu önerilerde bulunulabilir;

Roman topluluğunun eğitimi konusunda büyük eksikler vardır. Bunun temelinde bu toplumun kültürel özelliklerinin var oluşu hakim olsa da bu konuda üzerine düşülmesi gereken ve ciddi önlemler alınması gereken bir konudur. Roman çocuğun eğitimi gelecek nesillerin gelişmesi ve topluma ve sosyal hayata katılması demektir. Roman çocuk eğitimine devam ederse, kendinden sonraki nesiller de eğitilmiş bireyler olarak yetişecektir ve Roman topluluğu artık dışlanmayacak, diğer azınlıklar gibi topluma uyum sağlayacaktır. Roman çocuğun eğitimi için yetkililerin bu konuya eğilmesi ve takip etmesi gerekmektedir. Bu takiple birlikte sert yaptırımlar uygulanmalıdır ki aile eğitim konusundaki gevşekliğini yitirsin. Eğitimciler de Roman öğrencilere biraz daha fazla ilgili göstermelidir. Bu konuda pozitif ayrımcılık uygulamak doğru bir hareket olacaktır. Bu ilgili ve alâka çocuğu okula bağlayacak ve eğitimi sevdirecektir.

Eğitilen Roman birey sosyal hayata adapte olmakta sorun yaşamayacaktır. Diğer insanların kötü gözle bakmalarını sebep Roman bireyin ve çocuğun alışılmışın dışında ve hijyen açısından dikkatsizce ve özensizce hareket etmesidir. Eğitimli olan Roman birey ise bu konuda özellikle kendine özen gösterecek ve toplumca normal bir seviyeye gelecektir.

Eğitim ve yetenek konusunda yetisi olan Roman birey, istihdam edilmesi için açık pozisyonlara bu sebepten ötürü yerleştirilememektedir. Diğer yandan işverenlerin önyargılı oluşları da istihdam edilmeleri konusunda engel oluşturmaktadır. Bu alanda bu insanlara şans verilmelidir. Bu şans ise devlet katkısı ile gerçekleştirilirse daha kalıcı olacaktır. Örneğin; Roman bireyin istihdam edilebilecek çalışma sahalarında işverenlere destek olunursa Roman birey daha kolay bir şekilde iş bulabilir. Bu konuda işvrene Roman bireyi işe alması durumunda sigorta pirimlerinin ödenmesi konusunda yardımcı olunabileceği düşünülebilir. Bu durumda yine pozitif ayrımcılığın yapılması söz konusudur.

Mahallede mevcut bulunan sorunların başında gelen kız çocuklarının evlenme sebebi ile küçük yaşlarda kaçırılması ve evlendirilmesi durumuna çözüm bulunmalıdır. Okul çağındaki bu çocuklar ailelerin anlaşması ve başlık parası konusunda anlaşılması ile evlenmelerine müsaade edilmektedir. Bunun önüne geçecek önlemler başta mahalle muhtarı olmak üzere ilçe belediyesinin de üzerinde durması gereken bir konu olduğu düşünülmektedir. Bu kız çocuklarının okul çağında olmaları ve bu çocukların okula teşvik edilmesi, eğitime devam etmeleri için ailelerdeki bu korkuyu yok etmek gerekmektedir. Yine konu eğitim alanında alınacak önlemlere gelmektedir. Yine aileler bu alanda sert yaptırımlara tabi tutulmalıdır.

Mahallede mevcut bulunan hanelerin evle ilgili sıkıntıları aşıkardır. Zaten gündemde olan TOKİ konut projesi bir an evvel devreye sokulmalı, bu mahallenin ve çocukların iyi ve sağlıklı bir ortamda yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Bu şekilde kimi aileler bu evlerde yaşam sürecektir kimi aileler de başka bir bölgeye yönelecektir. Kalan ailelerin çocuklarının okula teşvik edilmesi konusunda önemli adımlar atılmalı ve düzenli bir eğitim sistemi Roman bireye uygulanmalıdır.

Devreye sokulacak bir pozitif ayrımcılık poltikası ile Roman çocuk topluma kazandırılacaktır. Böylece Roman çocuk refahı gerçekleştirilecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AKYÜZ, Emine (2012),” **Çocuk Hukuku Çocukların Mutlu ve Özgürce Yaşayabileceği Bir Çevre Onların Rüyalarında Kalmasın!... Çocukların Hakları ve Korunması**”, Pagem Akademi Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- ALACAKAPTAN, Uğur (1975),” **Suçun Unsurları**”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- ALTINÖZ, İsmail (2013), “**Osmanlı Toplumunda Çingeneler**”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- ASSEO, Henriette (2004), “**Çingeneler Bir Avrupa Yazgısı**”, TÜRKAY, Orçun (Çev.), Ofset Yayınevi, İstanbul.
- BUĞRA, Ayşe (2018), “**Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika**”, İletişim Yayınları, 9. Baskı, İstanbul.
- DUYGULU, Melih (2006),” **Türkiye’ de Çingene Müziği**”, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- EKİM AKKAN, Başak ve Diğerleri (2011), “**Sosyal Dışlanmanın Roman Halleri**”, Edirne Roman Kültürünü Araştırma Geliştirme Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (EDROM) ve Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu, 1. Baskı, İstanbul.
- HABLEMİTOĞLU, Şengül ve ÖZMETE, Emine (2010) “**Yaşlı Refahı: Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet**”, Kilit Yayınları, Ankara.
- KENRİCK, Donald (2006), “**Çingeneler Ganj'dan Thames'e**”, TIRNAKÇI, Bahadır (Çev.), Homer Kitapevi ve Yayıncılık, İstanbul.
- KOPTEKİN, Derya (2017),”**Biz Romanlar Siz Gacolar; Çingene\ Roman Çocukların Kimlik İnşası**”, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MARKS, Karl (1986), “**Kapital; Kapitalist Üretimin Eleştirel Bir Tahlili**”, BİLGİ, Alaaddin (Çev.), Eriş Yayınları, 3. Baskı.
- MAYALL, David (2004) “**Gypsy Identities 1500-2000 From Egipcians and Moonmen to the Ethnic Romany**”, Routledge Taylor & Francis Group, London.

MERRIAM, Sharan B. (2015),”**Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber**”,
TURAN, Selahattin (Çev.), Nobel Akademik Akademik Yayıncılık, Ankara.

ÖZKAN, Ali Rafet (2000), “**Türkiye Çingeneleri**”, Kültür bakanlığı Yayınları, Anlara.

ŞENSES, Fikret (2014),”**Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**”, İletişim Yayınları,
7. Baskı. İstanbul.

TOKOL, Aysen ve ALPER, Yusuf (2017) “**Sosyal Politika**”, Dora Yayıncılık, 8. Baskı,
Bursa.

Makale ve Bildiriler

ALTUNTUĞ, Nevriye (2012),” Kuşaktan Kuşağa Tüketim Olgusu Ve Geleceğin
Tüketici Profili”, Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt 4, Sayı 1,
ss.203-2012.

AŞKIN, Umur (2012),” Çingeneler ve Sosyal Politika – 3”, Çalışma Ortamı Dergisi, Sayı
122.

AVŞAR KURNAZ, Şebnem (2007), “Çocuk Yoksulluğu”, Aile ve Toplum Dergisi, Yıl
9, Sayı 3.

AYDIN, Kemal (2011)” Gelir, Konut, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Açısından Türkiye’de
Nispi Yoksulluk ve Hayat Standartları”, Business and Economics Research
Journal, Volume 2, Number 3, pp. 189-206.

AYTAÇ, Ömer (2005),” Kapitalizm ve Boş Zaman “, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 6, Sayı 1.

BALTACI, Ali (2018),” Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi
Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme ‘’, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, ss. 231-274.

BAULCH, Bob, and MCCULLOCH, Neil (1998),” Being Poor and Becoming Poor:
Poverty Status and Poverty Transitions in Rural Pakistan”, IDS Working Paper
79, Brighton: IDS

BARRIENTOS, Armando ve DEJONG, Jocelyn (2006), “Reducing Child Poverty with
Cash Transfers: A Sure Thing?”, Development Policy Review, Volume 24,
Number 5.

- BAŞEL, Halis (2007),” Türkiye’de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri”. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı:53, ss.515-542.
- BAŞKURT, İrfan (2003),” Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Korunma Yolları (Psiko-Sosyal Bir Yaklaşım)”, İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 8.
- BAYRAKTUTAN, Yusuf ve AKATAY, Merve (2012) ‘ ‘ Kentsel Yoksulluk ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği ‘ ‘, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:24, Cilt: s. 1-34.
- ÇEKEN, Hüseyin, ÖKTEN, Şevket ve ATEŞOĞLU, Levent (2008),” Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk “, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, Sayı 2.
- ÇELİK, Fatih (2007), ‘ ‘ Türkiye’de İç Göçler: 1980-2000 ‘ ‘, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 22 Cilt: 1, s. 87-109.
- ÇELİKKALP, Ülfiye (2012),” Ücretsiz Aile İşçisi Çocuklar ve Sorunları “, Çalışma Ortamı Dergisi, Sayı 122.
- ÇETİN, Başak Işıl (2017), " Kimlikleriyle Romanlar: Türkiye’deki Roman Vatandaşlara Yönelik Sosyal İçerme Ulusal Strateji Belgesi ve Birinci Aşama Eylem Planı’nın Değerlendirilmesi ", Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt 15, Sayı 1.
- CHOW, Julian Chun-Chung, JAFFEE, Kim and SNOWDEN, Lonnie (2003), ‘ ‘ Racial/Ethnic Disparities in the Use of Mental Health Services in Poverty Areas’’, American Journal of Public Health, Vol 93, No.5, ss.792-797.
- CVOROVİĆ, Jelena, RUSHTON, J. Philippe and TENJEVIĆ, Lazar (2008),” Maternal IQ And Child Mortality İn 222 Serbian Roma (Gypsy) Women “, Personality And Individual Differences , Vol: 44, 1604–1609.
- DURGUN, Özlem (2011), ‘ ‘Türkiye’de Yoksulluk ve Çocuk Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme’’. The Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management, Volume: 6.
- DUYAN, ÇAMUR, Gülsüm (2010).” Yoksulluğun Kadınlaşması: Altındağ Örneği”, Aile ve Toplum Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 22, ss.19-29.
- ECRI, Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Komisyon (1998), Strasburg.

- ECRI, Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Komisyon (2000),” İkinci Türkiye Raporu”, Strasburg.
- ERİKLİ, Süheyla (2016)” Genç Yoksulluğunun Temel Belirleyicileri: Eğitim ve Düzgün İş” Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 18 Cilt:1, ss. 283-302.
- FIRAT, Muhammed ve İLHAN, Süleyman (2019),” Çingenelerde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma: Malatya Örneği”, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 3, ss.265–277.
- FOSTER, Brian ve NORTON, Peter (2012),” Educational Equality for Gypsy, Roma and Traveller Children and Young People in the UK”, The Equal Rights Review, Vol.8
- GENÇ, Yusuf, TAYLAN, Hasan Hüseyin ve BARIŞ, İsmail (2015),” Roman Çocuklarının Eğitim Süreci Ve Akademik Başarılarında Sosyal Dışlanma Algısının Rolü”, International Journal of Social Science, Number: 33, p: 79-97.
- GÜLOĞLU, Tuncay ve AYDIN, Kemal (2011),” Türkiye’de Nispi Yoksulluğun Sosyo-Ekonomik Analizi”, Sosyal Siyaset Konferansları, Sayı: 60, Cilt: 1, s.89–118.
- GÜNDOĞAN, Necati (2008),” Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele”, Ankara Sanayi Odası, Ankara.
- HATUN, Şükrü (2002),” Çocuk Hakları Sözleşmesinin 13. Yılında Yoksulluk ve Çocuklar Üzerine Etkileri”, Türk Tabipler Birliği Dergisi, Ankara.
- J. DUNCAN , Greg and BROOKS-GUNN, Jeanne (2000), ‘Family Poverty, Welfare Reform, and Child Development ‘, Chil Development, Vol 71, No 1, p.188-196.
- KARADENİZ, Oğuz ve ÖZTEPE, DURUSOY, Nagihan (2013), “Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu “, Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt. 38 Sayı 3, s77-102.
- KARAKAŞ, Mehmet (2006) “Yeni Yoksulluk Bağlamında Sosyal Kimlik ve Tüketimde Eşitsizlik”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 7 Sayı 2 ss. 1-16.

- KARAMAN, Banu ve ÖZÇALIK, Melih (2007),” Türkiye’de Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Bir Sonucu: Çocuk İşgücü”, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt:14 Sayı:1, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- KAHRAMAN, Fatih ve SALLAN GÜL, Songül (2015), “Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Üzerine Bir Araştırma”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 8, Sayı 1, ss. 339-366.
- KAYGISIZ, İrfan (2017), “Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri”, Friedrich-Ebert-Stiftung Dünyada, Ağustos.
- KOLUKIRIK, Suat (2008),” Türkiye’de Rom, Dom ve Lom Gruplarının Görünümü”, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 5, Cilt: 8, s. 145-153.
- KORKUT, Gülsüm ve TUNA UYSAL, Meryem (2017)” Gençlerin ve Yaşlıların Yaşlılık Sürecine İlişkin Görüşleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma “, Journal Of Awareness, Özel Sayısı, ss.565-584
- LEVINSON, Martin P. (2005),” The Role Of Playın The Formation And Maintenance Of Cultural Identity: Gypsy Children İn Home And School Contexts “, Journal of Contemporary Ethnography, Vol. 34 No. 5, 499-532.
- MEMİŞ, Hasan (2014) “Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi”, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt: 5, Sayı:1, ss.144-161.
- MYERS, Martin, MCGEE, Derek ve BHOPAL, Kalwant (2010)” At The Crossroads: Gypsy And Traveller Parents’ Perceptions Of Education, Protection And Social Change”, Race Ethnicity and Education, Vol: 13 No:4 , 533-548.
- NİŞANCI, Şükrü, IŞIK, Cemal (2015), “Etnisite Kavramının İdeolojik Serüveni”, Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı 6(9), ss.195-224.
- ÖZATEŞLER, Gül (2013),” Avrupa’da Roma/Çingeneler Üzerine Sosyal Politikalar”, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 2 Sayı 3.
- ÖZDEMİR, Akın (2017), "Roman Mahallelerinde Kentsel Dönüşümün Çalışma İlişkileri Üzerine Etkileri: Sakarya Gazipaşa Mahallesi Araştırması", Route Educational and Social Science Journal, Sayı 4(8), ss. 150-169.

- ÖZDEMİR, Nesrin, SEFER, Nihan ve TÜRKDOĞAN, Duygu (2008),” Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği: “Korunmaya Muhtaç Çocuklar”, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 32 No:2, ss. 283–305.
- ÖZMERT, Elif (2005),” Erken Çocukluk Gelişiminin Desteklenmesi: Beslenme “Çocuk Sağlık Ve Hastalıkları Dergisi, Sayı:48, ss. 179-195.
- SİPAHİ, Esra Banu (2006), “Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik Ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk”, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Sayı 6 (11), 172-189, Konya.
- SMİTH, Trancy (2006), “Recognising Difference: The Romani ‘Gypsy’ Child Socialisation And Education Process”, British Journal of Sociology of Education, Volume 18\2, 243-256.
- SOLAK, Nevin, GÖREGENLİ, Melek (2009),” Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Ölçeği’nin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi”, Türk Psikoloji Yazıları, Sayı12 (24), ss. 72-89.
- ŞENER, Ülker (2009),” Kadın Yoksulluğu”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), TEPAV Değerlendirme Notu, ss 1-11.
- ÖZCAN, Selami ve TAŞ, Yunus, (2012),” Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma”, International Conference on Eurasian Economies 2012, Session 3D: Büyüme ve Gelişme 3, ss. 423-430.
- TAT, Damla Nur (2016),” Avrupa Birliği Aday Ülkelerinde Çocuk İşçiliği: Çocuk İşçiliğini Önleme Politikaları Önerileri”, Birey ve Toplum Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, ss. 107-147.
- TELATAR, Osman Murat ve TERZİ, Harun (2010),” Nüfus ve Eğitimin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Üzerine Bir İnceleme “, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 24 Sayı: 2, ss. 197-214.
- UĞURLU, Örgen (2013),” Dönüşen Kentlerde Çingene Olmak: İzmit Örneği”, Mülkiye Dergisi, Cilt 37, Sayı 1, ss. 71-104.
- UĞURLU, Örgen ve DURU, Mert (2010),” Kriz ve Kentsel Yerinden Edilme Sürecinde Çingeneler”, II. Uluslararası Ekonomi Politik Konferansı: Kriz ve Kalkınma,

Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni, Ankara.

UZUN, Ayşe Meral (2003), “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası ‘’, Cumhuriyet Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 2, Sivas.

UZUN, Ceren Büşra (2012), “Türkiyede Şartlı Nakit Transferleri Yardımlarının Bölgesel Dağılımı ‘’, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Cilt:7 Sayı: 28.

ÜNALDI, Halime (2012),” Türkiye’de Yaşayan Kültürel Bir Farklılık; Çingeneler”, *Batman University Journal of Life Sciences*, Sayı 1, ss. 615-626.

ÜRÜT KELLEÇİ, Serap ve TÜRK, Zehra (2016), “Genç İşsizliğin İncelenmesi: Oecd Ülkeleri ve Türkiye Karşılaştırması”, *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt: 5, Yıl: 5, Sayı: 13, ss.11-25.

YILMAZ, Ahmet (2012),” Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Sorunlarının Öğrenci Algılarına Göre Değerlendirilmesi”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 3 Sayı: 11(3), Ss. 659 -679

YUSUFOĞLU, Ömer Şükrü ve KIZMAZ, Zahir (2016),” Parçalanmış Ailelerde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma: Elâzığ Örneği”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Social Sciences, Sayı 11(1): ss. 27-40.

Tezler ve Raporlar

ACAR, Hakan (2010), “Sokakta Yaşayan ve/veya Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Hizmet Modelinin ve İl Eylem Planlarının Değerlendirilmesi Raporu”, Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu, UNİCEF Türkiye, Ankara.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2016),” Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi 2016-2021”, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

AKBAŞ, Dilek (2009),” Avrupa Birliği Sosyal Politikası”, Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Trakya.

AKGÜL, Başak (2010),” Türkiye Çingenelerinin Politikleşmesi ve Örgütlenme Deneyimleri”, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü, Öneri, Cilt 9, Sayı.34. ss. 213-222

- AKGÜN, Seval (2004),” İlköğretim Sekizinci Sınıfta Öğrenim Gören Roman Çocukların Bir Üs Sınıfa Devam Etmelerini Etkileyen Faktörler (Antalya Zeytinköy Örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- AKSAN, Gamze (2009),” Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri”, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- ALP, Hakan (2015), ‘ ‘ Medyada Nefret Söylemi ve Çingene Toplumuna Yönelik Ayrımcı Söylemin Suça Dönüşme Süreci”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Avrupa Konseyi (2012)” Avrupa’daki Romanların ve Gezinlerin İnsan Hakları”, Rapordan Alıntılar.
- Avrupa Topluluk Komisyonu (2001).” Türkiye’nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecimne İlişkin 2001 İlerleme Raporu”, Brüksel.
- Avrupa Topluluk Komisyonu (2002).” Türkiye’nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecimne İlişkin 2002 İlerleme Raporu”, Ankara.
- Avrupa Topluluk Komisyonu (2004).” Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu”, Brüksel.
- Avrupa Topluluk Komisyonu (2005).” Türkiye’nin 2005 İlerleme Raporu”, Brüksel.
- Avrupa Topluluk Komisyonu (2006).” Türkiye’nin 2006 İlerleme Raporu”, Brüksel.
- Avrupa Topluluk Komisyonu (2007).” Türkiye’nin 2007 İlerleme Raporu”, Brüksel.
- Avrupa Topluluk Komisyonu (2008).” Türkiye’nin 2008 İlerleme Raporu”, Brüksel.
- Avrupa Topluluk Komisyonu (2009),” Komisyon Çalışma Belgesi 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu”, Komisyon Tarafından Konseye ve Avrupa Parlamentosuna Sunulan Bildirim Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2009-2010, Brüksel.
- Birleşmiş Milletler (1989),” Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi”,
- ÇATAK, Binali (2006) “Çocuk İşçiliği İçin Risk Faktörlerinin Belirlenmesi; Çocuk İşçi ve Okuyan Öğrencilerin Sağlık Durumlarının Karşılaştırılması”, Uzmanlık Tezi, Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, Denizli.

- Devlet Planlama Teşkilatı AB ile İlişkiler Genel Müdürlüğü (2003),” Türkiye’nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecimne İlişkin 2003 İlerleme Raporu, Ankara
- DOĞAN, Eda (2014),” Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi”, Uzmanlık Tezi, TC. Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
- EKİM AKKAN, Başak, DENİZ, Mehmet Baki, ERTAN, Mehmet (2011),” Sosyal Dışlanmanın Roman Halleri”, Edirne Roman Kültürü Araştırma Geliştirme Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- GÜN, Serap (2016),”Etnikleşen Yoksulluk: Çingeneler/Romanlar Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara .
- İNCEDAL, Sümer (2013), Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları, Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- KABAKLI, Neslihan (2013),” Barbaros Ve Yeni Sahra Roman Çocuklarının Okullaşma Süreci: Ebeveyn Görüşleri “, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- KAHRAMAN, Fatih (2015),” Türkiye’de İç Göç ve Çocuk Yoksulluğu”, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- KİREN GÜRLER, Özlem (2011). Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Birleştirilmiş Yatay Kesit Verileriyle Tercih Modellerinin Uygulanması, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- KOPTEKİN, Derya (2013),” Roman Çocukların Kendi Kimliklerini Tanımlama Biçimleri: İzmir Tepecik Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- OPÇİN, Ebru (2018),” Tek Ebeveynli Ailelerde Çocuk Yoksulluğu: Tekirdağ İli Alan Çalışması”, Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli.
- ÖNEN, Selin (2011), “Çingenelerin Sosyal Haklara Erişimindeki Zorluklar: Roman Ve Dom Toplulukları”, Doktora Tezi, Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu, ODTÜ, Ankara.
- ÖZDEMİR, Akın (2014),” Romanlarda Çalışan Yoksulluğu: Sakarya Gazipaşa Mahallesi Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Sakarya.

ÖZTÜRK, Aslıhan Elif (2008),” Kentteki Çocuk Yoksulluğu: Keçiören Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

İLİK, Bülent (2016),” Romanların Yoğun Olarak Yaşadığı Alanlarda Sosyal İçermenin Desteklenmesi Operasyonu için Teknik Destek Projesi (SİROMA)”, Türkiye’de Roman Yurttaşların Sorunları ve Çözüme İlişkin Çalışmalar, Ankara.

SUNTEKİN, Ceren (2008),”Roman Çocukların Gözüyle Ailelerin İşlevselliği: Tarlabası Örneği ‘’, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

TEBER, Vijdan (2017), “Sosyal Yardımların Çalışma Hayatındaki Olumsuz Etkileri: Tembellik”, Pamukkale Üniversitesi, Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Pamukkale.

TEKDEMİR, Nazmiye (2019).” Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu ve Çocuk Yoksulluğunun Belirleyicilerinin AB Ülkeleriyle Karşılaştırılması Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

UNICEF, (2005), “Çocukluk Tehdit Altında”, Dünya Çocuklarının Durumu 2005, UNICEF Türkiye Temsilciliği, Ankara.

UNICEF, (2006),” Çocuk Yoksulluğunun Önlenmesi”, UNICEF Türkiye Yayını, Ankara.

UNICEF, (2011), "Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu 2011”, UNICEF Türkiye Yayını, Ankara

UNICEF, (2014),” Her Çocuk Önemlidir: Sayılarla Dünya Çocuklarının Durumu 2014”, UNICEF Türkiye Yayını. Ankara.

UNICEF, (2017),” Türkiye – UNICEF Ülke İşbirliği Programı 2016-2020”, UNICEF Türkiye Yayını, Ankara.

UÇUM, Özgür (2008), " Kocaeli Çingenlerinde Evlenme Geleneği ", Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.

ÜNVER ERBAŞ, Cansu (2018) “Araştırma Yöntemleri” Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Prog., Ders Notları Sunumu, 2017-2018 Güz dönemi, 2017-2018 ss.1-40.

SUNTEKİN, Ceren (2008),” Roman Çocukların Gözüyle Ailelerin İşlevselliği: Tarlabası Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

YANIKDAĞ, Tülin (2011),” Avrupa Birliği' Nin Azınlık Yaklaşımı ve Romanlar”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

YILDIZ, Cengiz (2011),” Türkiye’de Romanlar ve Suçluluk: Kırıkkale İli Örneği”, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Ceza Adaleti Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

İnternet Kaynakları

ILO (2013), Child Labour (22.03.2018)

<http://www.ilo.org/global/topics/child-labour/lang--en/index.htm>

Çocuk İşçiliğinin Kriterleri (02.04.2018)

<http://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/child-labour/lang--tr/index.htm>

Görelî Yoksulluk Tanımı (16.04.2018)

<https://www.sgkrehberi.com/haber/12710/turkiye-de-yoksulluk-tanimlari.html>

Yoksulluk Tanımı (16.04.2018)

<http://www.worldbank.org/en/news/video/2017/04/14/what-are-poverty-lines>

Çocuk İşçi Tanımı (22.04.2018)

<http://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/child-labour/lang--tr/index.htm>

Türk Ceza Kanunu (24.04.2018)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237-20130417.pdf>

EUROSTAT (2018), Child At Risk Of Poverty (24.0.2018)

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tespm040&language=en>

Türkiye Yoksulluk İstatistikleri (24.04.2018)

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

Hazardous Child Labour (27.04.2018)

<http://www.who.int/ceh/risks/labour/en/>

Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, TÜİK Haber Bülteni (02.05.2018)

www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24680

SHÇEK Kanunu, 1983 (03.05.2018)

<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/5422bc94369dc316585c0e01/1.5.2828.pdf>

En Kötü Şartlarda Çalıştırılan Çocuklar (06.05.2018)

<http://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/child-labour/lang--tr/index.htm>

İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (09.05.2018)

<http://www.ihop.org.tr/2007/09/11/irkclk-ve-hogoeruesuezluee-kar-avrupa-komisyonu/+>

Roman Çalıştay Raporu 1 Mart 2010 Tarihli t24 Gazete Haberi (10.05.2018)

<http://t24.com.tr/haber/roman-calistayi-raporu,71526>

Sosyal Yardım Alma Şartı (30.03.2019)

<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/aile-yardimlari>

Asgari ücret miktarı (01.04.2019)

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/asgari-ucret/asgari-ucret-2019/>

TÜİK Çocuk İstatistikleri 2017 (01.04.2019)

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27596>

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (21.06.2019)

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/istatistikler/2018-5c62a51c75b1f.pdf>

Kadın İstihdamı (23.06.2019)

https://www.ilo.org/global/abouttheilo/newsroom/news/WCMS_619119/langen/index.htm

ILO, IPEC Projeleri (26.06.2019)

https://www.ilo.org/ipec/Regionsandcountries/europe-and-central-asia/Turkey/WCMS_201654/lang--en/index.htm

İlköğretim ve İlköğretim Kanunu (26.06.2019)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.222.pdf>

Haydi Kızlar Okula Kampanyası (26.06.2019)

<http://www.unicef.org.tr/bilgimerkezidetay.aspx?id=64>

Türkiye’de Kayıp Kuşak Olmasını Önlemek (29.06.2019)

http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Children%20of%20Syria_01.2007_TR.pdf

EKLER

EK 1. MÜLAKAT FORMU

T.C.

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

ROMANLAR'DA ÇOCUK YOKSULLUĞUNUN TEMEL NEDENLERİNİN VE
SONUÇLARININ BELİRLENMESİ ARAŞTIRMASI MÜLÂKAT SORULARI

Sayın katılımcı;

Bu mülakat, Roman kültüründe yetişen çocukların yoksulluğunun temel nedenlerinin belirlenmesi, bu konudaki sorunların tespit edilmesi ve çözüm yollarının araştırılması amacıyla gerçekleştirilmektedir. Görüşlerinizi en iyi şekilde yansıtacak cevapları vererek araştırmamıza yardımcı olmanızı rica ederiz.

Rukiye TURGUT

1. DEMOGRAFİK VERİLER

1. Yaşınız?
2. Cinsiyetiniz?
3. Eğitim durumu; eş eğitim durumu nedir?
4. Kaç yaşında evlendiniz?
5. Ne şekilde evlendiniz?

2. ÇOCUK YOKSULLUĞUNUN NEDENLERİ

BİREYSEL NEDENLER

A. Tembellik

1. Evde işsiz var mı? Kim? Neden?
2. Haneye giren toplam gelir ne kadar? Maaş, ücret, kira, vb
3. Bir kurum veya şahıstan yardım alıyor musunuz?

B. Hesabını Bilememek

1. Gelirinizi en çok nelere harcıyorsunuz?
2. Para biriktiriyor musunuz?

C. Aile Hayatının Düzensizliği

1. Konutla ilgili sorunlarınız neler?

2. Çocuklar ilköğretime kaç yaşında başladı?
3. Çocuklarınızın eğitim için gerekli araç-gereç, okul kıyafeti, yol masrafı gibi ihtiyaçlarını karşılayabiliyor musunuz?
4. Çocukların tedavi edilmemiş hastalığı var mı? Herhangi bir sağlık sorunu olduğunda ne yaparsınız?
5. Çocuklar herhangi bir kurumdan veya bir şahıstan burs\para yardımı alıyor mu?
6. Evinizin mülkiyet durumu nedir?
7. Çocuklarınız eğitime düzenli olarak devam ediyor mu?
8. Çocuklarınızın okumasını mı yoksa çalışmasını mı tercih edersiniz?
9. Çocuklarınızın okuması yerine çalışmasını neden tercih ediyorsunuz?

D. Çok Çocuk Sahibi Olmak

1. 1.Hanede kaç kişi yaşıyor? Kimler?
2. Okula giden çocuklara günlük düzenli olarak harçlık verebiliyor musunuz?
3. Çocukların sağlık güvencesi (sigortası) var mı?
4. Doğumda veya sonrasında ölen çocuğunuz var mı? Varsa neden?
5. Çocuklarınız okul saatleri dışında neler yapıyor?

E. Etnik ve Kültürel Özellikler

1. Roman olmanız (çocukların Roman olması) çocukların eğitimini etkiliyor mu?
2. Çocuklar okulda fiziksel şiddet görüyor mu (dövüyorlar mı)? Roman olduğu için farklı davranıldığını düşünüyor musunuz?
3. Sizce Romanların en büyük sorunu nedir?
4. Kendinizi ne olarak tanımlıyorsunuz Roman mı, Çingene mi?
5. Toplumun Romanlar hakkında doğru bilgiye sahip olduğunu düşünüyor musunuz?

F. Eğitim Durumu

1. Çocukların aile geçimine katkıda bulunmalarını gerekli görüyor musunuz? Görüyorsanız, kaç yaşından itibaren başlamalıdır? (Kız/Erkek)
2. Çocukların kaç yaşında evlenmeleri gerekir? Neden?
3. Evde çocuklarınıza kaynak olabilecek ansiklopedi, kitap, internet vb. araçlar var mı?
4. Çocuklarınızın eğitimi ile ilgili beklentileriniz nedir?
5. Kız çocuklarının eğitimi konusunda düşünceni nedir?

G. Göç

1. Yaşan biçiminiz nedir?
2. Kaç senedir şehirde oturuyorsunuz?
3. (Hep bu mahallede yaşayanlara sorulmayacak.) Daha önce nerede yaşıyordunuz?
4. Kocaeli'den önce yaşadığınız yerden neden ayrıldınız?

TOPLUMSAL NEDENLER

A. Kapitalizm ve Küreselleşme

1. Çocuklarınızın sizin karşılayamayacağınız şeyler istiyor mu?
2. (Ailede kimse çalışmıyorsa) Ailenin geçim kaynağı nedir?

B. Nüfus Artışı

1. Çocuklarınızın yaşadığınız şehirde hangi tehlikelere açık olduğunu düşünüyorsunuz?

C. İş Piyasaları

1. Çalışıyor musunuz? Mesleğiniz nedir? Ek bir iş yapıyor musunuz?
2. Ailenizden kalan hala yapmakta olduğunuz bir meslek var mı?

D. Diğer

1. Bir aracınız var mı? Varsa nedir?
2. Bu araçla gelir getiren bir iş yapıyor musunuz?

KAYNAK

ÖZDEMİR, Akın (2014), 'Romanlarda Çalışan Yoksulluğu: Sakarya Gazipaşa Mahallesi Örneği', Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya

ÖZTÜRK, Aslıhan Elif (2008), 'Kentteki Çocuk Yoksulluğu: Keçiören Örneği', Yüksek Lisans Tezi, Ankara

EK 2. TAVŞANTEPE ROMAN MAHALLESİ FOTOĞRAFLARI

Resim 1.
At Arabası İle Hurda ve Demir İşlerinin Yapımı

Resim 2.
Bir Roman Evi Görünümü

Resim 3.
Roman Çocuklar (Okul Saatinde Okula Gitmemiş Olan)

Resim 4.
Tavşantepe Roman Mahallesi Genel Görünüm

ÖZGEÇMİŞ

Rukiye TURGUT 12.01.1994 tarihinde İzmit'te doğdu. İzmit Anadolu Lisesi'ni 2012 yılında bitirdikten sonra aynı yıl Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümüne başladı ve 2016 yılında mezun oldu. Yine 2016 yılında Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset bilim dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Hâlen aynı bölümde eğitim hayatına devam etmektedir.

